

KÄSIKIRJA

Kotijäsenvaltionsa ulkopuolella EU:ssa ilman vanhempiaan oleskelevat lapset

Opas lastensuojelun tehostamiseen
erityisesti ihmiskauppatapauksissa

Käsikirja valmistui heinäkuussa 2019.

Euroopan unionin perusoikeusvirastosta (FRA) on saatavilla runsaasti tietoa internetissä. Tiedot löytyvät FRA:n verkkosivuilta osoitteesta fra.europa.eu.

Lisätietoa Euroopan unionista on saatavilla internetissä (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2020

Print	ISBN 978-92-9474-817-1	doi:10.2811/430298	TK-03-19-201-FI-C
PDF	ISBN 978-92-9474-802-7	doi:10.2811/79887	TK-03-19-201-FI-N

© Euroopan unionin perusoikeusvirasto ja Euroopan unioni 2020

Kannen piirustukset: © FRA

Tekstiä lainattaessa on mainittava lähde.

Kotijäsenvaltionsa ulkopuolella EU:ssa ilman vanhempiaan oleskelevat lapset

Opas lastensuojelun tehostamiseen
erityisesti ihmiskauppatapauksissa

Alkusanat

Yksi neljästä Euroopan unionissa (EU) rekisteröidystä ihmiskaupan uhrista on lapsi. Tyttöjä ja poikia kaupataan esimerkiksi seksuaalisesti hyväksikäytettäviksi ja lasten seksuaalista hyväksikäyttöä esittävän aineiston tuottamista varten, tai heidät pakotetaan kerjäämään tai tekemään rikoksia. Lapsia sekä tuodaan Euroopan unioniin että kaupataan sen sisällä, usein omassa jäsenvaltiossaan. Valtaosa uhreista on tyttöjä. Euroopan unionin alueella rekisteröidyistä lapsiuhreista kaksi kolmasosaa on EU:n kansalaisia.

EU:n perusoikeuskirjan 24 artikla velvoittaa EU:ta ja sen jäsenvaltioita suojelemaan ja edistämään lapsen oikeutta ”hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon”. Lapset ovat edelleen EU:n ihmiskaupan vastaisen ohjelman keskiössä. Unionin lainsäädännössä vahvistetaan ihmiskaupan lapsiuhrien oikeus erityiseen suojeluun kansalaisuudesta tai asemasta riippumatta. Tämä erityinen suojelu sisältää muun muassa yksilölliset tukipalvelut ja tehostetun suojelun rikosoikeudellisissa menettelyissä. Tämä lapsen huomioon ottava lähestymistapa on syntynyt useiden sellaisten ohjelmien tuloksena, joilla pyritään parantamaan lasten suojelua ja kuntouttamista.

Vuonna 2017 annetussa, ihmiskaupan vastaisten toimien tehostamista koskevassa tiedonannossaan Euroopan komissio sitoutuu tukemaan jäsenvaltioiden toimijoita ja viranomaisia niiden tärkeässä yhteistoiminnassa. Lasten oikeuksien suojeleminen sekä heidän ikänsä ja sukupuolensa mukaisen avun ja tuen tarjoaminen muun muassa huolenpidon, terveyden ja koulutuksen osa-alueilla edellyttää tiivistä yhteistyötä kaikilla tasoilla – niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

Vuoden 2017 tiedonannossa todetaan, että kaikkien uhrien tunnistaminen ja asianmukaisen avun sekä suojelun tarjoaminen heille on yksi EU:n ensisijaisista tavoitteista. Lopullinen tavoite on kuitenkin rikosten ehkäiseminen. Se edellyttää sellaisten asioiden näkemistä, tiedostamista ja puheeksi ottamista, joista usein vaietaan. Tämä opas tarjoaa tukea siihen työhön.

Lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. Pelkkä haavoittuvuus ei kuitenkaan johda ihmiskauppaan. Ihmiskauppaa ruokkivat sen tuottamat suuret voitot ja ihmiskaupan uhreilla teetettävien palveluiden kysyntä. Poikien ja tyttöjen käyttö kauppatavarana – usein täysin avoimesti – on nykypäivän EU:ssa yleistä. Monet niin laillisten kuin laittomienkin alojen toimijat hyötyvät ihmiskaupasta. Siksi tämän

kauhistuttavan tilanteen muuttaminen edellyttää rankaisemattomuuden kulttuurin murtamista tuomalla syylliset, hyväksikäyttäjät ja uhrien palveluiden käyttäjät oikeuden eteen.

EU:n perusoikeusvirasto on laatinut tämän oppaan EU:n ihmiskaupan torjunnan koordinaattorin valtuuksien puitteissa, tiiviissä yhteistyössä Euroopan komission kanssa. Oppaan tavoitteena on edistää ihmiskaupan vastaisten toimien tehostamista koskevassa vuoden 2017 tiedonannossa esitettyjen elintärkeiden tavoitteiden toteutumista kymmenen EU-viraston vuonna 2018 allekirjoittamassa ihmiskaupan vastaisessa yhteisessä julkilausumassa (*Joint Statement of commitment to address trafficking in human beings*) annettujen sitoumusten mukaisesti. Tämän rikollisuuden muodon hävittäminen ja uhrien oikeuksien toteutumisen varmistaminen on yhteinen tehtävämme. Olemme sen uhreille velkaa.

Tri Myria Vassiliadou

EU:n ihmiskaupan torjunnan
koordinaattori

Michael O'Flaherty

Euroopan unionin
perusoikeusviraston johtaja

Sisällys

ALKUSANAT	3
OPPAAN KÄYTTÖ.....	9
OPPAAN SOVELTAMISALA.....	13
OSA 1: OIKEUDELLISET JA LASTENSUOJELULLISET KEHYKSET	23
1.1 Oikeudellinen kehys	23
1.2 Lapsen oikeuksien periaatteet	30
1.3 Yhdennetyt lastensuojelujärjestelmät	32
OSA 2: KYMMENEN SUOJELUN KANNALTA VÄLTTÄMÄTÖNTÄ TOIMEA.....	37
Toimi 1: Lapsen havaitseminen, tunnistaminen ja ohjaaminen avun piiriin	41
Toimi 2: Edunvalvojan nimittäminen	51
Toimi 3: Lapsen kuuleminen.....	54
Toimi 4: Lapsen edun arviointi.....	63
Toimi 5: Jäsenvaltion kaikkien toimijoiden koordinointi	67
Toimi 6: Suojelutarpeisiin vastaaminen.....	75
Toimi 7: Toimivallan ja valtioiden välisen yhteistyön selvittäminen.....	85
Toimi 8: Lapsen tukeminen oikeuskäsittelyn aikana.....	102
Toimi 9: Kestävien ratkaisujen määrittelemine ja toteuttaminen	112
Toimi 10: Lapsen hyvinvoinnin seuranta.....	118
LIITE 1: VIITTAUKSET LAINSÄÄDÄNTÖÖN.....	122
LIITE 2: POIMINTOJA KIRJALLISUUDESTA JA OIKEUSKÄYTÄNNÖSTÄ	127
LIITE 3: YHTEYSTIETOLUETTELO	134
LIITE 4: YLEISKATSAUS TOIMIJOIDEN VASTUISTA.....	135

Kuvat ja taulukot

Kuva 1:	Mitä lapsia opas koskee?.....	13
Kuva 2:	Ihmiskaupan rekisteröityjen lapsiuhrien lukumäärä 2015-2016, viisi yleisintä EU-kansalaisuutta	18
Kuva 3:	Lasten rutiinimaisten palautusten mahdolliset riskit.....	21
Kuva 4:	Asiaan liittyvät oikeudelliset välineet	24
Kuva 5:	Kymmenen toimea vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevien lasten tukemiseksi, oman jäsenvaltionsa ulkopuolella oleskelevat ihmiskaupan uhrit mukaan lukien.....	38
Kuva 6:	Schengen-alue, maaliskuu 2019.....	44
Kuva 7:	Edunvalvojan tehtävät.....	53
Kuva 8:	Lapsen näkemysten huomioiminen ja lapsen informoiminen kaikkien 10 toimen aikana	55
Kuva 9:	Lapsen edun arvioinnissa huomioon otettavia osa-alueita.....	66
Kuva 10:	Säännöt toimivallan määrittämiselle lastensuojeluasioissa	87
Kuva 11:	Bryssel II a -asetuksen 20 artiklan mukaiset väliaikaiset toimenpiteet.....	89
Kuva 12:	Havainnollistavia esimerkkejä väliaikaisista ja pysyvistä toimenpiteistä.....	90
Kuva 13:	Kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön mahdollisesti osallistuvia ryhmiä	91
Kuva 14:	Yleisen tietosuoja-asetuksen ja lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojaa koskevan direktiivin soveltamisalat.....	100
Taulukko 1:	Lapsen oikeuksien periaatteet kansainvälisissä ja EU:n välineissä	30
Taulukko 2:	Tiedonsaantioikeus asiaankuuluvan EU-lainsäädännön nojalla	55
Taulukko 3:	Suorat viittaukset sukupuoleen asiaankuuluvassa EU-lainsäädännössä	57

Taulukko 4: Viittaukset kansainvälisissä, alueellisissa ja EU:n oikeudellisissa välineissä	76
Taulukko 5: EU:n lainsäädännön mukaiset lasten suojelutoimet rikosasioiden käsittelyssä	104

Oppaan käyttö

Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA) on laatinut tämän oppaan yhteistyössä Euroopan komission alaisuudessa toimivan EU:n ihmiskaupan torjunnan koordinaattorin toimiston kanssa. Sen myötä toteutetaan joulukuussa 2017 annetussa [ihmiskaupan vastaisten toimien tehostamista koskevassa tiedonannossa](#) esitetty toimi, ja se perustuu kymmenen EU-viraston vuonna 2018 allekirjoittamaan ihmiskaupan vastaiseen yhteiseen julkilausumaan.

FRA kartoitti EU:n jäsenvaltioiden käytäntöjä ja keskusteli tuloksista asiantuntijoiden kanssa. Keskustelujen pohjalta tunnistettiin keskeiset alueet, joilla jäsennellymistä ohjeista olisi hyötyä. Sen jälkeen FRA laati oppaan pääosat asiantuntijoiden suositusten perusteella. Eurojustin Haagissa isännöimä toinen asiantuntijatapaaminen arvioi työn laadun marraskuussa 2018. Asiantuntijoihin kuului tuomareita, syyttäjiä ja Bryssel II a -asetuksen mukaisten keskusviranomaisten edustajia sekä kansalaisyhteiskunnan, kansainvälisten järjestöjen, Eurojustin, Europolin ja Euroopan komission edustajia. Prosessissa otettiin huomioon myös muiden tahojen kommentteja, joita pyydettiin erityisesti ihmiskaupan vastaiselta EU:n kansalaisyhteiskuntafoorumilta ja siihen kuuluvalta sähköiseltä foorumilta sekä lasten oikeuksien alalla työskenteleviltä sidosryhmiltä.

Oppaan kohderyhmää ovat ammattihenkilöt, jotka kohtaavat vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevia, muusta kuin omasta Euroopan unionin jäsenvaltiostaan tavattuja lapsia, ihmiskaupan lapsiuhrit mukaan lukien. Tällaisilla lapsilla on usein jonkin EU:n jäsenvaltion kansalaisuus ja siksi oikeus vapaaseen liikkuvuuteen Euroopan unionin sisällä.

Oppaasta voi olla apua esimerkiksi lainvalvontaviranomaisille, sosiaalityöntekijöille, terveydenhuollon ammattilaisille, lastensuojeluviranomaisille, edunvalvojille, tuomareille, juristeille, lastensuojelutyötä tekeville kansalaisjärjestöille, konsulaattien henkilökunnalle tai Bryssel II a -asetuksen (neuvoston asetus (EY) N:o 2201/2003) mukaisesti nimitetyille keskusviranomaisille sekä muille, jotka voivat kohdata ihmiskaupan lapsiuhreja. Opas myös tukee asiaankuuluvia toimijoita lakien, menettelyjen ja protokollien laadinnassa ja/tai jäsenvaltioiden sisäisen tai välisen yhteistyön puitteiden kehittämisessä.

Oppaassa on huomioitu laajan toimijajoukon tehtävät ja vastuut. Siinä esitetään keinoja sekä jäsenvaltioiden sisäisen että jäsenvaltioiden välisen yhteistyön tehostamiseen. Lisäksi oppaassa esitellään tukea, jota asiasta vastaavat EU-virastot voivat tarjota.

Tämä opas on jaettu kahteen osaan. Johdannossa selitetään oppaan soveltamisala ja tarkoitus.

- **Osassa 1** esitetään lainsäädännölliset kehykset vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevien, muusta kuin omasta Euroopan unionin jäsenvaltiostaan tavattujen lasten suojelulle, ihmiskaupan lapsiuhrit mukaan lukien. Ensimmäisessä osassa esitellään myös neljä Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksia koskevasta yleissopimuksesta johdettua lastensuojelun keskeistä periaatetta. Siinä painotetaan, että tämän oppaan mukaisten lastensuojelutoimien on oltava kansallisen lastensuojelujärjestelmän kiinteä osa. Osassa 1 esitetään yleiset periaatteet, jotka muodostavat puitteet osassa 2 luetelluille toimille.
- **Osa 2** muodostaa tämän oppaan pääsisällön. Osassa 2 esitetyt 10 toimea tarjoavat käytännönläheisiä suosituksia, joilla voidaan vastata lasten suojelutarpeeseen uhrin tunnistamisesta aina kestävän ratkaisun toteutukseen ja seurantaan.

Oppaassa on tekstikenttiä, jotka on merkitty seuraavilla symboleilla:

- **Lainaukset:** teksti sisältää lainauksia oikeudellisista asiakirjoista tai politiikka-asiakirjoista.
- **Lisätietoja:** teksti sisältää syventävää aineistoa tai tutkimustietoa.
- **Käytännön työkalut:** teksti sisältää käytännöllisiä työkaluja, kuten käsikirjoja, tarkistuslistoja tai vastaavia.

Oppaan liitteissä on lisää resursseja, kuten viitteitä, kirjallisuutta, yhteystietoluetteiloita ja yleiskatsaus eri elinten ja yksilöiden vastuista jäsenvaltioiden tasolla.

Keskeiset termit:

Lapsi: lapsiksi katsotaan ”kaikki alle 18-vuotiaat henkilöt”.

Lähde: Ihmiskaupan vastainen direktiivi (2011/36/EU), 2 artiklan 6 kohta; ks. myös Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista, 1 artikla.

Lapsuutta koskeva oletama: ”Henkilö katsotaan lapseksi silloin, kun [ihmiskaupan uhrin] iästä ei ole varmuutta ja on syytä epäillä, että kyseessä on lapsi, jotta hän saisi välittömästi apua, tukea ja suojelua.”

Lähde: Ihmiskaupan vastainen direktiivi (2011/36/EU), 13 artiklan 2 kohta.

Ihmiskaupan uhri: ”Ihmiskaupan uhri” on henkilö, joka on joutunut *ihmiskaupan vastaisen direktiivin* (2011/36/EU) 2 artiklan määritelmän mukaisen ihmiskaupan kohteeksi.

Ihmiskauppa: ”Ihmiskauppa” määritellään *ihmiskaupan vastaisessa direktiivissä* (2011/36/EU) seuraavasti: ”hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuva henkilöiden värväminen, kuljettaminen, siirtäminen, kätkeminen tai vastaanottaminen, mukaan lukien näihin henkilöihin kohdistuvan määräysvallan vaihtaminen tai siirtäminen, voimankäytöllä uhkaamisen tai voimankäytön tai muun pakottamisen, sieppauksen, petoksen, harhaanjohtamisen, vallan väärinkäytön tai haavoittuvan aseman hyödyntämisen avulla taikka toista henkilöä määräysvallassaan pitävän henkilön suostumuksen saamiseksi annetun tai vastaanotetun maksun tai edun avulla”.

Hyväksikäyttö: ”Hyväksikäytöksi katsotaan ainakin hyväksikäyttö prostituutitarkoituksessa ja muut seksuaalisen hyväksikäytön muodot, pakotetyt tai pakollinen palvelu (mukaan lukien kerjääminen), orjuus ja muut orjuuden kaltaiset käytännöt, orjuuden kaltaiset olot, rikollisen toiminnan hyväksikäyttö ja elinten poistaminen.”

Kun tällainen teko ”kohdistuu lapseen, se katsotaan rangaistavaksi ihmiskaupaksi, vaikka mitään 1 kohdassa mainittua keinoa ei olisi käytetty”.

Lähde: Ihmiskaupan vastainen direktiivi (2011/36/EU), 2 artikla.

Ihmiskaupan rekisteröidyt uhrit: Sisältää sekä tunnistetut että oletetut ihmiskaupan uhrit.

”Tunnistetuilla uhreilla” tarkoitetaan henkilöitä, jotka jäsenvaltion asiaankuuluva viranomainen on virallisesti tunnistanut ihmiskaupan uhreiksi.

Ihmiskaupan ”oletetuilla” tai ”potentiaalisilla” uhreilla tarkoitetaan henkilöitä, jotka täyttävät direktiivin 2011/36/EU kriteerit, mutta joita asiaankuuluva viranomainen ei ole virallisesti tunnistanut ihmiskaupan uhreiksi tai jotka ovat kieltäytyneet ihmiskaupan uhrin asemansa virallisesta tai oikeudellisesta tunnistamisesta.

Lähde: Euroopan komissio, Data collection on trafficking in human beings in the EU (EU:ssa tapahtuvaa ihmiskauppaa koskevien tilastotietojen keruu), 2018, sivu 13.

Suojelun tarpeessa oleva lapsi: "Lapsella, joka on tilapäisesti tai pysyvästi vailla perheen turvaa tai jonka edun mukaista ei ole antaa hänen pysyä perhepiirissä, on oikeus valtion antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen."

Lähde: Yleissopimus lapsen oikeuksista, 20 artiklan 1 kohta.

Vanhempien huolenpitoa vailla oleva lapsi: lapsi, joka mistä tahansa syystä tai olosuhteista johtuen ei ole ympärivuorokautisesti jommankumman vanhempansa hoidossa.

Lähde: YK:n sijaishuollon ohjeet, kohta 29.

Edunvalvoja: Riippumaton henkilö, joka suojelee lapsen etua ja hyvinvointia ja sen puitteissa tekee tarvittaessa lapsen puolesta oikeustoimia. Edunvalvoja toimii lapsen oikeudellisena edustajana kaikissa menettelyissä samoin kuin vanhempi edustaa lastaan.

Lähde: YK:n lapsen oikeuksien komitea, yleiskommentti nro 6, kohta 33.

Kestävä ratkaisu: Kattava, turvallinen ja kestävä ratkaisu, jossa otetaan suurimmassa mahdollisessa määrin huomioon lapsen pitkän tähtäimen edut ja hyvinvointi ja joka on tästä näkökulmasta kestävä ja turvallinen. Tavoitteena tulee olla turvata lapsen kehittyminen aikuisuuteen ympäristössä, joka täyttää hänen tarpeensa ja turvaa hänen oikeutensa sellaisina kuin ne on määritelty lapsen oikeuksien yleissopimuksessa.

Lähde: Siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia käsittelevän komitean ja YK:n lapsen oikeuksien komitean yhteinen yleiskommentti nro 3 (2017) ja 22 (2017) lasten ihmisoikeuksia koskevasta yleisperiaatteista kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä, 32 kohdan j alakohhta.

Keskusviranomaiset: EU:n jäsenvaltioiden nimittämät, Bryssel II a -asetuksen täytäntöönpanon koordinoitua tukevat elimet.

Lähde: Bryssel II a -asetus (EY) N:o 2201/2003, 53, 54 ja 55 artikla.

Euroopan komission alaisuudessa toimiva EU:n ihmiskaupan torjunnan koordinaattorin toimisto on laatinut käyttäjäystävällisen koosteen ihmiskauppaan liittyvistä termeistä. Lisätietoja on julkaisussa [Key concepts in a nutshell](#).

Oppaan soveltamisala

EU:ssa ei ole yhdenmukaista lähestymistapaa vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevien, muusta kuin omasta Euroopan unionin jäsenvaltiostaan tavattujen lasten tapausten hoitamiseen, ihmiskaupan lapsiuhrit mukaan lukien. Tämän käytännön oppaan tavoitteena on auttaa ammattihenkilöitä

- tunnistamaan vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevat lapset,
- suunnittelemaan tarvittavat suojelu- ja tukitoimet,
- arvioimaan lapsen etua ja
- toteuttamaan kestäviä ratkaisuja.

Lasten suojelua ja huolenpitoa koskevissa päätöksissä on otettava huomioon lasten yksilölliset tarpeet, joihin vaikuttavat muun muassa heidän ikänsä, sukupuolensa ja taustansa. Opas käsittelee lapsiin kohdistuvaa ihmiskauppaa sukupuolikohtaisesti ja lapset huomioon ottaen. Siinä huomioidaan sen nimenomaisen hyväksikäytön muodon seuraukset, jonka kohteeksi uhrin ovat joutuneet.

Oppaan kattamat lapset

Opas kattaa lapset, jotka täyttävät **kaikki kolme** kuvassa 1 lueteltua **ehtoa**.

Kuva 1: Mitä lapsia opas koskee?

Huomautus: EU = Euroopan unioni ETA = Euroopan talousalue CH = Sveitsi

Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

Muussa kuin omassa jäsenvaltiossaan oleskelevat lapset

Opas käsittelee lapsia, jotka oleskelevat **muussa kuin omassa EU-jäsenvaltiossaan**. Tällaisilla lapsilla on useimmiten jonkin EU:n jäsenvaltion kansalaisuus. Joillakin lapsilla voi olla jonkin jäsenvaltion myöntämä pysyvä oleskelulupa.

Lapsia voidaan kaupata jäsenvaltion sisällä ilman, että he ylittävät yhtäkään rajaa, ja monet tässä oppaassa esitetyistä periaatteista ja toimenpiteistä ovat sovellettavissa myös näiden lasten tapauksiin.

Suojelun tarpeessa olevat lapset, ihmiskaupan lapsiuhrit mukaan lukien

Opas koskee **suojelun tarpeessa** olevia lapsia ja on tarkoitettu tukemaan lapsikaupan torjunta- ja ehkäisytoimia. Lapsikaupan käsittely edellyttää laajemman asiayhteyden tarkastelua. Siksi tämä opas ei ole koske vain lapsia, jotka on tunnistettu **ihmiskaupan uhreiksi** tai oletetuiksi uhreiksi. Se koskee myös lapsia, jotka oleskelevat toisessa jäsenvaltiossa ja ovat mahdollisesti joutuneet kaupatuiksi mutta joita ei ole tunnistettu ihmiskaupan uhreiksi tai joilla on kohonnut riski joutua ihmiskaupan uhreiksi. Tässä oppaassa viitataan näihin lapsiin ”suojelun tarpeessa” olevina lapsina.

Muussa kuin omassa jäsenvaltiossaan oleskelevat lapset ovat ”suojelun tarpeessa”, jos heillä ei ole edellytyksiä fyysisen, psyykkisen, henkisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon [lapsen oikeuksien yleissopimuksen](#) (27 artikla) edellyttämällä tavalla. Lapset voivat olla terveyspalveluiden ulottumattomissa, työskennellä puutteellisissa olosuhteissa, olla poissa koulusta, olla seksuaalisen hyväksikäytön uhreina tai olla pakotettuja kerjäämään tai tekemään pikkurikoksia. He voivat olla kodittomia tai elää kadulla.

Vanhempien huolenpitoa vailla olevat lapset

Opas keskittyy **vanhempien huolenpitoa vailla oleviin lapsiin**. Lapsi voi olla ilman perhettä periaatteessa kahdessa eri tilanteessa: 1) lapsella ei ole vanhempia eli hän on orpo, vanhempiensa hylkäämä tai on ilman vanhempiensa ja/tai laillisen holhoojansa seuraa tai erossa heistä siinä maassa, jossa hänet tunnistetaan; 2) hänen vanhempansa eivät voi huolehtia vanhemman velvollisuuksistaan hyväksikäytön tai laiminlyöntien seurauksena, esimerkiksi jos he ovat osallisia lapsen hyväksikäyttöön tai kauppaamiseen.

Tämä opas on vain osittain sovellettavissa vanhempiensa seurassa oleviin lapsiin. Viranomaisten on ryhdyttävä toimenpiteisiin esimerkiksi lapsiuhrin tunnistamiseksi, lapsen henkilöllisyyden selvittämiseksi, lapsen kuulemiseksi ja hänen etunsa arvioimiseksi. Viranomaisten on lisäksi määriteltävä kestävä ratkaisu, joka ottaa huomioon vanhempien osuuden ihmiskaupassa, vanhempien olinpaikan ja mahdolliset lapsen huoltajuutta muuttavat tai vanhempien oikeuksia rajoittavat oikeuden päätökset.

Mitä tämä opas ei käsittele

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 2 artikla velvoittaa EU:n jäsenvaltioita suojelemaan lapsia näiden asemasta riippumatta. [Yeiskommentissa nro 6](#) muistutetaan, että ”yleissopimuksessa määrättyistä oikeuksista nauttimista ei ole rajattu lapsiin, jotka ovat sopimusvaltion kansalaisia, ja siten oikeuksien on oltava – jollei yleissopimuksessa nimenomaisesti muuta mainita – kaikkien lasten käytettävissä, mukaan lukien turvapaikanhakija-, pakolais- ja siirtolaislapset, riippumatta heidän kansalaisuudestaan, siirtolaisasemastaan tai kansalaisuudettomuudestaan”. Vaikka joitakin tässä julkaisussa esitettyjä toimenpiteitä ja ehdotuksia voitaisiinkin soveltaa useisiin suojelun tarpeessa olevien lasten ryhmiin, opasta kokonaisuudessaan ei ole tarkoitettu alla esitetyille lapsiryhmille.

Lakia rikkoneet lapset

Rikoksiin syyllistyneitä lapsia on kohdeltava jäsenvaltion normaalin nuoriso-oikeusjärjestelmän mukaisesti, ja heidän kohtelussaan on noudatettava rikoksesta epäiltyjä tai syytettyjä lapsia koskevista menettelytakeista rikosoikeudellisissa menettelyissä annetussa direktiivissä (2016/800/EU) määritellyjä suojatoimia.

Turvapaikkaa hakevat tai palauttamismenettelyssä olevat lapset, jotka eivät ole EU:n jäsenvaltion, Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion tai Sveitsin kansalaisia

EU:n turvapaikka- ja palauttamissäännöstössä säädetään sellaisten ilman huoltajaa olevien lasten suojelusta, jotka hakevat tai saavat kansainvälistä suojelua tai jotka ovat palauttamismenettelyssä. Säännöstö sisältää säännöt ja suojamekanismit välittömän suojelun ja huolenpidon tarjoamiseksi. [Dublin-asetus](#) (asetus (EU) N:o 604/2013) määrittää, mikä jäsenvaltio on vastuussa jäsenvaltiosta toiseen siirtyvien turvapaikanhakijoiden hakemusten arvioinnista ja siten tarpeellisen suojelun ja huolenpidon tarjoamisesta. EU:n turvapaikka- ja maahanmuuttolainsäädännön suojatoimenpiteet eivät normaalisti koske EU:n kansalaisia.

LISÄTIETOJA

Eurooppaoikeuden käsikirja

Perusoikeusvirasto on julkaissut yhdessä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen kanssa Turvapaikkaa, rajoja ja maahanmuuttoa koskevan eurooppaoikeuden käsikirjan. Käsikirja on tarkoitettu EU:n jäsenvaltioissa työskenteleville ammattihenkilöille. Se esittelee unionin lainsäädäntöä sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä helposti lähestyttävällä tavalla. Yksi käsikirjan luvuista keskittyy henkilöihin, joilla on erityistarpeita. Tämä kategoria sisältää myös ilman huoltajaa olevat lapset. Käsikirja on saatavilla 25 kielellä, ja siitä on julkaistu erityinen, Sveitsin lainsäädäntöön mukautettu versio.

Katso lisätietoja Turvapaikkaa, rajoja ja maahanmuuttoa koskevan eurooppaoikeuden käsikirjasta, 2014.

Miksi toisesta jäsenvaltiosta tulevia lapsia koskeva opas on tarpeellinen?

Rikoksen uhreja suojeleva sekä ihmiskauppaa ehkäisevä ja torjuva unionin lainsäädäntö koskee kaikkia kansalaisuudesta riippumatta. Euroopan unionilla ei ole yhdenmukaista lähestymistapaa vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevien, muusta kuin omasta jäsenvaltiostaan tavattujen lasten ja ihmiskaupan lapsiuhrien tapausten hoitamiseen.

Tiedonannossa [Selonteko ihmiskaupan hävittämiseen tähtäävän EU:n strategian jatkotoimista ja uusien konkreettisten toimien määrittelystä](#) (joulukuu 2017) annetaan Euroopan komissiolle ja perusoikeusvirastolle tehtäväksi laatia ”käytännön ohjeet virastojen ja valtioiden välisen yhteistyön tehostamiseksi tavoitteena ehkäistä EU:n lapsilla käytävää lapsikauppaa, varmistaa lapsiuhrien suojelu, löytää kestäviä ratkaisuja ja suojella heidän EU:n ja kansainvälisen oikeuden mukaisia oikeuksiaan”.

Unionin oikeudessa on kuitenkin säädetty monista muista lapsia suojelevista toimenpiteistä, jotka koskevat yksinomaan henkilöitä, jotka eivät ole EU:n, Euroopan talousalueen jäsenvaltion tai Sveitsin kansalaisia. Lainsäädännössä on näin ollen aukko, ja nimenomaan EU:n kansalaisuuden omaavia lapsia käsittelevän oppaan laatiminen oli tarpeen kolmesta seuraavasta syystä.

1. EU:n kansalaiset ja monet oleskeluluvan saaneet henkilöt voivat liikkua vapaasti EU:n sisällä

EU:n kansalaisilla on Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 3 artiklan 2 kohdan, Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 20 artiklan 2 kohdan a alakohdan, 21 artiklan ja IV osaston sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 45 artiklan

mukaan oikeus vapaaseen liikkuvuuteen EU:n sisällä. Kansalaisilla on oikeus liikkua ja oleskella vapaasti EU:n jäsenvaltioissa, vaikkakin tälle oikeudelle on asetettu unionin lainsäädännössä tiettyjä rajoituksia ja ehtoja. Vapaan liikkuvuuden maantieteellinen alue kattaa Euroopan talousalueen ja Sveitsin kanssa tehtyjen sopimusten nojalla myös Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin. [Vapaan liikkuvuuden direktiivin \(2004/38/EY\)](#) mukaisesti alle kolme kuukautta toisessa jäsenvaltiossa oleskelevien EU-kansalaisten ei tarvitse rekisteröityä millään tavalla. [Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen](#) 21 artiklan mukaan jonkin EU:n jäsenvaltion myöntämän oleskeluluvan haltija saa myös liikkua kolmen kuukauden ajan vapaasti muiden jäsenvaltioiden alueella. Tähän alueeseen kuuluvat kaikki EU:n jäsenvaltiot ja Schengenin säännöstöön osallistuvat maat Irlantia ja Yhdistynyttä kuningaskuntaa lukuun ottamatta. Koska Schengen-alueen sisällä ei ole rajatarkastuksia ja rekisteröitymisvaatimukset ovat lievempiä, EU-kansalaiset tai EU:n jäsenvaltion myöntämän oleskeluluvan haltijat joutuvat muita epätodennäköisemmin tekemisiin viranomaisten kanssa. Se tekee myös ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta vaikeampaa. Lisäksi heidän palauttamisensa omaan jäsenvaltioon onnistuu nopeasti kolmansien maiden kansalaisten palauttamismenettelyä koskeviin menettelytakeisiin verrattuna.

2. Suojatoimenpiteitä on kehitetty pääasiassa EU:n turvapaikka- ja maahanmuuttosäännöstön puitteissa

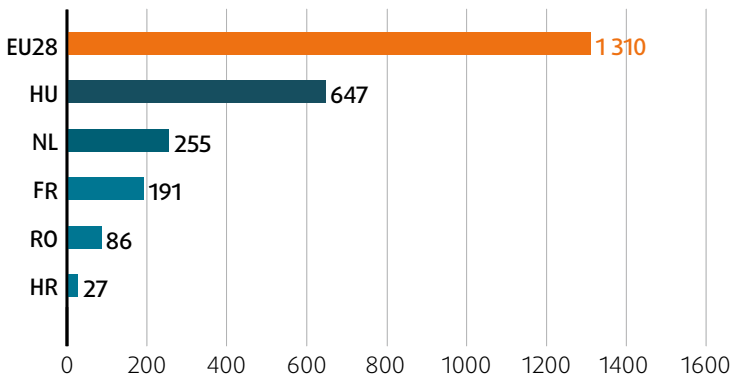
EU:n turvapaikka- ja maahanmuuttosäännöstössä määritellyt suojatoimenpiteet eivät normaalisti koske EU:n kansalaisia. Turvapaikan myöntämistä Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansalaisille koskevan, [Euroopan unionista tehdyn sopimuksen](#) ja [Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen](#) pöytäkirjan N:o 24 mukaisesti EU:n jäsenvaltioita on pidettävä turvallisina alkuperämaina. Jos EU:n kansalainen siis hakee kansainvälistä suojelua, hakemus on (tietyin poikkeuksin) hylättävä. [Palauttamisdirektiivin](#) (direktiivi 2008/115/EY) 10 artiklassa esitetyt, ilman huoltajaa matkustavia lapsia koskevat suojatoimenpiteet koskevat vain henkilöitä, jotka eivät ole EU:n jäsenvaltion, Euroopan talousalueen jäsenvaltion tai Sveitsin kansalaisia. Sama pätee [työntekijöihin kohdistettavia seuraamuksia koskevan direktiivin](#) (direktiivi 2009/52/EY) 9 ja 13 artiklojen mukaiseen, laittomasti työllistettyjä lapsia koskevien kantelujen helpottamiseen. Monet maahanmuuttajalapsia koskevat instrumentit on laadittu EU:n ulkopuolelta tulevia lapsia silmällä pitäen eivätkä näin ollen ole sovellettavissa tai soveltuvat vain rajoitetusti Euroopan unionin sisältä tulleisiin lapsiin.

3. Monet lapsiuhrit joutuvat ihmiskaupan kohteeksi EU:n sisällä

Poikia ja tyttöjä kaupataan yhä EU:n sisällä. Heitä myydään seksuaalista hyväksikäyttöä ja sitä esittävän aineiston tuottamista varten (erityisesti tyttöjä), kerjäämiseen tai rikollisuuteen pakottamista varten sekä muihin tarkoituksiin.

Euroopan komission toisen ihmiskaupan torjunnan edistymistä koskevan kertomuksen (2018) ja EU:ssa tapahtuvaa ihmiskauppaa koskevien tilastotietojen keruusta ([Data collection on trafficking in human beings in the EU](#)) vuonna 2018 annetun kertomuksen (taulukko 3.8.8) mukaan 23 prosenttia Euroopan unionissa vuosina 2015–2016 rekisteröidyistä uhreista oli lapsia. Kaikkiaan 2 206 rekisteröidystä lapsiuhrista 1 310 oli EU:n kansalaisia ja yli 84 prosenttia heistä tyttöjä. Viisi rekisteröityjen lapsiuhrien joukossa eniten edustettua EU-kansalaisuutta olivat Unkari (647), Alankomaat (255), Ranska (191), Romania (86) ja Kroatia (27) (kuva 2). Tiedot koskevat viranomaisten ja muiden organisaatioiden kanssa tekemisiin joutuneita henkilöitä. On syytä epäillä, että monet uhrit jäävät havaitsematta.

Kuva 2: Ihmiskaupan rekisteröityjen lapsiuhrien lukumäärä 2015–2016, viisi yleisintä EU-kansalaisuutta

Lähde: Euroopan komissio, 2018 [[Data collection on trafficking in human beings in the EU](#), taulukko 3.8.8].

Vaikka komission käytettävissä ei ole etniseen taustaan perustuvia tilastotietoja ihmiskaupan uhreista, jäsenvaltioiden raporteissa on korostettu romaniyhteisöjen ja erityisesti niiden naisten ja lasten erityistä haavoittuvuutta, sillä ihmiskauppiat käyttävät näissä yhteisöissä sukulaisuussuhteita hyväkseen. Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirasto Europol raportoi alaikäisten uhrien ihmiskauppaan ja

hyväksikäyttöön EU:ssa osallistuvia rikollisverkostoja koskevassa tilannekatsauksessaan *“Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of under-age victims in the EU”* (2018), että romaniyhteisöjen lapset ovat erityisen haavoittuvaisessa asemassa. Ihmiskaupalle erityisen alttiita ryhmiä koskevassa Euroopan komission tutkimuksessa (*European Commission’s study on high-risk groups for trafficking*) havaittiin lapsiavioliittojen yleistyneen ja uhrien sekä rikoksentekijöiden painottuvan tiettyihin romaniyhteisön ryhmiin. Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaista toimintaa koskevan yleissopimuksen toimeenpanoa valvova *ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä* (GRETA) on myös raportoinut tapauksista, joissa romanityttöjä on kaupattu pakkoavioliittoihin.

Lapsen nopeaan palautukseen liittyvät riskit

EU:n jäsenvaltiot noudattavat yleensä jotakin kolmesta alla olevasta lähestymistavasta kohdatessaan ilman huoltajiaan ja suojelun tarpeessa olevia lapsia, joiden oletetaan tulleen maahan toisesta jäsenvaltiosta:

1. Valtaosa EU:n jäsenvaltioista ratkaisee kunkin tapauksen *ad hoc* -periaatteella, pääosin palauttamalla lapsen nopeasti ja rutiininomaisesti takaisin tämän koti- tai asuinjäsenvaltioon otettuaan ensin yhteyttä kohdemaan konsulaattiin.
2. Jotkut jäsenvaltiot toteuttavat jäsennetympiä, *Bryssel II a -asetuksen* (neuvoston asetus (EY) N:o 2201/2003 tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa) yhteistyökehikseen perustuvia ratkaisuja, joissa tilannetta arvioidaan syvällisemmin. Jäsenvaltiot pitävät tätä mekanismia kuitenkin liian hitaana.
3. Jotkut jäsenvaltiot ovat käyttäneet kahdenvälisiä sopimuksia lasten palautuksiin liittyvässä yhteistyössä.

Useimpien EU:n jäsenvaltioiden noudattama käytäntö – lapsen pikainen palautus takaisin tämän asuinjäsenvaltioon – perustuu näkemykseen, jonka mukaan kaikki EU:n jäsenvaltiot ovat periaatteessa turvallisia. Käytäntöä perustellaan yleensä myös *lapsen oikeuksien yleissopimuksen* 9 artiklassa säädetyllä lapsen oikeudella asua vanhempiansa luona, ellei se olisi vastoin lapsen etua.

Tämän oikeuden tärkeydestä huolimatta viranomaisten on ensin varmistettava, että lapsen on turvallista palata perheympäristöönsä. Toimenpiteiden kestävyys varmistamiseksi ja kestävien ratkaisujen löytämiseksi on ryhdyttävä kaikkiin lapsen yksilöllisten olosuhteiden arvioinnin tulosten mukaisiin toimiin, ja arvioinnissa on otettava huomioon myös ne olosuhteet, joiden johdosta lapsi oli vailla vanhempien

huolenpitoa ja suojelun tarpeessa. Myös perheen tilannetta on arvioitava sen määrittämiseksi, voiko palautus tulla lainkaan kysymykseen tapauksissa, joissa perhe on mahdollisesti ollut vastuussa lapsen tilanteesta, esimerkiksi ”tarjoamalla” lapsen ihmiskauppiaille, kohdistamalla lapseen fyysistä tai henkistä väkivaltaa tai käyttämällä tätä seksuaalisesti hyväkseen tai karkottamalla lapsen perheen kodista.

Europol painottaa, että jäsenvaltioiden välisessä ihmiskaupassa lasten perheillä on usein aktiivinen rooli lastensa hyväksikäytössä. Vaikka lapsia kaupataan joissakin tapauksissa yksinkin, voivat heidän vanhempansa myös olla lapsen mukana, joko ihmiskaupan uhreina tai tekijöinä.

Lapsiin kohdistuva ihmiskauppa EU:ssa: vanhempien osallisuus

”Perheiden rooli on yksi tämän ilmiön vakavimmista osa-alueista. Europol saa säännöllisesti tietoja lapsista, joiden vanhemmat ovat myyneet heidät perheen köyhyyttä hyväkseen käyttäville rikollisverkostoille. Joissakin tapauksissa vanhemmat itse myyvät ja hyväksikäyttävät lapsiaan.”

Alaikäisten uhrien ihmiskauppaan ja hyväksikäyttöön EU:ssa osallistuvia rikollisverkostoja koskeva Europolin tilannekatsaus: Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of under-age victims in the European Union, 2018, s. 8.

Automaattinen ja nopea palautus ilman tilanteen asianmukaista arviointia aiheuttaa muita riskejä, kuten kuvassa 3 on esitetty. Lapset voidaan esimerkiksi sijoittaa takaisin siihen paikkaan, jossa heitä hyväksikäytettiin tai josta heidät myytiin, ja he voivat joutua uudelleen uhreiksi. Nopea palautus voi myös vaikeuttaa ihmiskaupparikosta koskevien todisteiden keräämistä ja estää näin rikosentekijöiden asettamisen syytteen tai lasta saamasta asianmukaista apua ja suojelua.

Toimenpiteiden kestävyys varmistamiseksi ja kestävien ratkaisujen löytämiseksi on ryhdyttävä kaikkiin lapsen yksilöllisten olosuhteiden arvioinnin tulosten mukaisiin toimiin, ja arvioinnissa on otettava huomioon myös ne olosuhteet, joiden johdosta lapsi oli vailla vanhempien huolenpitoa ja/tai suojelun tarpeessa.

Kuva 3: Lasten rutiinomaisten palautusten mahdolliset riskit

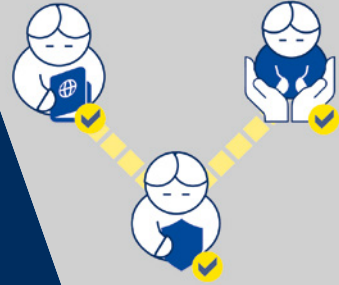
Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

Viranomaisten tulee ehkäistä tilanteet, joissa kotijäsenvaltioonsa palautetut lapset joutuvat uudelleen ihmiskaupan uhreiksi (heidät myydään joko takaisin siihen jäsenvaltioon, josta heidät löydettiin, tai toiseen jäsenvaltioon) ja ovat taas suojelun tarpeessa. Kestävät toimenpiteet varmistavat myös EU:n jäsenvaltioiden julkisten henkilöstöresurssien ja taloudellisten resurssien tehokkaan käytön.

Tämä opas keskittyy lapsen edun arviointiin varhaisessa vaiheessa sekä lapselle sopivampien ja kestävämpien toimien tukemiseen.

→ Liitteessä 2 on lista raporteista, jotka sisältävät tietoja ihmiskaupan uhreiksi joutuneista tai rikollisryhmien muuten hyväksikäyttämistä lapsista. Lista ei ole tyhjentävä.

Osa 1: Oikeudelliset ja lastensuojelulliset kehykset

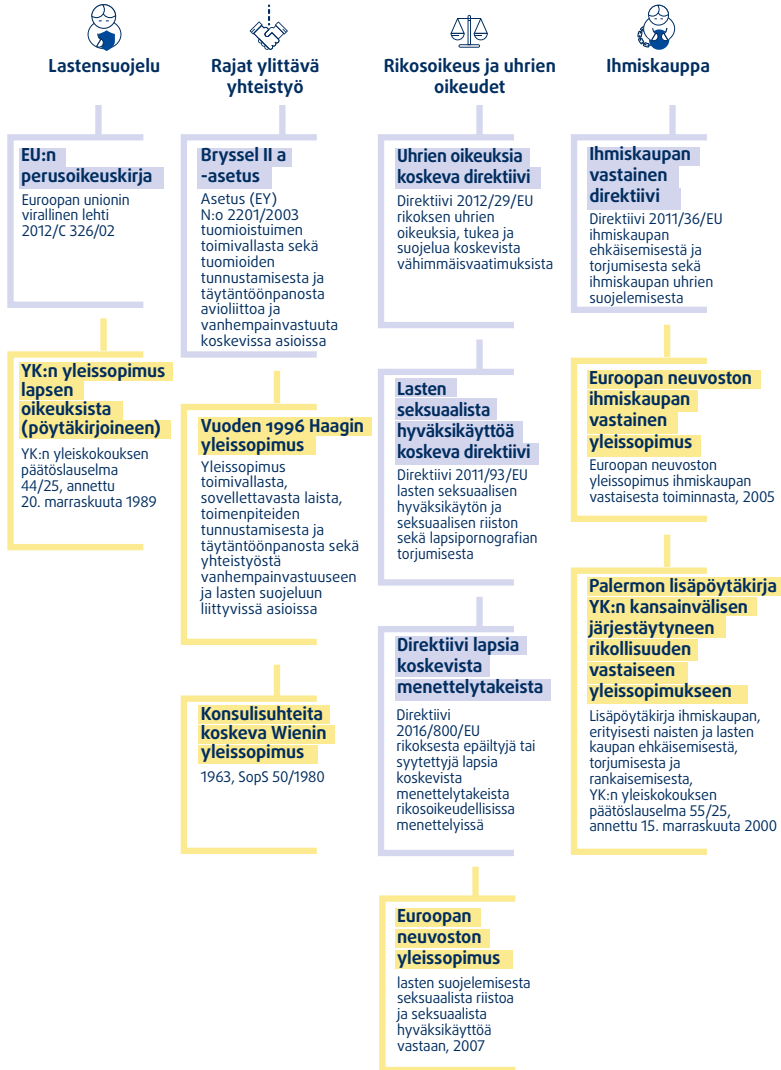

Osassa 1 esitetään soveltuvat oikeudelliset kehykset ja lastensuojeluperiaatteet, joihin tämä opas perustuu. Vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevien, muusta kuin omasta Euroopan unionin jäsenvaltiostaan tavattujen lasten suojelua käsitellään useissa kansainvälisissä asiakirjoissa ja EU:n säädöksissä. Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa vahvistetuista neljästä lastensuojelun periaatteesta on apua osassa 2 esitettyjen toimien toteuttamisessa. Lapsen tukitoimet on toteutettava kansallisen, yhtenäisen lastensuojelujärjestelmän puitteissa.

1.1 Oikeudellinen kehys

Tässä osiossa esitellään lyhyesti keskeisimmät oikeudelliset välineet, jotka antavat puitteet oppaassa esitetyille suosituksille. Lastensuojeluun sovelletaan rajat ylittävissä tapauksissa yleisten lastensuojelusäännösten lisäksi muidenkin oikeudenalojen säännöksiä. Nämä voidaan jakaa kolmeen kategoriaan: rajat ylittävää yhteistyötä edistävät oikeudelliset välineet, rikoksen uhrien suojelemista koskevat oikeudelliset välineet, ja ihmiskaupan vastaiset oikeudelliset välineet. Nämä on esitelty kuvassa 4.

Kuva 4: Asiaan liittyvät oikeudelliset välineet

Huomautus: Unionin oikeuden säädökset on painettu sinisellä. Bryssel II a -asetusta tarkistetaan parhaillaan, ja uusi teksti julkaistaan mahdollisesti vuonna 2019.

Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

→ Täydellinen luettelo sitovista ja ei-sitovista oikeudellisista välineistä esitetään liitteessä 1: Viittaukset lainsäädäntöön.

1. Lastensuojelua koskevat yleiset välineet

Lastensuojelun yleisten sääntöjen perusasiakirjat ovat Euroopan unionin perusoikeuskirja ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista.

- **EU:n perusoikeuskirjan** 24 artiklassa todetaan, että lapsella on oikeus hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon sekä oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. Lapsen mielipide on hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti otettava huomioon häntä koskevissa asioissa (24 artiklan 1 kohta); kaikissa lasta koskevissa viranomaisten tai yksityisten laitosten toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu (24 artiklan 2 kohta); ja jokaisella lapsella on oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti (24 artiklan 3 kohta). Perusoikeuskirjan 5 artiklan 3 kohta kieltää ihmiskaupan.
- **Yleissopimus lapsen oikeuksista**, jonka kaikki EU:n jäsenvaltiot ovat ratifioineet, takaa lapsille laajan joukon yhteiskunnallisia, kulttuurisia, taloudellisia, poliittisia ja sosiaalisia oikeuksia. Yleissopimus velvoittaa EU:n jäsenvaltioita suojelemaan lapsia väkivallalta, pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö (19 artikla). Yleissopimuksen 20 artikla takaa tilapäisesti tai pysyvästi vailla perheen turvaa olevien lasten oikeuden erityiseen suojeluun ja tukeen. Yleissopimuksessa määrätään myös lasten suojelemiselta hyväksikäytöltä, seksuaalinen hyväksikäyttö mukaan lukien (34, 35 ja 36 artikla), ja velvollisuudesta edistää laiminlyönnin, hyväksikäytön tai pahoinpitelyn uhriksi joutuneen lapsen ruumiillista ja henkistä toipumista sekä yhteiskunnallista sopeutumista (39 artikla). Nämä oikeudet koskevat jokaista sopimusvaltioiden lainkäyttövallan alaista lasta. **Valinnainen pöytäkirja lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta** sisältää tarkempia määritelmiä ja suojatoimenpiteitä.

LISÄTIETOJA

YK:n ohjeet, jotka koskevat ilman huoltajaa olevia lapsia

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaisesti perustetun valvontaelimen, Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitean, yleiskommentissa nro 6 annetaan ohjeita ilman huoltajaa olevien lasten kohtelusta. Kommentti käsittelee lasten erityisiä tarpeita, kuten alkuarviointia, edunvalvojan nimittämistä, perheen yhdistämistä, kestäviä ratkaisuja ja uudelleenkauppaamisen ehkäisemistä. Vaikka komitean yleiskommentit eivät ole oikeudellisesti sitovia, niissä annetaan ohjeita yleissopimuksen määräysten tulkinnasta.

*Katso lisätietoja julkaisusta **Yleiskommentti nro 6 – Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella, 2005.***

2. Rajat ylittävää yhteistyötä edistävät välineet

Bryssel II a -asetuksella (asetus (EY) N:o 2201/2003 tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa) luodaan EU:n yhteinen oikeudenkäyttöalue. Asetusta sovelletaan kaikissa siviilioikeudellisissa asioissa, ”jotka liittyvät vanhempainvastuun myöntämiseen, käyttämiseen, siirtämiseen, rajoittamiseen tai lopettamiseen” (1 artiklan b alakohta). Johdanto-osan 5 kappaleen mukaan asetus kattaa kaikki vanhempainvastuuta koskevat tuomiot, lastensuojelutoimenpiteet mukaan luettuina. Asetus siis kattaa esimerkiksi oikeuden lapsen huoltoon, holhouksen ja edunvalvonnan, lapsen omaisuuteen liittyvät suojelutoimenpiteet, sijoituksen ja sijaishuollon. Euroopan unionin tuomioistuin (EUT) on tulkinnut ”siviilioikeudellisten asioiden” sisältävän myös jäsenvaltion lainsäädännön näkökulmasta julkisoikeudellisia toimenpiteitä, kuten päätöksen tekemisen lapsen sijoittamisesta kodin ulkopuolelle (C-435/06). Tuomioistuinratkaisujen lisäksi asetusta sovelletaan myös ratkaisuihin, jotka on tehnyt esimerkiksi sosiaali- tai lastensuojeluviranomainen, jolla on toimivalta ratkaista asetuksen soveltamisalaan kuuluvia asioita.

Asetus koskee 2 artiklan 3 kohdan mukaisesti kaikkia EU:n jäsenvaltioita Tanskaa lukuun ottamatta. Siinä edellytetään, että kaikki EU:ssa tehdyt toimivaltaisten viranomaisten ratkaisut tunnustetaan ja pannaan täytäntöön yhteisten sääntöjen mukaisesti. Asetuksella on siksi keskeinen rooli sellaisissa EU:n sisäisissä lastensuojelutapauksissa, jotka koskevat useampaa jäsenvaltiota.

Bryssel II a -asetuksen 1 artiklan 3 kohdan g alakohdan ja johdanto-osan 10 kappaleen mukaisesti asetus ei koske lasten tekemien rikosten johdosta toteutettuja toimenpiteitä. EUT on painottanut, ettei asetus koske lapsen sulkemista laitokseen ”rangaistuksena rikoksen tekemisestä”, mutta se koskee lasten sellaisia rajat ylittäviä sijoituksia hoito- tai kasvatustarkoituksissa, joihin liittyy vapauden menetys (katso EUT, C-92/12 PPU, 65 ja 66 kohta).

Kaikki EU:n jäsenvaltiot ovat allekirjoittaneet **vuonna 1996 tehdyn Haagin yleissopimuksen** toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa (vuoden 1996 Haagin yleissopimus).

Euroopan unionissa **Bryssel II a -asetus** on etusijalla **vuoden 1996 Haagin yleissopimukseen** nähden, jos kyseessä olevan lapsen tavanomainen asuinpaikka on jonkin EU:n jäsenvaltion alueella ja asia on sellainen, johon asetusta sovelletaan. Vastaavasti,

jos ei voida osoittaa, että EU:n jäsenvaltion alueella oleskelevan lapsen tavanomainen asuinpaikka on jonkin EU:n jäsenvaltion alueella, sovelletaan vuoden 1996 Haagin yleissopimusta. Asetus on aina etusijalla muiden jäsenvaltioiden tuomioiden tunnus-
tamiseen ja täytäntöönpanoon liittyvissä asioissa (asetuksen 61 artikla).

Bryssel II a -asetuksen ja vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen pääasiallinen ero on, että vuoden 1996 Haagin yleissopimus sisältää lainavalintasäännöt ja Bryssel II a ei. Siksi yleissopimusta sovelletaan tapauksissa, joissa on epäselvyyttä sovellettavasta lainsäädännöstä (15–22 artikla).

Bryssel II a -asetuksen tarkistusprosessi käynnistettiin vuonna 2016 ja valmistuu vuoden 2019 kesään mennessä. Päivitetystä tekstistä lujitetaan joitakin säännöksiä, joihin tässä käytännön oppaassa viitataan.

Lopuksi konsulisuhteita koskeva Wienin yleissopimus vaatii sopimusvaltioita tarjoamaan konsuliedustustojensa kautta tukea toisessa valtiossa oleskeleville lapsille, jotka ovat niiden kansalaisia. Sopimus esimerkiksi velvoittaa edustustoja tarjoamaan oikeusapua ja muuta apua lapsille, jotka ovat menettäneet vapautensa tehtyään rikoksen (36 artiklan c kohta) ja suojelemaan lapsen etua, erityisesti holhoukseen ja edunvalvontaan liittyvissä asioissa (5 artikla).

3. Rikosoikeudelliset ja uhreja suojelevat välineet

Uhrien oikeuksia koskeva direktiivi (direktiivi 2012/29/EU) takaa kaikille rikoksen uhreille, lapset mukaan lukien, useita suojamekanismeja rikosoikeudellisissa menettelyissä. Lisäksi 22 ja 24 artikla sisältävät erityisiä takeita, joita sovelletaan rikosoikeudellisissa menettelyissä osallisina oleviin lapsiin.

Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevassa direktiivissä (direktiivi 2011/93/EU lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta) asetetaan useita suojamekanismeja ja suojelutoimenpiteitä, jotka koskevat seksuaalisen hyväksikäytön tai riiston lapsiuhreja. Direktiivissä myös määritellään erityyppiset seksuaalirikokset sekä niiden rangaistukset, raskauttavat seikat ja ehkäisytoimet.

Kaikki EU:n jäsenvaltiot Irlantia lukuun ottamatta ovat ratifioineet Euroopan neuvoston yleissopimuksen lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan (Lanzaroten sopimus).

Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö verkossa kyberrikollisuuden järkyttävimpänä muotona

”Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö verkossa on edelleen kyberrikollisuuden järkyttävin ilmenemismuoto. Vaikka lasten seksuaalista hyväksikäyttöä on tapahtunut myös ennen internetiä, rikoksen verkkoulottuvuus on antanut rikoksentekeijöille mahdollisuuden olla vuorovaikutuksessa keskenään ja hankkia lasten seksuaalista hyväksikäyttöä esittävää materiaalia sellaisessa määrin, jota olisi kymmenen vuotta sitten ollut mahdotonta kuvitella. Kun kasvavalla joukolla yhä nuorempia lapsia on käytössään internetiin ja sosiaaliseen mediaan yhteydessä olevia laitteita, rikoksentekeijät voivat lähestyä lapsia tavoilla, jotka eivät offline-ympäristössä olisi mahdollisia. Tällä kehityssuunnalla on huomattavia vaikutuksia lasten verkossa tapahtuvan seksuaalisen hyväksikäytön toimintatapoihin.”

Europolin verkossa toimivaa järjestäytyntä rikollisuutta koskeva uhkakuva-arvio Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA), 2018, 5 luku.

Lapsia koskevista menettelytakeista annetussa direktiivissä vahvistetaan useita menettelytakeita, joita sovelletaan rikosoikeudellisissa menettelyissä epäiltyinä tai syytettynä oleviin lapsiin. Sen tarkoituksena on varmistaa, että epäiltyinä tai syytettynä olevat lapset pystyvät ymmärtämään ja seuraamaan näitä menettelyjä ja käyttämään oikeuttaan oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin sekä ehkäistä lasten uusintarikollisuutta ja edistää heidän sopeutumistaan yhteiskuntaan. EU:n jäsenvaltioiden on saatettava direktiivi osaksi kansallista lainsäädäntöään kesäkuuhun 2019 mennessä.

4. Ihmiskaupan uhreja suojelevat välineet

Ihmiskaupan vastainen direktiivi (direktiivi 2011/36/EU ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta) on unionin oikeuden pääasiallinen säädös ihmiskaupan uhrien suojelemiseksi.

Ihmiskaupan uhreilla on oikeuksia. Heillä on oikeuksia rikosoikeudellisten menettelyjen aikana sekä niitä ennen ja niiden jälkeen, eikä heidän oikeutensa apuun ja tukeen edellytä heidän osallistumistaan niihin. Uhreilla on oikeus tietoon, majoitukseen, aineelliseen apuun, sairaanhoitoon ja psykologiseen tukeen, oikeusapuun ja suojeluun rikosoikeudenkäynnin aikana. Joillakin uhreilla voi olla erityisiä suojelun tarpeita yksilöllisistä olosuhteista, kuten raskaudesta, terveydentilasta, vammaisuudesta taikka mielenterveydellisistä tai psykologisista häiriöistä johtuen tai heidän kärsimänsä vakavan psykologisen, fyysisen tai seksuaalisen väkivallan takia. Ihmiskaupan vastaisen direktiivin 11 artiklan 7 kohta ja uhrien oikeuksia koskevan direktiivin 22 artikla edellyttävät jäsenvaltioita tekemään yksilöllisen arvioinnin näistä suojelun tarpeista.

Unionin oikeudelliset ja poliittiset kehykset ihmiskaupan vastaiselle toiminnalle ovat sukupuolispesifisiä ja lapset huomioon ottavia. Niissä tiedostetaan, että lapsiuhriin, sukupuolen ja erityistarpeiden huomioiminen on ensiarvoisen tärkeää – myös ihmiskaupan lapsiuhrien hoidon, terveyden ja koulunkäynnin kannalta.

Ihmiskaupan vastaisen direktiivin 13–16 artiklassa määritellään lisää ihmiskaupan lapsiuhreja koskevia suojatoimenpiteitä, kuten lapsuutta koskeva olettama, ilman huoltajaa olevien lasten holhous ja edunvalvonta, räätälöidyt tukipalvelut ja tehostettu suojeleminen rikosoikeudenkäynnin aikana. Direktiiviä on EU:n perusoikeuskirjan ja lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti sovellettava ensisijaisesti lapsen etua ajatellen.

Neuvoston direktiivissä 2004/81/EY määritellään tarkat säännöt oleskelulupien myöntämisestä ihmiskaupan uhreille, jotka tekevät yhteistyötä viranomaisten kanssa.

Lapsikauppa: aukot unionin oikeuden saattamisessa osaksi jäsenvaltioiden kansallista lainsäädäntöä

”Tämä yleiskatsaus osoittaa, että jäsenvaltiot ovat toteuttaneet merkittäviä toimia [ihmiskaupan vastaisen direktiivin] saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tästä huolimatta on vielä paljon parannettavaa erityisesti seuraavien seikkojen osalta: erityiset lastensuojelutoimet, lapsuutta koskeva olettama ja lapsen iän arviointi, suojeleminen rikosoikeudenkäyntiä ja sen aikana, avun saaminen ilman ehtoja, korvaukset, rankaisemattomuus, lapsiuhriin perheenjäsenen avustaminen ja tukeminen sekä ehkäisy.”

Euroopan komissio, *Kertomus sen arvioimisesta, missä määrin jäsenvaltiot ovat toteuttaneet tarvittavat toimenpiteet ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin 2011/36/EU noudattamiseksi, annettu direktiivin 23 artiklan 1 kohdan mukaisesti*, 2016, s. 17.

Myös seuraavat kansainväliset ja alueelliset oikeudelliset välineet ovat relevantteja tämän oppaan kannalta: YK:n kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen yleissopimus ja sen Palermon lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta sekä Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta. Kaikki EU:n jäsenvaltiot ovat ratifioineet molemmat sopimukset.

Helppolukuinen opas ihmiskaupan uhrien oikeuksista

Euroopan komissio on julkaissut oppaan ”Ihmiskaupan uhrien oikeudet EU:ssa” kaikilla EU:n virallisilla kielillä. Opas tarjoaa käytännönläheisen ja kattavan yleiskatsauksen

ihmiskaupan uhrien oikeuksista Euroopan unionin perusoikeuskirjan, unionin lainsäädännön ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön pohjalta.

Katso lisätietoja Euroopan komission julkaisusta Ihmiskaupan uhrien oikeudet EU:ssa, 2013.

1.2 Lapsen oikeuksien periaatteet

Lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa määritellään neljä keskeistä periaatetta, jotka ohjaavat jäsenvaltioita yleissopimuksessa vahvistettujen oikeuksien toteuttamisessa ja tulkinnassa. Nämä periaatteet ovat seuraavat:

- kaikissa lasta koskevissa päätöksissä ja toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu;
- lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti;
- lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen; sekä
- syrjimättömyys.

Taulukko 1 osoittaa, kuinka nämä periaatteet on sisällytetty asiaankuuluviin kansainvälisiin säädöksiin ja unionin säädöksiin.

Taulukko 1: Lapsen oikeuksien periaatteet kansainvälisissä ja EU:n välineissä

Väline	Periaate			
	Lapsen etu	Oikeus tulla kuulluksi	Oikeus elämään ja kehittymiseen	Syrjimättömyys
Kansainväliset sopimukset				
Yleissopimus lapsen oikeuksista	3 artikla	12 artikla	6 artikla	2 artikla
Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastainen yleissopimus	10, 14, 16 ja 28 artikla	–	–	3 artikla

Euroopan neuvoston Lanzaroten yleissopimus	Johdanto; 14 artiklan 3 kohta, 30 artiklan 1 kohta, 31 artiklan 1 kohta	9 artiklan 1 kohta, 31 artiklan 1 kohdan c alakohta, 35 artiklan 1 kohta, 36 artiklan 2 kohta	–	2 artikla
Lasten suojelua koskeva Haagin yleissopimus	Johdanto; 8 ja 9 artikla	23 artiklan 2 kohdan b alakohta	–	–
EU:n säädökset				
EU:n perusoikeuskirja	24 artiklan 2 kohta	24 artiklan 1 kohta	2 artikla	21 artikla
Ihmiskaupan vastainen direktiivi	Johdanto-osan 8 kappale, 13 artikla	14 artikla	–	–
Uhrien oikeuksia koskeva direktiivi	Johdanto-osan 14 kappale, 1 artiklan 2 kohta	Johdanto-osan 41 ja 42 kappale, 10 artikla	Johdanto-osan 66 kappale	Johdanto-osan 9 ja 66 kappale
Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva direktiivi	Johdanto-osan 2, 6 ja 30 kappale, 18 artikla	–	–	–
Bryssel II a -asetus	Johdanto-osan 12 kappale, 12, 15 ja 23 artikla	Johdanto-osan 19 kappale, 11 artiklan 2 kohta, 23 artiklan b ja d alakohta, 41 artiklan 2 kohdan c alakohta, 42 artiklan 2 kohdan a alakohta	–	59 artikla

Huomautus: – = Ei sovelleta.

Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

Osassa 2 esitetyt 10 toimea on toteutettava näiden neljän periaatteen mukaisesti. Toimissa 3 ja 4 on kuvattu, kuinka lapsen edun ja lapsen mielipiteen kuuntelemisen periaatteita tulee soveltaa toimia toteutettaessa. Oikeus elämään ja kehittymiseen edellyttää, että sopimusvaltiot varmistavat mahdollisimman hyvin lapsen

henkiinjäämisen ja kehittymisen. ”Kehittymisen” käsite sisältää tässä yhteydessä lapsen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehittymisen. Syrjimättömyyden periaate velvoittaa valtioita kunnioittamaan [lapsen oikeuksien yleissopimuksessa](#) vahvistettuja oikeuksia ja takaamaan nämä oikeudet lainkäyttöalueellaan kaikille lapsille ilman minkäänlaista syrjintää. Suojelua on tarjottava lapsen tai hänen vanhempiansa / laillisten holhoojiensa asemasta, kansalaisuudesta sekä etnisestä tai sosiaalisesta alkuperästä riippumatta.

1.3 Yhdennetyt lastensuojelujärjestelmät

[Lapsen oikeuksien yleissopimuksen](#) 19 artiklan 1 kohta velvoittaa sopimusvaltioita ryhtymään lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lapsia kaikenlaiselta väkivallalta, pahoinpitelyltä ja hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö.

Yleissopimuksen 19 artiklan 2 kohdassa todetaan lisäksi, että tällaisten suojelutoimien tulisi sisältää sosiaalisia ohjelmia lapsen tukemiseksi, samoin kuin menetelmiä lasten pahoinpitelytapauksen ehkäisemiseksi, tunnistamiseksi, raportoimiseksi, käsiteltäväksi saattamiseksi, tutkimiseksi ja hoitamiseksi sekä tarvittaessa oikeuslaitoksen asiaan puuttumiseksi. Lapsen oikeuksien komitean [yleiskommentin nro 13](#) mukaan kokonaisvaltainen lastensuojelujärjestelmä edellyttää kattavia ja yhdennettyjä toimia kaikissa 19 artiklan 2 kohdassa määritellyissä vaiheissa.

Yhdennetty lastensuojelujärjestelmä on lapsikeskeinen. Siinä varmistetaan, että kaikki asiaankuuluvat yksilöt, organisaatiot ja järjestelmät – koulu, terveydenhuolto, sosiaalihuolto, oikeuslaitos, kansalaisyhteiskunta, yhteisö ja perhe – tekevät yhteistyötä lapsen suojelemiseksi.

Euroopan komissio on määritellyt [10 yhdennettyä lastensuojelujärjestelmää koskevaa periaatetta](#) ohjaamaan lastensuojelujärjestelmien uudistamista jäsenvaltioissa. Nämä kymmenen periaatetta ovat seuraavat:

1. Jokaista lasta kunnioitetaan ja suojellaan tunnustettujen oikeuksien haltijana, jolla on ehdoton oikeus suojeluun.
2. Ketään lasta ei syrjitä.
3. Lastensuojelujärjestelmiin sisältyy ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä.
4. Perheitä tuetaan niiden roolissa lapsen ensisijaisena huoltajana.
5. Yhteiskunnat ovat tietoisia lapsen oikeudesta olla kärsimättä väkivaltaa missään muodossa ja tukevat tämän oikeuden toteutumista.

6. Lastensuojelujärjestelmät takaavat riittävän, kansainvälisten standardien mukaisen huolenpidon tason: [YK:n sijaishuollon ohjeet](#).
7. Lastensuojelujärjestelmissä on kansainvälisiä ja rajatylittäviä mekanismeja.
8. Lapsi saa tukea ja suojelua.
9. Riskien tunnistamiseen annetaan koulutusta.
10. Käytettävissä on turvallisia, hyvin tunnettuja, luottamuksellisia ja helposti lähestyttäviä ilmoitusmekanismeja.

Periaate 3 koskee ennaltaehkäisyä. On äärimmäisen tärkeää tunnistaa taustatekijät, jotka altistavat lapset ja nuoret riskeille, ja puuttua niihin. Altistavat tekijät voivat olla yksilöllisiä, taloudellisia, yhteiskunnallisia tai kulttuurisia. Haavoittuvuus voi siten johtua lapsen henkilökohtaisista olosuhteista, perheympäristöstä tai taloudellisesta tilanteesta tai tietyn hyväksikäytön muodon kysynnästä. Lastensuojeluviranomaisten sekä muiden kansallisten ja paikallisten koulutuksesta, terveydenhuollosta, integraatiosta, työllisyydestä jne. vastaavien viranomaisten tulee puuttua kaikkiin näihin riskitekijöihin ennalta ehkäisevillä toimenpiteillä.

Lapset ovat ihmiskaupalle erityisen altis ryhmä, mutta pelkkä haavoittuvuus ei itsessään aiheuta ihmiskaupan uhriksi joutumisen riskiä. Ihmiskauppa on erittäin kannattava, hyväksikäyttöä edistävän kysynnän synnyttämä järjestäytyneen rikollisuuden muoto. Ihmiskauppiat käyttävät hyväkseen erilaisia tilaisuuksia kuten lainsäädännön porsaanreikiä ja kaikenlaisia haavoittuvuuksia – sekä rakenteellisia että tilannesidonnaisia – ja valitsevat kohteikseen esimerkiksi naisia, lapsia, romaneja ja vammaisia.

LISÄTIETOJA

Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä (GRETA) on raportoinut romanien olevan erittäin alttiita ihmiskaupalle etnisen ja sukupuoleen perustuvan rakenteellisen syrjinnän, köyhyyden ja syrjäytymisen ja niistä johtuvan alhaisen koulutustason, korkean työttömyyden, perheväkivallan ja vaikeiden elinolojen vuoksi. Rekisteröimättömillä lapsilla on suurempi riski joutua kaupatuksi.

Katso lisätietoja GRETA:n julkaisusta "Trafficking in children", Thematic chapter from the 6th general report, 2018, saatavilla [Euroopan neuvoston verkkosivuilla](#).

Sellaisten perheiden tukeminen, joilla on vaikeuksia huolehtia lapsistaan, on eräs ennaltaehkäisyn muoto. Se on erityisen tärkeää, jos perhe voi olla itse sekaantunut lastensa kauppaamiseen tai hyväksikäyttöön, jos perhe pyytää lastaan lähtemään kodista ja auttamaan raha-asioissa tai jos lapset ovat lähteneet kotoaan paetakseen väkivaltaa. Tällaisista olosuhteista tulevat lapset ovat mahdollisia ihmiskauppioiden kohteita ja alttiita uskomaan heidän lupauksiaan. Kattava toimenpidevalikoima

väkivallan ja hyväksikäytön estämiseksi voi sisältää esimerkiksi sosiaalitoimen yleisiä väliintuloja, vanhemmuusopetusta, kotipalveluja, sosiaalietuuksia, aikuisille ja nuorille suunnattuja työllistämishojelmia sekä perheille suunnattua valistusta perheistään erossa olevien tai töitä/opiskelumahdollisuuksia ulkomailta etsivien lasten kohtaamista ihmiskauppariskeistä.

Lastensuojelujärjestelmä pirstaloituu, jos tiettyihin ongelmiin tai tietyille lapsiryhmille kohdennetut toimenpiteet eivät kuulu lastensuojelun kokonaiskehykseen. Lapsilla on usein monia lastensuojelullisia ongelmia, jolloin palveluiden sirpaloituminen estää heitä saamasta kattavaa tukea tai kattavia ratkaisuja.

LISÄTIETOJA

Lastensuojelujärjestelmien kartoitus

FRA kartoitti kaikkien EU:n 28 jäsenvaltion lastensuojelujärjestelmät. Tietoja kerättiin viideltä osa-alueelta: lainsäädäntökehys, kansalliset vastuuviranomaiset, henkilö- ja taloudelliset resurssit, tunnistamis- ja ilmoitusmenettelyt ja lasten sijaishuoltoon sijoittamista koskevat menettelyt, sekä seurantajärjestelmät. Kartoitus osoitti, että kansallisten lainsäädäntökehysten sirpaloituneisuus estää tiettyjä lapsiryhmiä, joilla on erityisiä haasteita, käyttämästä joitakin oikeuksia sekä saamasta asianmukaisia ja laadukkaita palveluita. Näihin kuuluvat vammaiset lapset, etnisiin vähemmistöihin kuuluvat lapset, nuoriso-oikeusjärjestelmässä olevat lapset, maassa laittomasti oleskelevat maahanmuuttajat, sekä ilman huoltajaa olevat ja huoltajistaan eroon joutuneet lapset. Kartoitus osoitti myös, että vain 13 jäsenvaltiolla on erillinen kansallinen lastensuojelupolitiikka tai -strategia.

Lisätietoja FRA:n verkkosivuilla: "Mapping child protection systems in the EU" ja "National policy framework (action plan or strategy)".

Useat jäsenvaltiot ovat laatineet vakiomenettelyjä ja -protokollia sellaisia tapauksia varten, joissa epäillään, että lapsia on joutunut ihmiskaupan kohteeksi. Nämä menettelyt tai protokollat edistävät sujuvaa yhteistyötä sekä tehtävien ja vastuiden selkeää jakoa jäsenvaltioiden sisällä. Ihmiskaupan lapsiuhreja varten kehitetyt erityismenettelyt eivät kuitenkaan saisi olla kansallisesta lastensuojelujärjestelmästä erillisiä, vaan niiden tulee sisältyä kansalliseen kokonaisjärjestelmään.

Ihmiskaupan torjunnan tulisi kuulua tavallisiin lastensuojelupalveluihin. Yhdennetyssä lastensuojelujärjestelmässä tarvitaan myös tapauskohtaista asiantuntemusta ja reagoimista, mutta ne tulee järjestää kokonaisjärjestelmän puitteissa. Tällainen yhdennetty lähestymistapa mahdollistaa lasten erilaisiin yksilöllisiin tilanteisiin reagoimisen. Sen avulla voidaan vastata lasten tarpeisiin, ihmiskaupan uhrit mukaan lukien, niin kotimaassa kuin rajat ylittävissä tapauksissakin.

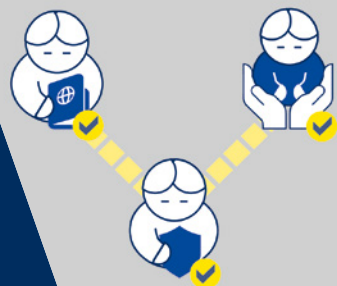

Euroopan komission toimet ihmiskaupan hävittämiseen tähtäävän EU:n strategian johdosta

”Komissio haluaa tukea jäsenvaltioita kattavan ja helposti saatavilla olevan suojelun tarjoamisessa ihmiskaupan uhreille sekä auttaa uhrien kotouttamisessa ottaen huomioon eri sukupuolten erityistarpeet. Komissio myös seuraa lapsen huomioon ottavien palvelujen toteuttamista kansallisella tasolla ja antaa siihen liittyvää neuvontaa ottaen huomioon jokaisen yksittäisen lapsen sukupuolen, iän ja erityistarpeet. Näitä ihmiskaupan uhreille tarjottavia palveluja ovat hoito-, terveys- ja koulutuspalvelut. Komissio edistää lisäksi yhdenmukaisia lastensuojelujärjestelmiä koskevien EU:n kymmenen periaatteen (10 *Principles for integrated child protection systems*) täytäntöönpanoa.”

Euroopan komissio, Selonteko ihmiskaupan hävittämiseen tähtäävän EU:n strategian jatkotoimista ja uusien konkreettisten toimien määrittelystä, 2017, s. 5.

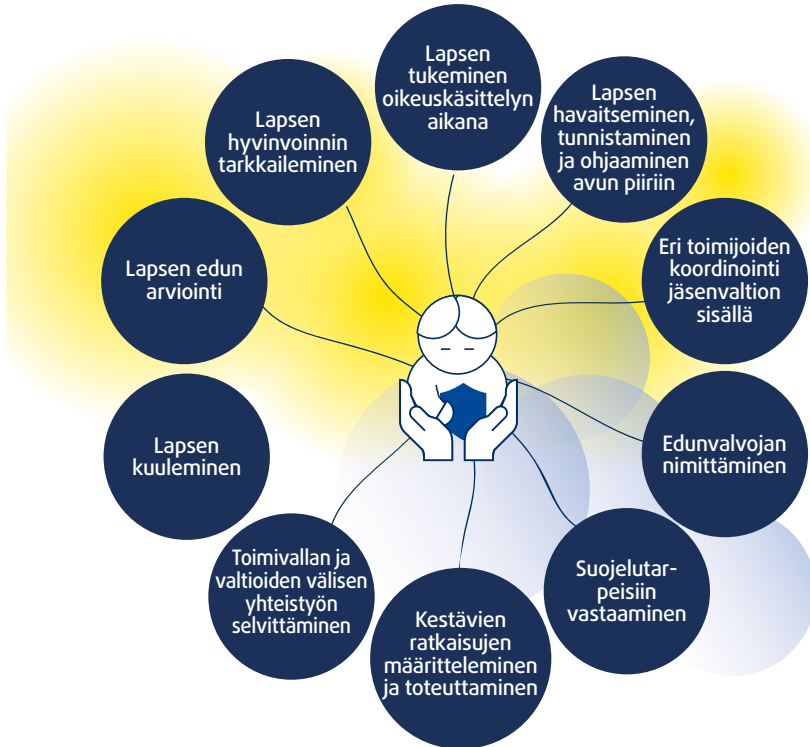
Osa 2: Kymmenen suojelun kannalta välttämätöntä toimea

Tämän oppaan osassa 2 esitetään kymmenen toimea vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevien, muusta kuin omasta Euroopan unionin jäsenvaltiostaan tavattujen lasten suojelemiseksi.

[Kuvassa 5](#) on esitetty ne toimet, joita on harkittava siitä alkaen, kun lapsi on tunnistettu, aina kestäväen ratkaisun löytämiseen ja toteuttamiseen saakka. Kymmenelle toimelle ei ole tarkkaa kronologista järjestystä. Jotkut niistä, kuten ”lapsen kuuleminen”, ovat olennaisia koko prosessin ajan. Eräät toimet voidaan tapauksen luonteesta, kansallisista ohjausmekanismeista sekä asiaan liittyvistä kansallisista tai paikallisista elimistä riippuen toteuttaa rinnakkain tai eri järjestyksessä.

Kuva 5: Kymmenen toimea vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevien lasten tukemiseksi, oman jäsenvaltionsa ulkopuolella oleskelevat ihmiskaupan uhrin mukaan lukien

Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

Näiden kymmenen toimen toteuttamisessa tulee ottaa huomioon seuraavat neljä kaikkia toimia koskevat vaatimukset.

Ennalta ehkäisevä toiminta: Kaikkien lapsia kohtaavien henkilöiden tulee ehkäistä väkivaltaa kaikissa sen muodoissa. Ennalta ehkäisevät toimenpiteet sisältyvät suojelutoimenpiteisiin, joita lapsen oikeuksien yleissopimuksen 19 artikla sopimusvaltioilta edellyttää. Ehkäisy voi sisältää uhrin haavoittuvuuksiin liittyviä riskejä ja niitä aiheuttavia tekijöitä vähentäviä toimenpiteitä. Ihmiskaupan ehkäiseminen on monitahoinen prosessi, joka on kohdistettava useisiin organisaatioihin ja yksilöihin ihmiskaupan ketjussa. Tiettyjä haavoittuvien poikien ja tyttöjen ryhmiä on seurattava erityisen tarkasti, jotta heidän tilanteeseensa voidaan tarvittaessa puuttua

varhaisessa vaiheessa. Sukupuoleen perustuvan ja etnisen syrjinnän rakenteelliset muodot vaikuttavat erityisesti tyttöihin ja romaniyhteisöjen lapsiin. Osaa näistä lapsista on hyväksikäytetty tai he asuvat kadulla, lastenkodeissa tai muissa laitoksissa. Ennalta ehkäisevät toimenpiteet eivät rajoitu riittävän varhaiseen puuttumiseen yksittäisten lasten tapauksissa, vaan niihin kuuluu myös perheiden tukimekanismien kehittäminen, sosiaalitoimen väliintulot, työllisyysohjelmat, vaihtoehtojen kehittäminen laitoshoidolle ja laajemmat poliittiset toimenpiteet.

Lastensuojelun suojaimekanismit ja tarkastukset: Suoraan lasten kanssa työskentelevillä organisaatioilla on oltava järjestelmät, joilla estetään niiden henkilökuntaa loukkaamasta lasten oikeuksia. Järjestelmien tulee sisältää esimerkiksi lasten hyväksikäyttöä koskeviin syytöksiin reagoimista varten laaditut toimintaohjeet, lapsiystävälliset valitusmekanismit ja henkilökunnan jäsenten rikosrekisterien tarkastamisen aiempien hyväksikäyttöuomioiden varalta ennen kuin he aloittavat työt lasten parissa. [Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan direktiivin 10 artikla](#) velvoittaa EU:n jäsenvaltioita toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että seksuaalirikoksista tuomitut henkilöt eivät voi harjoittaa ammattia, jossa ollaan tekemisissä lasten kanssa. Siinä säädetään myös jäsenvaltioiden velvollisuudesta ilmoittaa toisilleen [neuvoston puitepäättöksen 2009/315/YOS](#) mukaisesti rikostuomioista tai oikeudenmenetyksistä, jotka estävät työskentelyn lasten parissa. Tällaisten tarkastusten ei tule rajoittua rekrytointivaiheeseen, vaan henkilökunnan tiedot on tarkastettava säännöllisin väliajoin. Eurooppalainen rikosrekisteritietojärjestelmä (ECRIS) mahdollistaa kaikkien EU-kansalaisten rikosrekisterien tarkastamisen.

LISÄTIETOJA

Organisaatioiden lastensuojelukäytäntöjä koskevat vaatimukset

FRA keräsi tietoja EU:n 28 jäsenvaltion lastensuojelujärjestelmistä, kuten ammattihenkilöiden sertifiointi- ja akkreditointimenetelmistä ja siitä, tarkastetaanko henkilökunnan taustoja.

Kaikissa jäsenvaltioissa ei ole akkreditointi- ja lupamenettelyjä lastensuojelun ammattilaisille, eivätkä kaikki olemassa olevat menettelyt sisällä taustatietojen tarkastusmenettelyjä. Tarkastukset tehdään useimmiten työhönottovaiheessa. Akkreditointi- ja lupamenettelyihin ei kaikissa tapauksissa kuulu pakollista (kertaluonteista tai jatkuvaa) koulutusta lasten parissa työskenteleville ammattihenkilöille, joihin lukeutuvat myös hallinnolliset työntekijät ja lasten päivittäiseen hoitoon laitoksissa osallistuva henkilöstö.

Lisätietoja ammattihenkilöitä koskevistä sertifiointi- ja akkreditointimenetelystä FRA:n verkkosivuilla: [Certification and accreditation procedures for professionals, 2015.](#)

Henkilöstön pätevyys: Lasten parissa työskentelevän henkilöstön on oltava pätevää ja noudatettava toiminnassaan tiukkoja ammatillisia normeja. Henkilöstölle tulee tarjota riittävää ja säännöllistä koulutusta palveluiden korkean laadun varmistamiseksi. Koulutuksen tulee käsitellä esimerkiksi ihmiskauppaa ja sen sukupuoli-spesifisiä piirteitä, lapsen oikeuksia lasten osallistumiseen painottuen, asiaankuuluvia lainsäädännöllisiä ja hallinnollisia kehyksiä, kommunikointia lasten kanssa, sukupuoli- ja kulttuuriseikkoja, turvallisuusnäkökohtia, lapsikauppaan liittyviä kansallisia ohjausjärjestelmiä, [Bryssel II a -asetuksen](#) mukaisten keskusviranomaisten roolia sekä lapsen edun arviointia kestävä ratkaisun löytämiseksi. Joidenkin työntekijöiden, kuten keskusviranomaisten henkilöstön, tehtäviin kuuluu yhteydenpito muissa jäsenvaltioissa toimivien kollegojensa kanssa. He hyötyvät myös kielikoulutuksesta. Eri ammattiryhmille yhteisten koulutustapahtumien järjestämistä suositellaan, sillä ne ovat erityisen tehokkaita.

Oikea-aikaisuus: Lapset tarvitsevat tukea nopeasti. Kiireellisiin toimenpiteisiin on ryhdyttävä viipymättä. Lapsen etujen mukaisen kestävä ratkaisun määrittäminen edellyttää kuitenkin jokaisen lapsiuhrin yksilöllisten olosuhteiden riittävää arviointia, eikä sen tekemisessä tule kiirehtiä. Toimenpiteissä on löydettävä tasapaino oikea-aikaisuuden ja riittävän suojelun välillä. Jokaisen lapsen yksilölliset kokemukset on otettava huomioon, ja tukitoimet on muokattava jokaiseen yksittäistapaukseen sopiviksi. Siinä on huomioitava lapsen ikä ja sukupuoli sekä hyväksikäytön muoto, jota lapsi on joutunut kokemaan. Ihmiskaupan uhriksi joutunut lapsi tai traumatisoitunut lapsi, jolla ei ole asianmukaista perheympäristöä, voi tarvita enemmän aikaa traumaattisesta kokemuksesta toipumiseen ennen kuin hän voi alkaa ajatella tulevaisuuttaan.

Toimi 1: Lapsen havaitseminen, tunnistaminen ja ohjaaminen avun piiriin

Lapsen havaitseminen

Lähtökohtana on se, että käytössä on oltava tehokas mekanismi vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevien lasten havaitsemiseen, ihmiskaupan lapsiuhrit mukaan lukien. Suojelun tarpeessa olevien lasten tehokas ja varhainen havaitseminen on ensimmäinen askel kohti heidän oikeuksiensa toteutumista sekä asianmukaisen tuen ja suojelun tarjoamista.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 19 artikla velvoittaa sopimusvaltioita ryhtymään toimiin suojellakseen lapsia kaikenlaiselta väkivallalta ja hyväksikäytöltä. Tähän kuuluu myös lasten kaltoinkohtelutapausten tunnistaminen. Se edellyttää tehokkaita mekanismeja kaikenlaisten laiminlyöntien, hyväksikäytön tai väkivallan kohteeksi joutuneiden lasten havaitsemiseksi. Jos lapsiuhreja ei havaita varhaisessa vaiheessa, se voi estää heitä käyttämästä oikeuksiaan merkityksellisellä tavalla.

Suojelun tarpeessa olevan lapsen havaitseminen voi olla haastavaa. Jokainen lapsi voi reagoida eri tavalla väkivaltaan tai hyväksikäyttöön: lapsessa voi olla ruumiillisen pahoinpitelyn jälkiä, tai hän voi kärsiä käyttäytymishäiriöistä, masennuksesta tai syyllisyyden tunteista. Jotkut uhrit eivät osoita mitään tunne-elämän oireita. Lapset eivät usein ymmärrä, että heitä hyväksikäytetään, koska heille on kehittynyt kiintymyksen tunteita tekijää kohtaan, eivätkä he pidä itseään uhreina. Hyväksikäyttäjät tai muut aikuiset ovat voineet käskä heitä käyttäytymään tietyllä tavalla välttääkseen aikuisten tai viranomaisten huomion. Suojelun tarpeessa olevat lapset, kuten karkulaiset, eivät ehkä halua olla tekemisissä minkään viranomaisen kanssa, koska he pelkäävät tulevansa lähetetyksi takaisin kotiin.

Lapset ovat yksi ihmiskaupalle altteimmista ryhmistä. Ihmiskauppaverkostot valikoivat köyhiä perheitä uhreikseen. Monet kaupatuksi joutuneet lapset eivät ajattele, että heitä käytetään hyväksi, vaan kokevat tilanteen uskollisuutena perhettään kohtaan.

Ihmiskaupan vastaisen direktiivin 11 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet luodakseen tarkoituksenmukaiset mekanismit ihmiskaupan uhrien tunnistamiseksi varhaisessa vaiheessa. Direktiivin 18 artikla velvoittaa jäsenvaltiot edistämään säännöllisen koulutuksen järjestämistä viranomaisille, jotka työssään todennäköisesti kohtaavat ihmiskaupan uhreja ja potentiaalisia uhreja, esimerkiksi kenttätyössä oleville poliiseille.

LISÄTIETOJA

Ihmiskaupan uhrien tunnistamista koskeva tutkimus

Ihmiskaupalle erityisen alttiita ryhmiä käsittelevän Euroopan komission tutkimuksen tulosten mukaan lapsikauppatapausten tunnistamista vaikeuttaa merkittävästi se, että lapset ovat voimattomia vaikuttamaan omaan tilanteeseensa, eivätkä he välttämättä itse tiedosta tämän voimattomuuden todellista laajuutta. Joissakin tapauksissa, erityisesti jos ihmiskaupan tarkoitus on seksuaalinen hyväksikäyttö, järjestäytyneet rikollisverkostot pitävät huolen siitä, että lapsia siirretään usein maiden sisällä ja välillä. Tämän menettelyn tavoitteena on estää lapsia muodostamasta suhteita, joissa he voisivat paljastaa tilanteensa, voittojen maksimointi ja paljastumisen välttäminen.

Katso ihmiskaupalle erityisen alttiita ryhmiä koskeva Euroopan komission tutkimus [Study on high-risk groups for trafficking in human beings, 2015](#).

EU:n jäsenvaltiot ovat raportoineet, että ihmiskauppiat ovat siirtyneet käyttämään vähemmän ilmeisiä pakottamisen muotoja, jotka sallivat uhreille tietyn liikkumavapauden ja jossa uhkailu ei ole yhtä näkyvää. Nähtävissä on siirtymä kohti psykologista väkivaltaa ja uhrien riippuvuuksien hyväksikäyttämistä. Jäsenvaltioiden mielestä uhrien tunnistamisessa on tapahtunut edistystä, mikä johtuu erityisesti eri viranomaisien ja sektorien välisen yhteistyön lisääntymisestä sekä maiden sisällä että välillä.

Katso Euroopan komission valmisteluasiakirja, joka liittyy toiseen ihmiskaupan torjunnan edistymistä koskevaan kertomukseen: [Staff working document of the Second report on the progress made in the fight against trafficking in human beings, 2018](#).

Europol kertoo saaneensa ilmoituksia perheklaneista, jotka käyttävät lapsia hyväkseen pakottamalla heidät tekemään rikoksia ja kerjäämään. Europol on saanut tietoja kansainvälisistä tutkinnoista, jotka koskevat EU:n kansalaisuuden omaavia perheklaneja, jotka hyväksikäyttävät omia lapsiaan, sukulaisten lapsia tai perheidensä pois antamia lapsia. Lapsia kaupattiin tekemään erilaisia omaisuusrikoksia ja/tai pakotettiin kerjäämään sekä toisinaan pyytämään lahjoituksia tekaistuille hyväntekeväisyysjärjestöille.

Katso Europolin tilannekatsaus alaikäisten uhrien ihmiskauppaan ja hyväksikäyttöön EU:ssa osallistuvista rikollisverkostoista: [Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of underage victims in the European Union, 2018](#).

Jokainen, joka epäilee lapsen hyväksikäyttöä, on velvollinen ilmoittamaan asiasta toimivaltaisille viranomaisille. Vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevia lapsia mahdollisesti kohtaavien ihmisten joukko on laaja. Heidän tulee pysyä valppaina ja toimia ennakoivasti suojelun tarpeessa olevien lasten havaitsemiseksi. Tähän joukkoon kuuluu esimerkiksi poliiseja, tuomareita, juristeja, sosiaalityöntekijöitä, kansalaisjärjestöjen työntekijöitä, lääkäreitä, opettajia ja rajanylityspaikkojen työntekijöitä.

Suojelun tarpeessa olevia lapsia voi kohdata monissa paikoissa, kuten kaduilla, sairaaloissa tai rajanylityspaikoilla. Ammattihenkilöiden tulisi olla tietoisia keskeisistä riskeistä.

Lapsia kohtaavat ammattihenkilöt eivät saa tehdä oletuksia, ja heidän tulee tarkkailla omia ennakkokäsityksiään, jotka voivat perustua johonkin lapsen tai hänen seurassaan olevan aikuisen oletettuun kulttuuriseen, uskonnolliseen, kansalliseen tai etniseen taustaan, sukupuoleen tai muuhun ominaisuuteen.

FRA:n lainvastaista profilointia koskeva opas

FRA tuotti vuonna 2010 lainvalvontaviranomaisille ja rajavartioidelle suunnatun käytännön oppaan, jossa esitetään tapaustutkimuksiin pohjautuvaa näyttöä tilanteista, joissa profilointi voi olla hyödyllistä, ja tilanteista, joissa se on mahdollisesti lainvastaista ja/tai haitallista. Opas päivitettiin vuonna 2018.

Katso lisätietoja perusoikeusviraston laittoman profiloinnin ehkäisemistä koskevasta oppaasta: [Preventing unlawful profiling today and in the future: a guide, 2018](#).

Toimen 1 yhteydessä havaitsemista tarkastellaan kahdessa laajemmassa asiayhteydessä. Toimen ensimmäinen osa kattaa yleisemmän tilanteen, jossa hyväksikäytettyjä, kaltoinkohdeltuja tai laiminlyötyjä lapsia havaitaan jäsenvaltion alueella. Toinen osa kattaa havaitsemisen unionin sisärajoilla lapsen ollessa siirtymässä jäsenvaltiosta toiseen. Tunnistaminen on kuitenkin monivaiheinen prosessi. Uhrin ei tarvitse ilmoittautua joutuessaan ensimmäistä kertaa tekemisiin auttajien tai lainvalvontaviranomaisten kanssa. Maahantulopaikkojen ohella tunnistamistoimia tarvitaan myös korkean riskin sektoreilla.

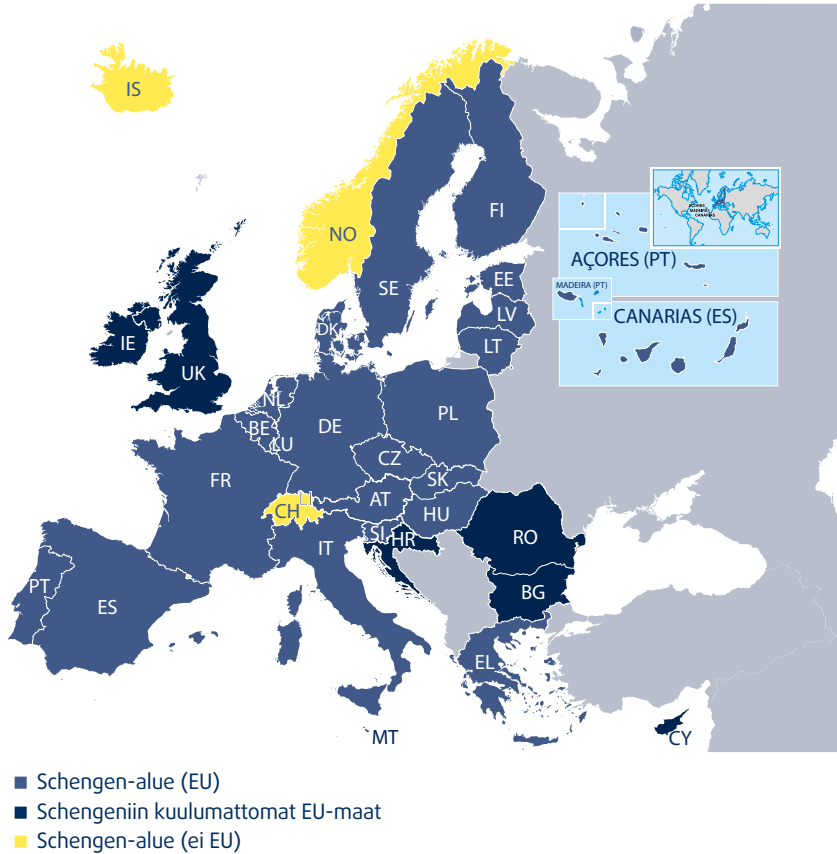
Havaitseminen jäsenvaltion alueella

Vapaan liikkuvuuden direktiivin (2004/38/EY) mukaan EU:n kansalaisilla on oikeus oleskella toisessa jäsenvaltiossa korkeintaan kolmen kuukauden ajan. Jonkin EU:n jäsenvaltion myöntämän oleskeluluvan haltijat saavat samalla tavalla liikkua kolmen kuukauden ajan vapaasti muiden Schengenin sopimuksen sopimusvaltioiden alueella. Tähän alueeseen kuuluvat kaikki EU:n jäsenvaltiot ja Schengenin säännöstöön osallistuvat maat Irlantia ja Yhdistynyttä kuningaskuntaa lukuun ottamatta.

Schengen-alue käsittää kaikki EU:n jäsenvaltiot Bulgariaa, Irlantia, Kroatiaa, Kyprosta, Romaniaia ja Yhdistynyttä kuningaskuntaa lukuun ottamatta. Kuten kuvasta 6 ilmenee, myös Islanti, Liechtenstein, Norja ja Sveitsi kuuluvat alueeseen. Jotkut jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön tilapäisiä rajatarkastuksia

vakavien uhkien varalta. Euroopan komissio julkaisee säännöllisin väliajoin luettelon väliaikaisista rajatarkastuksista Schengen-alueella.

Kuva 6: Schengen-alue, maaliskuu 2019

Lähde: Euroopan komissio, 2019.

Kun maassaolo on jatkunut kolme kuukautta, vastaanottava jäsenvaltio voi asettaa tiettyjä ehtoja sen jatkamiselle. Ehdot liittyvät esimerkiksi tulojen todistamiseen (tai opiskelupaikan saamiseen) ja sairausvakuutuksen ottamiseen. Oleskelulupa-oikeutettujen henkilöiden perheenjäsenillä on myös oikeus jäädä maahan ([vapaan liikkuvuuden direktiivi](#), 7 artikla). Kolmen kuukauden maassaolon jälkeen EU-kansalaisia voidaan vaatia rekisteröitymään kansallisten viranomaisten luona (8 artikla).

Käytännössä suojelun tarpeessa olevat lapset ja ihmiskaupan lapsiuhrit kuitenkin todennäköisesti jäävät jäsenvaltion alueelle rekisteröimättöminä.

Jäsenvaltioiden eri ammattihenkilöiden ja organisaatioiden, kuten poliisin, sosiaalityöntekijöiden, opettajien, terveydenhuollon työntekijöiden ja kansalaisyhteiskunnan on siis pyrittävä ennakoivasti havaitsemaan muista jäsenvaltioista saapuneiden lasten mahdolliset suojelutarpeet.

Tilanteita, tarinoita ja olosuhteita on lukemattomia. Tutkimustulokset kuitenkin viittaavat muutamaan yleiseen malliin:

- lasta, useimmiten tyttöä, hyväksikäytetään seksuaalisesti kaduilla, bordelleissa, hieromalaitoksissa tai yksityisasunnoissa;
- oppivelvollisuusikäinen lapsi elää kotiapulaisena sopimattomissa työolosuhteissa vieraassa perheessä eikä useinkaan käy koulua;
- lapsi näpistelee tuotteita, kuten kosmetiikkaa, puhelimia, muistitikkuja, GPS-järjestelmiä ja muuta elektroniikkaa tai varastaa asiakkaiden käsilaukkuja;
- lapsi kerjää tuntikausia kadulla sääoloista riippumatta ja pysyttelee hengissä syömällä ravintoloiden tähteitä;
- lapsi kasvattaa tai myy kannabista tai muita laittomia huumausaineita;
- lapsi elää kaduilla ja hänellä on mahdollisesti mielenterveyshäiriöitä tai hän käyttää huumeita; tai
- lapsi oleskelee kaduilla eikä käy koulua.

Riippuu lapsen tilanteesta, ketkä huomaavat hänet todennäköisimmin. Haavoittuvaisessa asemassa olevia lapsia tunnistamaan kykenevien henkilöiden herkkyys on avainasemassa tukea tarvitsevien lasten varhaisessa havaitsemisessa ja ohjaamisessa avun pariin.

Havaitseminen rajalla maahantulon tai maasta poistumisen yhteydessä

Koska Schengen-alueen sisärajoilla ei ole rajatarkastuksia, suojelun tarpeessa olevia lapsia ei useinkaan havaita rajalla. Niillä unionin sisärajoilla, joissa rajatarkastukset vielä ovat käytössä, on kuitenkin mahdollisuus havaita mahdollisesti suojelun tarpeessa olevia lapsia, esimerkiksi heidän ylittäessään Schengen-alueeseen kuulumattoman jäsenvaltion rajan tai jos jäsenvaltio on palauttanut rajatarkastukset tilapäisesti käyttöön.

Schengenin tietojärjestelmästä (SIS) annettu asetus (EU) 2018/1862 on käyttökelpoinen työkalu kadonneiden lasten tunnistamiseen ja sellaisten lasten matkustamisen estämiseen, jotka ovat vaarassa tulla vanhemman, perheenjäsenen tai holhoojan kaappaamiksi. SIS-järjestelmään kirjattu kuulutus voi auttaa viranomaisia tunnistamaan lapsia, jotka ovat vaarassa joutua ihmiskaupan, pakkoavioliiton, naisten sukuelinten silpomisen tai muiden sukupuoleen perustuvan väkivallan muotojen uhriksi. Kuulutus voi myös estää lapsia joutumasta terrorismirikosten uhreiksi tai osallisiksi niihin, kuten värväytyksi asejoukkoihin tai pakotetuksi osallistumaan sotatoimiin. SIS-järjestelmässä kuulutettujen henkilöiden tarkkaan tunnistamiseen voidaan käyttää sekä aakkosnumeerisiin että biometrisiin tietoihin perustuvia tarkastuksia, mikä tehostaa haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden suojelua. Lapsen edun on oltava etusijalla SIS-järjestelmää käytettäessä.

LISÄTIETOJA

Laaja-alaisten tietojärjestelmien operatiivisesta hallinnoinnista vastaava Euroopan unionin virasto (eu-LISA)

Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen laaja-alaisten tietojärjestelmien operatiivisesta hallinnoinnista vastaava Euroopan unionin virasto eu-LISA on EU:n oikeus- ja sisäpolitiikan alojen suurimpien tietojärjestelmien hallinnoinnista vastaava elin. Näihin järjestelmiin kuuluu Schengenin tietojärjestelmän ohella useita muita tietokantoja, joissa säilytetään pääosin kolmansien maiden kansalaisten tietoja. eu-Lisan keskitetysti hallinnoimat tietojärjestelmät tarjoavat kansallisille viranomaisille mahdollisimman tarkkoja tietoja reaaliajassa ja ovat täten arvokas väline lapsikaupan vastaisessa taistelussa. Järjestelmien käyttäjiä ovat muun muassa rajavartiolaitokset, lainvalvontaviranomaiset, viisumi-, maahanmuutto- ja turvapaikkaviranomaiset sekä oikeus- ja tulliviranomaiset.

Katso lisätietoja [eu-LISA:n verkkosivuilta](#).

Vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevia lapsia, ihmiskaupan lapsiuhrit mukaan lukien, mahdollisesti kohtaavien toimijoiden joukko on laaja, lentoyhtiöiden ja lentokenttien työntekijöistä rajavartiioihin. Näiden toimijoiden tulisi

- ✓ tuntee lasten maasta poistumista ja maahantuloa koskevat kansalliset hallinnolliset vaatimukset (esim. vanhempien lupa tai valaehtoinen todistus);
- ✓ tuntee ihmiskaupan ajantasainen riskitilanne, tämän rikollisuuden lajin sukupuolispesifisyys, mallit ja kehityssuunnat mukaan lukien;

- ✓ tarkkailla lapsia ja heidän seurassaan matkustavia aikuisia epätavallisen käyttäytymisen sekä fyysisten ja emotionaalisten tunnusmerkkien varalta;
- ✓ kiinnittää erityistä huomiota tilanteisiin, joissa muu aikuinen kuin lasten vanhempi matkustaa useiden lasten seurassa tai eri lasten seurassa eri aikoina;
- ✓ tarkastaa lasten seurassa matkustavien aikuisten asiakirjat huolellisesti, jos aikuinen ei ole lapsen vanhempi tai edustaja;
- ✓ tarkistaa Schengenin tietojärjestelmästä (SIS II), onko lapsi ilmoitettu kadonneeksi;
- ✓ ohjata henkilöt toisen linjan tarkastukseen, jos tilanteessa on jotain epäilyttävää. Toisen linjan tarkastuksessa voidaan pyytää lapsen ja hänen seurassaan matkustavan aikuisen tietoja alkuperämaan viranomaisilta. Toisen linjan tarkastuksen tarkoituksen ja tehtävien tulee olla [Frontexin VEGA -käsikirjan](#) mukaisia;
- ✓ tuntee kansainvälisen yhteistyön mahdollisuudet sekä käytettävissä olevat kansainväliset viestintävälineet, mukaan lukien tietojen vertailu ja analysointi Europolin kautta; ja
- ✓ ottaa yhteyttä lastensuojeluun, jos mitään ei voida osoittaa, mutta lapsen hyvinvoinnista on silti epäilyksiä. Tapauksen tiedot tulee jakaa kohdemaan lastensuojeluviranomaisten kanssa, jotta he voivat tehdä käynnin lapsen luona ja seurata hänen tilannettaan. Tässä on kuitenkin vaarana, että lapsi katoaa ennen seurantakäyntiä tai sosiaaliviranomaiset eivät onnistu paikantamaan häntä. Kyseessä olevat henkilöt voivat esimerkiksi muuttaa tai antaa virheelliset yhteystiedot.

[Schengenin rajasäännöstön](#) (asetus (EU) 2016/399) mukaan EU:n jäsenvaltioilla on oikeus tehdä tarkastuksia alueellaan, kunhan ne eivät vastaa rajatarkastuksia. Tällaiset satunnaiset poliisitarkastukset voivat myös edistää vaarassa olevien lasten havaitsemista. Monet edellä luetelluista vaatimuksista, kuten lapsikaupan riskitilanteen tuntemus, voivat myös tukea vaarassa olevien lasten tunnistamista poliisitarkastusten yhteydessä.

Euroopan komission ohjeet ihmiskaupan uhrien tunnistamiseksi

Euroopan komissio on laatinut erityisesti konsulaateille ja rajavartijoille suunnatut ohjeet ihmiskaupan uhrien tunnistamiseksi.

Lisätietoja Euroopan komission verkkosivuilla: [Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings, 2013.](#)

Frontexin käsikirja ”Lapset lentokentillä” (VEGA)

Euroopan raja- ja merivartiovirasto Frontex on laatinut rajavartijoille käsikirjan, joka sisältää ohjeita lasten suojelemiseen lentokentillä. VEGA-käsikirjassa on käytännön vinkkejä esimerkiksi asioista, joihin tulee kiinnittää huomiota rajanylityspaikoilla, lapsille esitettävistä kysymyksistä, ensimmäisen ja toisen linjan tarkastuksista ja tapausten ohjaamisesta eteenpäin. Virasto on laatimassa vastaavaa käsikirjaa maa- ja merirajoja varten.

Katso lisätietoja Euroopan raja- ja merivartioviraston julkaisusta VEGA käsikirja: Lapset lentokentillä. Riskiryhmään kuuluvat matkaa tekevät lapset, ohjeita rajavalvojille, 2015.

Euroopan komission tutkimus ihmiskaupalle erityisen alttiista ryhmistä

Euroopan komission raportti sisältää osion ihmiskaupalle kaikkein altteimpien lapsiryhmien luokittelusta riskiprofiilien perusteella: ”Groups of children most at risk of THB. a typology based on risk profiles”.

Lisätietoja Euroopan komission verkkosivulla: Study on high-risk groups for trafficking in human beings, 2015.

Yksin tai muun aikuisen kuin vanhemman tai laillisen holhoojan kanssa matkustava lapsi tarvitsee voimassa olevan passin tai henkilöllisyystodistuksen lisäksi jonkin kansallisessa lainsäädännössä määritellyn virallisen lisäasiakirjan. Asiakirja, joka antaa lapselle luvan matkustaa hänen kotijäsenvaltionsa rajojen ulkopuolelle vaatii lapsen vanhempien tai laillisen holhoojan allekirjoituksen sekä joissakin tapauksissa notaarin vahvistuksen. Asiasta ei ole yhtenäisiä EU-tason sääntöjä. Jokainen jäsenvaltio päättää itse, mitä lisäasiakirjoja lapset tarvitsevat ja minkälaisia näiden asiakirjojen tulee olla. Jotkut jäsenvaltiot edellyttävät todisteita vanhempien suostumuksesta siihen, että lapsi poistuu maasta yksin tai muun aikuisen kuin vanhempansa seurassa (valahtoinen todistus). Tämä ei kuitenkaan itsessään riitä estämään lapsikauppaa.

Vakiomuotoinen matkustuslupalomake

Kansainvälisestä lapsikaappauksesta Haagissa tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan yleissopimuksen hyvien toimintatapojen oppaiden kolmas osa, joka käsittelee ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä, kehottaa sopimusvaltioita harkitsemaan sellaisen vakiomuotoisen matkustuslupalomakkeen käyttöönottoa, joka todistaisi tarvittaessa vanhempien suostumuksen siihen, että lapsi poistuu valtion lainkäyttöalueelta (katso oppaan kohta 1.2.2). Mallilomakkeen käyttö voisi selkeyttää tilannetta ja vähentää jäsenvaltioiden edellyttämien lupa-asiakirjojen moninaisuuden aiheuttamia riskejä. Oman mallilomakkeensa haluavia valtioita kehoitetaan tutustumaan Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin verkkosivuilla esitettyihin tietoihin.

Katso lisätietoja Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin julkaisemasta hyvien toimintatapojen oppaasta, jossa käsitellään ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä: [Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part III, Preventive Measures, 2005.](#)

Henkilöllisyyden määrittäminen

Kun viranomaiset ovat todenneet lapsen olevan suojelun tarpeessa, heidän ensimmäinen kohtaamisensa lapsen kanssa keskittyy lapsen henkilöllisyyden toteamiseen. Kaikki toimenpiteet lapsen tunnistamiseksi ja ohjaamiseksi asiaankuuluvien viranomaisten puoleen jatkotoimia varten on tehtävä [lapsen oikeuksien yleissopimuksen](#) 3 artiklassa ja asiaankuuluvissa unionin oikeuden säädöksissä määritellyn lapsen edun periaatteen mukaisesti (katso [taulukko 1](#)).

Tämä merkitsee myös sitä, että viranomaisten olisi ensimmäisen kohtaamisen aikana vältettävä lapsen pitkällistä kuulustelua tämän tilanteesta, elinolosuhteista ja taustasta. Ensimmäisen kohtaamisen lapsen kanssa tulee olla lyhyt ja rajoittua lapsen tunnistamiseen, perustietojen kuten vanhempien olinpaikan selvittämiseen ja lapsen välittömän turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaamisen edellyttämien perustietojen keräämiseen. Tilanteen jatkoarviointi on lastensuojeluviranomaisten tehtävä.

Lasta tulee kohdella tunnistamisvaiheessa kunnioittavasti ja ikätason mukaisesti, ja lapselle tulee järjestää tulkki, jos hän ei puhu paikallista kieltä. Viranomaisten tulee tarjota lapsiystävällisessä muodossa tietoa keskeisistä aiheista, kuten mahdollisuudesta pyytää apua konsulaatista ja siitä, miksi viranomaisten on selvitettävä lapsen henkilöllisyys, miksi lapselta otetaan sormenjäljet ja mitkä ovat seuraavat askeleet lapsen suojelun turvaamisessa.

- → *Lisätietoja lapselle puhumisesta sekä lapsen kuuntelemisesta ja hänelle tiedottamisesta, ks. [toimi 3: Lapsen kuuleminen.](#)*

Lapsen henkilöllisyyden toteaminen on usein poliisin vastuulla. Olosuhteista riippuen voi olla tarpeen

- tarkastaa mahdolliset asiakirjat, kuten henkilöllisyystodistus tai passi, lapsen nimen, kansalaisuuden, iän ja muiden tietojen selvittämiseksi;
- ottaa lapsen sormenjäljet (vanhempien lasten tapauksessa ja kansallisen lainsäädännön salliessa) ja valokuva;
- tarkastaa kansallisista tietokannoista lapsen aiemmat kohtaamiset poliisin kanssa ja niiden syyt;

- tarkastaa Schengenin tietojärjestelmästä (SIS II), onko lapsi ilmoitettu kadonneeksi;
- pyytää vakavan tai järjestäytyneen rikollisuuden tapauksissa Europolia tekemään tietokantahakuja ja operatiivisia analyysejä sekä tukemaan tutkintaa ja operaatioita;
- ilmoittaa asiasta lapsen jäsenvaltion tai vakinaisen asuinpaikan konsulaattiin.

Ihmiskauppatapauksissa lapset voivat ilmoittaa olevansa aikuisia välttääkseen lähemmän tarkastelun tai ihmiskauppiaiden käskystä. Lapsi voidaan myös pakottaa matkustamaan väärennetyllä aikuisen passilla.

Jos henkilön iästä on epävarmuutta, mutta on syytä olettaa hänen olevan lapsi, viranomaisten tulee ihmiskaupan vastaisen direktiivin (13 artiklan 2 kohta), lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan direktiivin (18 artikla), rikoksesta epäiltyjä tai syytetyjä lapsia koskevista menettelytakeista annetun direktiivin (3 artikla) ja Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen yleissopimuksen (10 artikla) nojalla olettaa kyseisen henkilön olevan lapsi, kunnes hänen ikänsä voidaan vahvistaa. Vanhempien teini-ikäisten iän määrittäminen voi olla haastavaa.

Vaikka kansallinen lainsäädäntö edellyttäisi lapsen iän arviointia, siinä olisi käytettävä mahdollisimman tahdikkaita menetelmiä ja annettava lapselle oikeus kuulemiseen ja edunvalvojan tukeen. Euroopan turvapaikka-asioiden tukivirasto (EASO) on julkaissut oppaan iän arviointiin sovellettavasta lainsäädännöstä, tarvittavista suojakeinoista ja käytössä olevista menetelmistä.

EASO:n opas iän arviointiin

Euroopan turvapaikka-asioiden tukivirasto (EASO) on laatinut käytännön oppaan ilman henkilöilystodistusta olevien henkilöiden iän arvioinnista. Opas sisältää katsauksen käytössä olevista menetelmistä, niiden hyödyistä ja haitoista sekä tarvittavista suoja-toimista. Vaikka EASO:n opas on laadittu kansainvälisen suojelun menettelyjä silmällä pitäen, se pätee myös EU:n sisällä matkustaviin lapsiin.

Katso lisätietoja Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston laatimasta iän arviointia koskevasta käytännön oppaasta: [EASO Practical Guide on age assessment, 2018](#).

Ohjaaminen avun piiriin

Vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevat, muussa kuin omassa jäsenvaltiossaan oleskelevat lapset tulee ohjata asianmukaisten kansallisten lastensuojeluviranomaisten puoleen. Lastensuojeluviranomaisten on yhdessä

muiden asiaankuuluvien viranomaisten kanssa ryhdyttävä välittömiin toimenpiteisiin lapsen turvallisuuden varmistamiseksi sekä lapsen majoittamiseksi ja hänen perustarpeidensa täyttämiseksi. Sen jälkeen lastensuojeluviranomaiset tekevät lapsen tapauksen jatkoarvioinnin.

Jos on tieto tai epäily siitä, että lapsi on joutunut ihmiskaupan uhriksi, poliisi ohjaa tapauksen myös poliisin erikoisyksikölle, kansalliseen ohjausmekanismiin tai ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta vastaaville tahoille, jotta lapsi voidaan virallisesti tunnistaa ihmiskaupan uhriksi.

Toimi 2: Edunvalvojan nimittäminen

Niin kansainvälisessä kuin unioninkin lainsäädännössä todetaan, että vailla vanhempien huolenpitoa oleville lapsille on tärkeää nimittää holhooja tai edunvalvoja turvaamaan lapsen etuja ja edistämään tämän hyvinvointia. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen lukuisat viittaukset ”lailliseen holhoojaan” osoittavat, että lailliset holhoojat ovat keskeinen elementti sellaisten lasten suojelemisessa, jotka ovat väliaikaisesti tai pysyvästi vailla perheen turvaa ja joiden vanhemmat eivät kykene valvomaan heidän etujaan (katso myös YK:n lapsen oikeuksien komitean [yleiskommentti nro 6](#), kohta 33).

Unionin oikeudessa [ihmiskaupan vastaisen direktiivin](#) 14 artiklan 2 kohta velvoittaa jäsenvaltioita nimittämään ihmiskaupan lapsiuhriille holhoojan tai edustajan siitä hetkestä lähtien, kun viranomaiset ovat tunnistaneet lapsen, jos henkilöt, joilla on vanhempainvastuu, eivät kansallisen lainsäädännön perusteella voi turvata lapsen etua ja/tai edustaa lasta heidän ja lapsiuhrin välisen eturistiriidan vuoksi. Direktiivin 16 artiklan 3 kohta ulottaa tämän velvoitteen koskemaan myös ilman huoltajaa olevia ihmiskaupan lapsiuhreja. Lisäksi 15 artikla edellyttää, että toimivaltaiset viranomaiset nimittävät ihmiskaupan lapsiuhriille edustajan rikostutkintaa ja -oikeudenkäyntiä varten, jos vanhempainvastuunkantajat eivät kansallisen lain mukaan voi edustaa lasta heidän ja uhrin välisen eturistiriidan vuoksi.

Samaten [lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan direktiivin](#) 20 artikla edellyttää, että toimivaltaiset viranomaiset nimittävät ihmiskaupan lapsiuhriille erityisedustajan rikostutkintaa ja -oikeudenkäyntiä varten, jos vanhempainvastuunkantajat eivät kansallisen lain mukaan voi edustaa lasta heidän ja uhrin välisen eturistiriidan vuoksi tai jos lapsi on ilman huoltajaa taikka erossa perheestään.

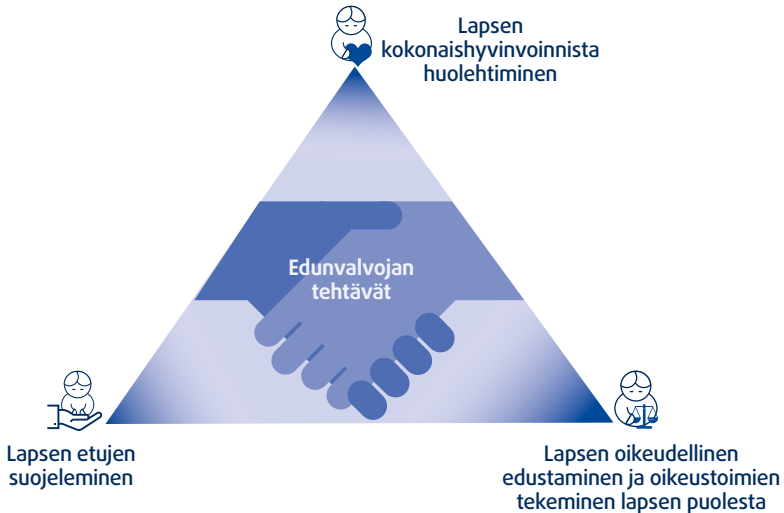
Väliaikaisen holhoojan tai edunvalvojan nimittäminen on [Bryssel II a -asetuksen](#) 20 artiklan mukainen kiireellinen toimenpide. Lapsen oleskelujäsenvaltio voi asettaa lapsen väliaikaisesti holhoukseen, vaikka toimivalta asiassa olisi toisella jäsenvaltiolla. Väliaikaisen holhoojan tai edunvalvojan vastuu loppuu, kun toimivaltainen tuomioistuin ottaa asian käsiteltäväkseen ja nimittää lapselle uuden holhoojan tai edunvalvojan tai ryhtyy muihin pitkäjänteisiin toimenpiteisiin.

Lapsen siirtäminen hänen vakinaiseen asuinjäsenvaltionsa ennen väliaikaisen edunvalvojan nimittämistä estää lapsen tilanteen huolellisen arvioinnin sekä perheympäristön ja lasta siellä odottavien olosuhteiden arvioinnin. Nopeasti palautetut lapset voivat joutua uudelleen ihmiskaupan tai hyväksikäytön uhreiksi. Viranomaiset tarvitsevat aikaa kaikkien olosuhteiden arvioimiseen lapsen edun turvaamiseksi ja hyväksikäytön jatkumisen estämiseksi. Edunvalvojan nimittäminen täksi ajaksi on ensiarvoisen tärkeää. Luottohenkilönä edunvalvoja voi auttaa ymmärtämään lapsen ja perheen tilannetta ja pitää huolen siitä, että lapsen asiassa tehdään kestäviä ja lapsen edun mukaisia päätöksiä.

Kuten [kuvassa 7](#) on esitetty, edunvalvojan vastuulla on suojella lapsen hyvinvointia ja etuja sekä toimia lapsen oikeudellisena edustajana ja tehdä tarvittaessa oikeustoimia lapsen puolesta. Edunvalvojalla pitäisi olla täydellisin kuva lapsen tarpeista, ja hän on paras henkilö toimimaan yhteyshenkilönä lapsen ja eri viranomaisten välillä. Edunvalvoja voi toimia linkkinä lapsen ja tätä auttavien ja tukevien asiantuntijoiden, kuten juristien sekä terveydenhuollon, koulun, majoituksen, lastensuojelun, poliisin ja uhrien tukipalveluiden edustajien välillä.

Edunvalvojilla on myös tärkeä rooli rajat ylittävissä toimissa. He voivat esimerkiksi auttaa lasta saamaan jälleen yhteyden perheeseensä, toimia yhdyshenkilöinä lapsen toisessa jäsenvaltiossa asuvien vanhempien tai sukulaisten suuntaan tai matkustaa lapsen mukana, jos hänet siirretään toiseen maahan.

Kuva 7: Edunvalvojan tehtävät

Lähde: FRA ja Euroopan komissio, 2014 [Vanhempien huolenpitoa vailla olevien lasten edunvalvonta, s. 15].

FRA:n ja Euroopan komission julkaisema [edunvalvontakäsikirja](#) antaa kattavan yleiskatsauksen edunvalvojien rooleista ja vastuista sekä edunvalvontajärjestelmien toiminnasta. Käsikirjasta saa lisätietoja edunvalvojien rooleista ja vastuista, edunvalvontajärjestelmien johtamisesta sekä edunvalvojan yksittäisistä tehtävistä.

Vanhempien huolenpitoa vailla olevien lasten edunvalvonta: ihmiskaupan lapsiuhrien erityistarpeet

FRA ja Euroopan komissio ovat julkaisseet käsikirjan kansallisten edunvalvontajärjestelmien kehittämiseksi ja sen varmistamiseksi, että niillä on valmiudet käsitellä ihmiskaupan lapsiuhrien erityistarpeita. Käsikirjassa annetaan EU:n jäsenvaltioille ohjeita ja suosituksia sekä esitetään edunvalvontajärjestelmien ydinperiaatteet, perusrakenne ja hallintomalli. Käsikirja on saatavilla kaikilla EU-kielillä.

Katso lisätietoja perusoikeusviraston julkaisusta [Guardianship for children deprived of parental care with a particular focus on their role in responding to child trafficking](#) (Vanhempien huolenpitoa vailla olevien lasten edunvalvonta. Käsikirja edunvalvontajärjestelmien vahvistamisesta ihmiskaupan lapsiuhrien erityistarpeiden täyttämiseksi), 2015.

Toimi 3: Lapsen kuuleminen

Lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä kaikissa häntä koskevissa asioissa on yksi kansainvälisen ja eurooppalaisen lastensuojelun keskeisistä periaatteista. [Perusoikeuskirjan](#) 24 artikla ja [lapsen oikeuksien yleissopimuksen](#) 12 artikla edellyttävät lapsen näkemysten huomioinnin ottamista lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

→ *Lisätietoja lapsen kuulemisesta rikosoikeudenkäynneissä, ks. [toimi 8](#): Lapsen tukeminen oikeuskäsittelyn aikana.*

Lasten näkemykset on otettava vakavasti huomioon kunkin lapsen kehitystason, yksilöllisen tilanteen ja siinä tilanteessa mahdollisten vaihtoehtojen mukaan. Lapsen näkemys voi vaikuttaa esimerkiksi siihen, tulisiko hänelle nimetä mies- vai naispuolinen edunvalvoja tai olisiko perheen yhdistäminen paras vaihtoehto lapsen tilanteessa. Lapsen kuuleminen ja hänen näkemystensä ottaminen vakavasti on lakisääteinen velvollisuus, mutta samalla se myös edistää lapsen suojelua. Kun lapsi oppii luottamaan viranomaisiin ja on halukkaampi yhteistyöhön, tämä voi ehkäistä pakenemista ja tilanteita, joissa lapsi joutuu uudelleen ihmiskaupan uhriksi. Lapsen näkemysten huomioiminen varmistaa näin toimien kestävyys ja julkisten resurssien tehokkaan käytön.

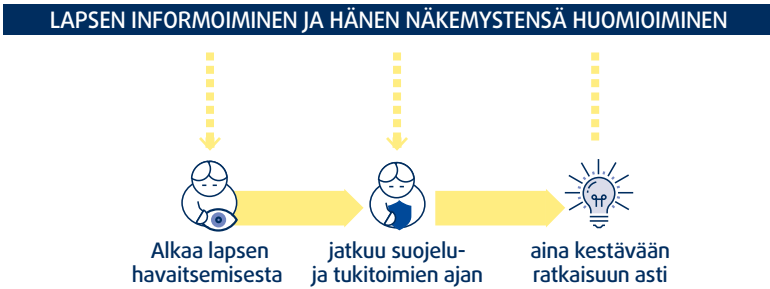
Lasten voimaannuttaminen osallistamisen avulla

Koska väkivaltakokemukset ovat luonteeltaan lasta heikentäviä, tarvitaan sensitiivisiä toimenpiteitä, joilla varmistetaan, etteivät lapsen suojelemiseksi toteutettavat toimenpiteet heikennä lasta entisestään vaan sen sijaan edistävät hänen toipumistaan ja sopeutumistaan yhteiskuntaan huolellisesti toteutetun osallistumisen avulla. Komitea huomauttaa, että etenkin syrjäytyneet ja/tai syrjityt ryhmät törmäävät osallistumisen esteisiin. Näihin esteisiin puuttuminen on erityisen oleellista tällaisten lasten suojelun kannalta, sillä väkivalta vaikuttaa yleensä heihin eniten.

Katso YK:n lapsen oikeuksien komitean [yleiskommentti nro 13, 2011, kohta 63](#).

Lasten informointi, kuuleminen ja heidän näkemystensä huomioon ottaminen ei ole kertaluontoinen toimenpide, joka voitaisiin toteuttaa ensimmäisen kohtaamisen yhteydessä. Päin vastoin, sen on [kuvassa 8](#) esitetyllä tavalla oltava kaikkien tässä käytännön oppaassa esitettyjen toimien erottamaton osa, suojelun tarpeessa olevan lapsen löytämisestä aina kestävä ratkaisun toteuttamiseen. Lapsi voi tilanteesta riippuen saada vaikuttaa esimerkiksi turvallisuuteensa, huolenpitoonsa, perheenyhdistämiseen, edunvalvojan nimittämiseen, parhaan kestävä ratkaisun valintaan ja moneen muuhun häneen vaikuttavaan päätökseen.

Kuva 8: Lapsen näkemysten huomioiminen ja lapsen informoiminen kaikkien 10 toimen aikana

Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

Riittävä informointi

Jotta lapsi voisi ilmaista näkemyksensä, hän tarvitsee kattavaa ja ymmärrettävässä muodossa olevaa tietoa meneillään olevasta prosessista, sen seuraavista vaiheista ja kaikista mahdollisista vaihtoehdoista. Lapselta tulee tiedustella hänelle mieluisimpia vaihtoehtoja. Oikeus saada tietoa ja oikeus tulla kuulluksi liittyvät erittäin läheisesti toisiinsa ja kulkevat käsi kädessä.

Asianmukaisen ja ymmärrettävän tiedon antaminen on elintärkeä elementti lapsen kuulemisessa ja luottamuksen rakentamisessa. Jos lapsella ei ole riittävästi tietoa tai ymmärrystä jostakin tilanteesta, se rajoittaa lapsen mahdollisuuksia ilmaista näkemyksiään, tehdä päätöksiä tai edes esittää kysymyksiä. Taulukossa 2 esitetään eräiden EU:n säädösten sisältämät viittaukset tiedonsaantioikeuteen. Siitä ilmenee, että uhrien oikeuksia koskevan direktiivin säännökset ovat tässä suhteessa yksityiskohtaisimmat.

Taulukko 2: Tiedonsaantioikeus asiaankuuluvan EU-lainsäädännön nojalla

Mainitut tiedonsaantioikeuden osa-alueet	Säädös		
	EU:n Ihmiskaupan vastainen direktiivi	Uhrien oikeuksia koskeva direktiivi	Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva direktiivi
Yleinen viittaus tiedonsaantioikeuteen	Johdanto-osan 19 ja 21 kappale; 11 artiklan 5 kohta	1 artikla	Johdanto-osan 50 kappale
Kustannusten korvaaminen	–	Johdanto-osan 23 kappale; 14 artikla	–

Tulkkaus	11 artikla	Johdanto-osan 34, 35 ja 36 kappale; 7 artikla	–
Uhrin informoinnin keinot ja sisältö	11 artiklan 6 kohta	Johdanto-osan 26, 27, 29, 31, 32, 33 ja 40 kappale; 4 ja 6 artikla, 11 artiklan 3 kohta	–
Erityistarpeita omaavien uhrien informointi	11 artikla	Johdanto-osan 38 kappale; 9 artikla	–
Selkeän ja yksinkertaisen kielen käyttö, myös uhrin erityistarpeet huomioon ottaen	–	Johdanto-osan 21 kappale; 3 ja 7 artikla	–

Huomautus: – = *Ei sovelleta.*

Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

Paremmiin informoidut lapset kykenevät myös osallistumaan oikeuskäsittelyyn paremmin. Se parantaa yhteistyötä viranomaisten kanssa ja antaa lapselle tunteen, että häntä kunnioitetaan ja hänet otetaan vakavasti. Siksi riittävä informointi hyödyttää molempia osapuolia.

Tulkit

Lapsi ei välttämättä puhu paikallista kieltä tai osaa ehkä vain sen alkeet. Jotta osapuolet ymmärtäisivät toisiaan, on tarvittaessa käytettävä pätevää tulkkiä, jolla on koulutusta lasten kanssa asioinnista. Tulkkien tulee olla riippumattomia, luotettavia ja viranomaisille tuttuja. Lapsen ystäväksi tai perheenjäseneksi itseään väittävää henkilöä ei tule käyttää tulkkina. Jos käsiteltävät asiat ovat hyvin arkaluontoisia, puhelintulkkaus voi olla lapselle mieluisin vaihtoehto. EASO on kehittänyt [uuden koulutusohjelmamoduulin turvapaikka-asioihin liittyvää tulkkausta varten](#). Se on saatavilla virastolta pyynnöstä. Vaikka koulutusohjelma keskittyy turvapaikka-asioihin, jotkin sen tulkkausmenetelmistä voivat olla hyödyllisiä myös EU:n sisältä tulleiden lasten kuulemisten tulkkaamisessa.

Tarkistuslista lasten kanssa työskenteleville tulkeille

- ✓ Käyttäydy ammattimaisesti, lämpimästi ja ystävällisesti.
- ✓ Älä näytä tunteita, kuten erimielisyyttä tai yllättymistä, vaikka olisit miten järkyttynyt kuulemastasi.
- ✓ Älä tuomitse lasta.
- ✓ Älä pyri ohjailemaan lasta tai vaikuttamaan häneen.
- ✓ Tulkkaa lapsen sanat täsmällisesti, mitään lisäämättä tai pois jättämättä.
- ✓ Älä muuta lapsen sanoja, esimerkiksi kielioppia korjaamalla tai yksityiskohtia lisäämällä.
- ✓ Älä käytä ammattikieltä tai erikoisterminologiaa sillä oletuksella, että se ymmärretään.
- ✓ Ole neutraali.
- ✓ Älä esitä itse kysymyksiä.
- ✓ Muista salassapitovelvollisuus: älä paljasta lapsen yhteystietoja tai muita tietoja.

Sukupuolinäkökulma

Ammattihenkilöiden tulee tiedostaa, että viestintää voi olla tarpeen muokata sen mukaan, onko lapsi tyttö vai poika. [Taulukossa 3](#) esitetään, miten nämä näkökohdat on otettu huomioon kahdessa kolmesta tässä suhteessa oleellisimmasta unionin oikeuden säädöksestä.

Taulukko 3: Suorat viittaukset sukupuoleen asiaankuuluvassa EU-lainsäädännössä

Näkökohdat	Säädös		
	EU:n ihmiskaupan vastainen direktiivi	Uhrien oikeuksia koskeva direktiivi	Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva direktiivi
Sukupuoli	Johdanto-osan 3, 12 ja 25 kappale; 1 artikla	Johdanto-osan 9, 17, 56, 57, 61 ja 64 kappale; 9 artiklan 3 kohdan b alakohta, 22 artiklan 3 kohta, 23 artiklan 2 kohdan d alakohta ja 26 artiklan 2 kohta	–

Huomautus: – = Ei sovelleta.

Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

Sukupuolinäkökulman kannalta tulee ottaa huomioon seuraavat seikat:

- **Asiaa hoitavien ammattihenkilöiden sukupuoli:** Lapselta tulee kysyä, haluaako hän asioida mieluummin samaa vai vastakkaista sukupuolta olevien ammattihenkilöiden kanssa. Lapsen toiveiden noudattaminen ei välttämättä ole aina mahdollista, mutta käytettävissä olevia vaihtoehtoja on syytä harkita vakavasti. Sukupuolinäkökulma on syytä huomioida myös henkilöstöä palkatessa, jotta käytettävissä olisi riittävä määrä sekä mies- että naispuolista henkilökuntaa. Asia tulee ottaa vakavasti huomioon vähintään edunvalvojan valinnassa, sillä hän on yksi avainhenkilöistä vuorovaikutukseen ja lapsen kuulemiseen liittyen.
- **Poikiin ja tyttöihin yhdistettävät stereotyyppit:** Sekä ammattihenkilöillä että lapsilla itsellään voi olla tiettyjä ennakkokäsityksiä siitä, mikä on tavanomaista käyttäytymistä pojille ja tytöille. Sukupuolten välinen eriarvoisuus sekä etnisen ja sukupuoleen perustuvan syrjinnän rakenteelliset muodot voivat vaikuttaa esimerkiksi lasten minäkuvaan, odotuksiin, itseluottamukseen ja kehonkuvaan. Näillä tekijöillä voi olla vaikutusta siihen, miten lapsi käsittelee hyväksikäytön tai kaltoinkohtelun kokemuksiaan ja kertoo niistä. Lapsen kokemus voi myös vaikuttaa merkittävästi hänen toipumiseensa.
- **Seksuaalisesta ja muusta hyväksikäytöstä kertominen:** Tytöillä voi olla vaikeuksia myöntää, että heitä on hyväksikäytetty seksuaalisesti, koska kokemus voi yhdistyä syyllisyyden ja häpeän tunteisiin. Myös pojat voivat vaieta seksuaalisesta hyväksikäytöstä, koska he voivat ajatella, että hyväksikäyttö tekee heistä heikkoja tai vähemmän miehekkäitä.
- **Ihmiskaupan sukupuolinäkökohdat:** Naisia, tyttöjä, miehiä ja poikia kaupataan pääosin erityyppistä hyväksikäyttöä varten. Ylivoimainen enemmistö naisista ja tytöistä kaupataan seksuaalista riistoa varten. Tämä hyväksikäytön muoto aiheuttaa vakavaa ja tuhoisaa vahinkoa, jolla on pitkäaikaisia sukupuolispesifisiä vaikutuksia uhrin ruumiilliseen ja gynekologiseen terveyteen sekä mielenterveyteen. Naisiin ja tyttöihin kohdennetut ihmiskaupan vastaiset toimenpiteet on sovittava yhteen laajempien naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisten strategioiden kanssa.

LISÄTIETOJA

Sukupuolispesifiset toimenpiteet ihmiskaupan vastaisessa työssä

Koska 95 prosenttia EU:ssa rekisteröidyistä, seksuaalista riistoa varten myydyistä ihmiskaupan uhreista on naisia ja tyttöjä, tässä raportissa analysoidaan EU:n ihmiskaupan

vastaisen direktiivin ja uhrien oikeuksia koskevan direktiivin säännöksiä sukupuolinäkökulmasta. Raportti opastaa jäsenvaltioita sukupuolispesifisten toimenpiteiden käytössä ihmiskaupan uhrien tunnistamisen, auttamisen ja tukemisen tehostamiseksi.

Katso lisätietoja Euroopan tasa-arvoinstituutin (EIGE) ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa käytettäviä sukupuolispesifisiä toimenpiteitä koskevasta julkaisusta [Gender-specific measures in anti-trafficking actions: report, 2018](#).

Lapsiystävällinen viestintä

Eri ammattilaiset viestivät lapsen kanssa eri ominaisuuksissa lapsen tunnistamisesta aina kestävän ratkaisun löytymiseen ja tapauksen sulkemiseen asti. Lapsi kokee prosessin aikana monenlaisia viestintä- ja vuorovaikutustilanteita. Näihin lukeutuvat esimerkiksi päivittäinen kanssakäyminen majoituspaikan henkilökunnan kanssa, ensimmäinen kohtaaminen poliisin kanssa lapsen tunnistamisen jälkeen, luottamukselliset keskustelut edunvalvojan kanssa, poliisikuulustelut tai lapsen edun perusteellinen arviointi kestävän ratkaisun löytämiseksi.

Lasten ja erityisesti suojelun tarpeessa olevien lasten sekä ihmiskaupan lapsiuhrien kanssa viestiminen vaatii taitoa. Lapsilla on voinut olla traumaattisia kokemuksia ja he voivat olla epäluuloisia aikuisia kohtaan tai voivat kieltäytyä kokonaan puhumasta. Suoraan lasten kanssa tekemisissä olevalta henkilökunnalta vaaditaan vuorovaikutustaitoja, ja heidän on saatava säännöllistä koulutusta eri ikäisten lasten kanssa viestimisestä lasten sukupuoli ja kulttuurista huomioon ottaen siten, että lapset eivät traumatisoidu uudelleen. Heidän on ymmärrettävä stressin ja traumojen fyysiset ja psyykkiset vaikutukset lapseen. Traumaattisilla kokemuksilla voi olla negatiivinen vaikutus lapsen käyttäytymiseen. Lapsi voi esimerkiksi olla kyvytön luottamaan aikuisiin tai viranomaisiin, ja traumoilla voi olla merkittäviä vaikutuksia siihen, miten lapsi kertoo kokemuksistaan tai jopa muistaa ne. Jotkut näistä käyttäytymismalleista on helppo tulkita väärin siten, että lapsi antaa ristiriitaisia lausuntoja.

Siksi näissä tehtävissä työskentelevällä henkilökunnalla on oltava riittävä koulutus ja taidot aitojen ja vaikuttavien keskustelujen käymiseen ihmiskaupan, hyväksikäytön tai laiminlyönnin uhriksi joutuneiden lasten kanssa. Ammattihenkilöille tulee järjestää koulutusta traumojen vaikutuksista, kuulemisen rakenteesta, avointen, spesifisten ja suljettujen kysymysten käytöstä, viestinnän esteiden käsittelystä, kuuntelutaidoista sekä tiettyjen ryhmien, kuten tyttöjen, poikien, nuorten, vammaisten lasten, romani-lasten tai ihmiskaupan lapsiuhrien kanssa viestinnästä rikoksen sukupuolispesifisyys ja uhrin kokeman hyväksikäytön muodon erityiset seuraukset huomioiden.

Ammattihenkilöiden tulee kiinnittää seuraaviin seikkoihin huomiota informoidessaan lasta ja keskustellessaan tämän kanssa:

- **Lapsen näkemykset:** Velvollisuus kuulla lasta ja ottaa hänen näkemyksensä huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti ei ole tyhjä kirjain, vaan ammattihenkilöiden on otettava lapsen näkemykset vakavasti huomioon. Jos näkemysten huomioiminen on mahdollista vain osittain tai ei onnistu lainkaan, lapselle tulee antaa tästä perusteltu ja dokumentoitu selvitys.
- **Lapsen toimijuus:** Ammattihenkilöiden ei tule nähdä lasta vain uhrina, vaan myös henkilönä, jolla on voimavaroja. Päästäkseen irti ihmiskauppiasta tai jopa hyväksikäyttöön sekaantuneista sukulaisistaan lapsen on tultava nähdyksi yksilönä, jolla on taitoja ja vahvuuksia. Tukipalveluissa tulee tunnistaa lapsen taidot, vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet sekä vahvistaa niitä.
- **Yksityisyys ja luottamuksellisuus:** Hyväksikäytetty tai kaltoinkohdeltu lapsi voi joutua kertomaan hyvin arkaluontoisista asioista. Siksi lapsen yksityisyydestä tulee huolehtia ja läsnä olevien henkilöiden määrä minimoida. Lapsen pitää ymmärtää, kuinka hänen antamiaan tietoja tullaan käyttämään, ketkä saavat ne tietoonsa ja mitkä luottamuksellisuuden rajat ovat.
- **Lapsen käytettävissä oleminen:** Joidenkin ammattihenkilöiden, kuten lapsen edunvalvojan, tulee olla lapsen käytettävissä ja helposti tavoitettavissa. Tämä voidaan järjestää antamalla lapselle puhelinnumero tai sähköpostiosoite, tarjoamalla lapsen aikatauluihin sovitettuja tapaamisaikoja (esimerkiksi koulupäivän jälkeen) ja antamalla lapselle mahdollisuus ottaa näihin henkilöihin yhteyttä mihin kellonaikaan tahansa.
- **Kulttuuritulkkaus:** Tuomitsemattoman ja stereotyyppioista vapaan kulttuurien välisen viestinnän varmistamiseksi toisesta kulttuurista tai uskonnosta tulevien lasten parissa työskenteleville ammattihenkilöille tulee järjestää koulutusta kulttuurisensitiivisestä toiminnasta, asenteista ja taidoista. Koulutuksen tulee sisältää tietoa kulttuurin vaikutuksista uskomuksiin ja käyttäytymiseen. Henkilöstön tulee myös olla tietoisia omista kulttuurisista ominaisuuksistaan, joilla voi olla vaikutusta heidän olettamuksiinsa ja käytökseensä. Ammattihenkilöiden tulee tarvittaessa käyttää kulttuuritulkkeja eli lapsen kanssa saman kulttuuritaustan omaavia henkilöitä. Se auttaa molempia osapuolia ymmärtämään kulttuurisia asiayhteyksiä ja parantaa viestintää lapsen kanssa. Esimerkiksi ammattimaisesta romanitulkista voi olla apua romanilasten kanssa asioitaessa.
- **Informoinnin ajoitus ja sisältö:** Lapsen kanssa tekemisissä olevien työntekijöiden tulee harkita tarkoin, mikä olisi paras hetki informoida lasta. Se vaatii myös

kykyä arvioida, mitkä asiat tulee jakaa lapsen kanssa milläkin hetkellä. Koko menettelyn selittäminen heti aluksi ei esimerkiksi todennäköisesti ole hyödyllistä, koska lapsi voi häkeltyä ja olla kykenemätön käsittelemään kaikkea tietoa yhdellä kertaa. On myös tärkeää muistaa, että lapselle aluksi kerrotut tiedot voi olla tarpeen toistaa useita kertoja prosessin aikana. Lapsi ei emotionaalisesta tilastaan johtuen ole välttämättä ymmärtänyt tietoja, tai hän on voinut unohtaa ne. Siksi informointia tulee jatkaa myös menettelyn myöhäisemmissä vaiheissa. Lapselle tulee myös ilmoittaa selkeästi, kun viranomaiset pitävät tapausta loppuun käsiteltynä.

- **Lapsiystävällinen kielenkäyttö:** Kaikki tiedot tulee antaa yksinkertaisella ja selkeällä kielellä. Ammattitermejä tulee välttää. Työntekijöiden ei tule olettaa, että lapsi ymmärtäisi automaattisesti termejä kuten ”edunvalvoja”, ”oikeusapu” tai ”arviointi”. Kaikki termit on selitettävä lapselle.
- **Tietojen muokkaaminen eri ryhmille:** Tiedot on mukautettava lapsen iän ja kehitystason kannalta sopivaan muotoon. Samat tiedot tulee esittää esimerkiksi 10-vuotiaalle eri tavalla kuin 16-vuotiaalle. [FRA:n tutkimusta](#) varten haastatellut vanhemmat lapset kertoivat, että heistä tuntui toisinaan siltä kuin poliisi ja oikeusviranomaiset kohtelisivat heitä kuin pikkulapsia. Se saa lapset tuntemaan, että heihin suhtaudutaan vähätellen tai alentuvasti. Ammattihenkilöiden tulee lisäksi pitää huoli siitä, että tiedot muokataan riittävän ymmärrettävään muotoon esimerkiksi lapsille, joilla on psykososiaalisia kehityshäiriöitä. Tällaiset tapaukset voivat edellyttää erityiskoulutetun henkilökunnan käyttöä.
- **Ymmärtämisen varmistaminen:** [FRA:n tutkimus](#) on osoittanut, että viranomaisista tuntuu usein, että he ovat informoineet hoidossaan olevia lapsia hyvin. Todellisuudessa monet lapset eivät kuitenkaan ymmärtäneet tietoja, mutta eivät uskaltaneet pyytää selvennystä. Siksi on tärkeää, että henkilökunta varmistaa lapsen ymmärtäneen kaiken tiedon. Jokaiselle lapselle olisi varattava riittävästi aikaa, jotta hän saa kysyä niin monta tarkentavaa kysymystä kuin on tarpeen.
- **Lapsiystävälliset materiaalit:** Erikieliset kirjalliset tai audiovisuaaliset materiaalit voivat olla erittäin tehokkaita keinoja lasten informoimiseen.

[FRA:n tutkimusta](#) varten haastatellut yli 300 lasta määrittelivät lapsiystävällisen ammattihenkilön seuraavasti:

- ✓ hymyilee ja on ystävällinen, kohtelias, pirteä, empaattinen ja tarkkaavainen;
- ✓ suhtautuu lapsiin ja heidän tilanteisiinsa vakavasti;
- ✓ saa kuulemiset tuntumaan kahden yhtä arvokkaan ihmisen keskusteluilta;

- ✓ muokkaa lähestymistapaansa ja kielenkäyttöään lapsen iän mukaan eikä kohtele heitä aikuisina;
- ✓ puhuu riittävän selvästi, jotta lapsi kuulee kunnolla;
- ✓ kuuntelee tarkasti;
- ✓ käyttäytyy epämuodollisesti ja luo rennon ilmapiirin;
- ✓ juttelee lapsen kanssa tehdäkseen hänen olonsa mukavaksi;
- ✓ on rauhallinen ja kärsivällinen eikä korota ääntään tai hoputa lasta;
- ✓ haastattelee alle 10-vuotiaita lapsia leikin avulla;
- ✓ antaa mahdollisuuden pitää taukoja;
- ✓ tarjoaa ruokaa, vettä ja makeisia;
- ✓ ei käytä virkapukua tai virallisia peruukkeja ja kaapuja;
- ✓ käyttää lapsiystävällistä materiaalia;
- ✓ omaa kokemusta ja koulutusta lasten kanssa työskentelystä; sekä
- ✓ on aidosti kiinnostunut, kohtaa lapsen ja on tavoitettavissa milloin tahansa koko prosessin ajan.

Unicef Let's talk

Unicef on laatinut käytännön oppaan tehokkaaseen viestintään hyväksikäytön ja ihmiskaupan lapsiuhrien kanssa. Opas käy kuulemisprosessin läpi askel askeleelta ja käsittelee kuulemisen tarkoitusta, valmistelua, kulkua ja päättämistä, viestinnän esteitä ja muita keskeisiä osa-alueita.

Lisätietoja: Unicef, Let's Talk, 2004.

Listen up! Lasten kuulemista koskeva opas

Itämeren valtioiden neuvosto julkaisi vuonna 2019 ammattihenkilöille suunnatun oppaan hyväksikäytön ja ihmiskaupan uhriksi joutumisen vaarassa olevien lasten kuulemiseen. Oppaan laadinnassa konsultoitiin lapsia ja nuoria, jotka olivat kokeneet hyväksikäyttöä tai joutuneet ihmiskaupan uhreiksi.

Katso lisätietoja Itämeren valtioiden neuvoston (CBSS) julkaisusta [Creating conditions for children to speak and be heard](#), 2019.

Välineitä lasten edunvalvojaan koskevien näkemysten selvittämiseen

EU:n rahoittamassa hankkeessa kehitettiin useita käytännön työkaluja, muun muassa kätevä arviointilomake, jonka avulla voidaan kerätä lapsen näkemyksiä edunvalvoajaan edunvalvonnan loputtua.

Katso lisätietoja *Connect-verkkosivujen* kohdasta *Connect Tools*, 2014.

Toimi 4: Lapsen edun arviointi

Lapsen edun suojeleminen on ensisijaisen tärkeää kaikessa lapsiin liittyvässä toiminnassa. Lapsen etu on lastensuojelun keskeinen periaate, joka on määritelty perusoikeuskirjan 24 artiklassa ja lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklassa sekä asiaankuuluu unionin oikeuden säädöksissä, kuten taulukossa 1 on esitetty. Lapsen etua on arvioitava säännöllisin väliajoin. Edun arvioinnin tarkoituksena on selvittää kyseiselle lapselle paras vaihtoehto kaikissa lasta koskevan päätöksenteon vaiheissa, kuten lapselle tarjottavien tukitoimien valinnassa. Etujen arviointi ei tavallisesti ole muodollinen prosessi.

Ihmiskaupan vastaisen direktiivin 16 artiklan 2 kohdassa säädetään, että ”jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet kestävä ratkaisun löytämiseksi lapsen edun yksilöllisen arvioinnin perusteella”. Direktiivin 14 artiklan 1 kohdan mukaan ”kunkin lapsiuhrin tilanne arvioidaan yksilöllisesti lapsen omat näkemykset, tarpeet ja huolenaiheet huomioon ottaen, jotta lapsen tilanteeseen löydetään pysyvä ratkaisu”. Tämä on virallisempi prosessi, joka on dokumentoitava ja jota edellytetään, kun viranomaiset päättävät kestävästä ratkaisusta. Ei ole olemassa yhtä, kaikkiin tilanteisiin sopivaa ratkaisua. Kullekin lapselle sopivin kestävä ratkaisu riippuu lapsen taustasta, tapauksen olosuhteista, kyseessä olevasta hyväksikäytön muodosta ja perheen tilanteesta.

Ihmiskaupan vastaisen direktiivin mukainen lapsen edun arviointi kestävä ratkaisun löytämiseksi on myös hyödyllinen suojelutoimenpide lapsille, joita ei ole tunnistettu ihmiskaupan uhreiksi. Lasten pikainen palauttaminen takaisin vakinaisiin asuinjäsenvaltioihinsa *ad hoc* -ratkaisuilla ilman lapsen yksilöllisten olosuhteiden riittävää arviointia sisältää useita riskejä. Viranomaiset voivat esimerkiksi siirtää lapsen ennen kuin rikoksesta on saatu näyttöä, jolloin rikoksentekejiä ei saada syytteeseen eikä lapsiuhriille voida tarjota riittävää tukea, tai lapsi voidaan palauttaa perheeseen, jossa häntä hyväksikäytettiin tai joka myi hänet, jolloin hän on vaarassa joutua uudelleen ihmiskaupan uhriksi.

Kestävän ratkaisun löytämiseksi tehtävän etujen arvioinnin sisältö

Kun EU:n säädöksissä viitataan ”lapsen edun periaatteeseen”, niissä ei yleensä kerrota tarkemmin, mitä siihen sisältyy. Lapsen edun määrittämiseen kestävää ratkaisua valittaessa ei ole olemassa yhtenäistä menetelmää. Eri jäsenvaltioissa ja lastensuojelun osa-alueilla on käytössä eri menetelmiä.

Tässä käytännön oppaassa esitetään useita perusperiaatteita, jotka koskevat EU:n alueella liikkuvien ja suojelun tarpeessa olevien lasten sekä ihmiskaupan lapsiuhrien tapausten käsittelyprosessin toimijoita, aikatauluja ja menetelmiä. Opas noudattaa varsin tarkasti lapsen oikeuksien komitean suosituksia.

Lapsen etua koskevat YK:n ohjeet

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitean laatimat ohjeet lapsen edun arvioinnista ovat hyödyllinen apuväline kansallisille viranomaisille.

Lisätietoja: YK:n lapsen oikeuksien komitea, Yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon, 29. toukokuuta 2013, CRC/C/GC/14, luku V, jaksot A.

Toimijat

Lapsen edun määrittämiseen tarvittavien tietojen kerääminen edellyttää valtioiden välistä yhteistyötä. Edun määrittäminen voi vaatia kahden tai useamman jäsenvaltion lastensuojeluviranomaisten panoksen. Useimmiten nämä viranomaiset ovat lapsen sijaintijäsenvaltion ja vakinaisen asuinjäsenvaltion (jolla on yleensä toimivalta asiassa) lastensuojeluviranomaiset. Joissakin tapauksissa tarvitaan vielä kolmannen jäsenvaltion viranomaisia, esimerkiksi jos perhe on muuttanut ja sen uuden asuinvaltion viranomaisia tarvitaan perheympäristön arviointiin. Tarvittavien kontaktien luominen eri jäsenvaltioiden viranomaisten välillä onnistuu usein **Bryssel II a -asetuksen** mukaisesti nimitettyjen keskusviranomaisten kautta.

→ Katso myös **toimi 7: Toimivallan ja valtioiden välisen yhteistyön selvittäminen**.

Lapsen edun arviointi kestävä ratkaisun löytämiseksi tulee yleensä antaa moniammatillisen, pätevistä henkilöistä koostuvan ja lastensuojelun ammattilaisten johtaman työryhmän tehtäväksi. Viranomaisten on asetettava lapsi prosessin keskiöön ja annettava lapselle kaikki tarvittavat tiedot. Lapsen

näkemyksen kuuntelemiseen ja huomioimiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Lastensuojelutyöntekijöiden tulee lisäksi konsultoida muita viranomaisia, kuten terveys-, koulu- ja lainvalvontaviranomaisia.

Edunvalvojan tulee kertoa viranomaisille oma näkemyksensä tapauksesta, ja sille tulee antaa erityistä painoarvoa. Edunvalvoja on luottohenkilö, joka voi antaa viranomaisille tietoja tapauksesta ja edistää viestintää lapsen kanssa. Lapsen niin toivoessa edunvalvojan tulee olla läsnä kaikissa lapsen kuulemistilaisuuksissa.

Aikataulut

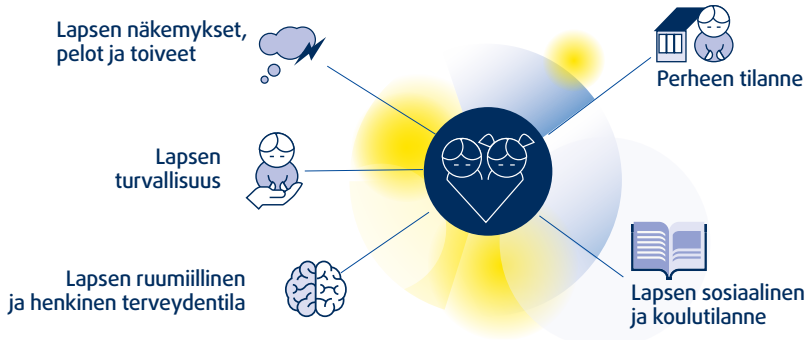
Nopea ja oikea-aikainen päätöksenteko on tärkeää lasten kanssa työskennellessä. Vailla vanhemman huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevat lapset sekä ihmiskaupan lapsiuhrit voivat kuitenkin tarvita aikaa, ennen kuin he oppivat luottamaan edunvalvojaan ja lastensuojeluviranomaisiin. Jonkinasteisen luottamuksen saavuttaminen on keskeistä lapsen edun määrittämisen onnistumisen kannalta.

Toisaalta joissakin tapauksissa lapsen palauttaminen perheensä luo on asetettava etusijalle, eikä pitkällinen toipumisen ja luottamuksen rakentamisen prosessi olisi lapsen edun mukaista. Tällaisessa tilanteessa ammattihenkilön on käytettävä asiantuntemustaan ja määriteltävä paras hetki jälleenyhdistämisprosessin aloittamiseen kussakin yksittäistapauksessa. Päätös on kuitenkin tehtävä lasta ja hänen edunvalvojaansa kuunnellen.

Menetelmät

Lapsen edun arviointiprosessi ja hänen näkemystensä kuuleminen ei saisi olla lapselle traumaattinen kokemus. Lapset eivät pidä samojen asioiden toistuvasta kyselemisestä, erityisesti jos heitä haastattelee aina eri henkilö. Tästä syystä YK:n lapsen oikeuksien komitea on todennut [yleiskommentissaan nro 12](#), että lapsia ei pidä haastatella useammin kuin on tarpeen. Ammattihenkilön on arvioitava kuulemisten sopiva määrä. Lapsen edun arvioinnissa kestävän ratkaisun löytämiseksi tulee ottaa huomioon [kuvassa 9](#) esitetyt osa-alueet.

Kuva 9: Lapsen edun arvioinnissa huomioon otettavia osa-alueita

Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

- **Lapsen näkemykset, pelot ja toiveet:** Lapsen näkemysten huomioon ottamisella varmistetaan, että lapsen oikeutta tulla kuulluksi kunnioitetaan ja että valittu ratkaisu on kestävä. Esimerkiksi ihmiskaupan uhreiksi joutuneilta tai suojelun tarpeessa olevilta lapsilta tulee kysyä, haluavatko he palata perheensä luokse, miksi he lähtivät kotoa, minkälaisia asumisjärjestelyjä he toivoisivat ja keitä he toivoisivat huoltajikseen. Lapselta voi myös kysyä, onko hän tyytyväinen edunvalvojaansa.

→ Katso myös *toimi 3: Lapsen kuuleminen*.

- **Perheen tilanne:** Perheen tilanteen arvioinnissa selvitetään vanhempien tai lähisukulaisten olinpaikat sekä heidän kykynsä ja halunsa huolehtia lapsesta. Arvioinnissa tulee selvittää, onko lapsella sopivaa huoltajaa (vanhempi, holhooja tai muu aikuinen). Lisäksi on arvioitava, onko perhe taloudellisista tai emotionaalisista syistä kyvytön tai haluton huolehtimaan lapsesta (esimerkiksi jos perhe on ollut osallinen lapsen hyväksikäyttöön), tai voisiko lapsen palauttaminen perheympäristöön johtaa lapsen hyljeksimiseen hänen kokemustensa aiheuttaman häpeän takia tai aiheuttaa sopeutumisvaikeuksia lapselle. Jos lapsen palauttaminen perheensä luo ei tule kysymykseen, arvioinnissa tulee selvittää muiden sukulaisten mahdollisuudet huolehtia lapsesta ja sijaishuollon mahdollisuus. Myös jokin lapsen vakituisen asuinjäsenvaltion viranomaisen voi kyetä tarjoamaan lapselle asianmukaista huolenpitoa ja suojelua.
- **Lapsen ruumiillinen ja henkinen terveydentila:** Arvioinnissa tulee tutkia lapsen terveydentila ja arvioida erilaisten kestävien ratkaisujen vaikutukset lapsen tilaan ja toipumiseen.

- **Lapsen sosiaalinen tilanne ja koulutilanne:** Tämä osa-alue kattaa elinolosuhteet lapsen oleskelujäsenvaltiossa ja vakinaisessa asuinjäsenvaltiossa. Myös etnisten vähemmistöjen mahdollinen syrjintä tulee ottaa huomioon tässä arvioinnissa. Arvioinnin tulee sisältää esimerkiksi asumisolosuhteet sekä koulunkäynnin tai ammatillisen koulutuksen mahdollisuudet. Oleskelun kestosta riippuen se voi kattaa myös lapsen kotoutumisen tämän oleskelumaahan.
- **Lapsen turvallisuus:** Arvioinnin tulee kattaa lapsen ja hänen sukulaistensa turvallisuusriskit lapsen ja perheen oleskelujäsenvaltioissa.

Safe and sound

UNHCR ja Unicef ovat laatineet oppaan, joka auttaa jäsenvaltioita suojelemaan ilman huoltajaa olevien ja huoltajistaan eroon joutuneiden lasten etuja Euroopassa. Opas tarjoaa yleiskatsauksen lapsen edun periaatteen käytännön toteuttamisesta aina lapsen tunnistamisesta kestäväen ratkaisun seurantaan asti. Vaikka opas on laadittu kauempaa tulevia, ilman huoltajaa matkustavia lapsia silmällä pitäen, se soveltuu käytettäväksi myös EU:n sisällä liikkuvien lasten tapauksissa.

Katso lisätietoja Unicefin ja UNHCR:n julkaisusta [Safe and sound](#), 2014.

Toimi 5: Jäsenvaltion kaikkien toimijoiden koordinointi

Lapsen välittömien turvallisuuden ja suojelun tarpeiden kattamiseen tarvittavan tuen tarjoamiseen osallistuu tavallisesti useita eri tahoja jäsenvaltiosta ja tapauksesta riippuen. [Liitteessä 4](#) on esitetty yhteenveto yleisimmistä toimijoista.

Kunkin jäsenvaltion on pidettävä huoli näiden toimijoiden roolien ja niiden välisten koordinointimekanismien selkeydestä. Ennalta sovittujen koordinointimekanismien tulee sisältää myös selkeät ohjeet toimien koordinoinnista muiden jäsenvaltioiden vastaavien toimijoiden ja erityisesti lapsen edellisen asuinmaan viranomaisten kanssa.

→ Katso myös [toimi 7: Toimivallan ja valtioiden välisen yhteistyön selvittäminen](#).

Ammattihenkilöt voivat hyödyntää esimerkiksi seuraavia koordinointivälineitä:

- Yleiset koordinointimekanismit, kuten strategiat, standardit, menettelyt ja protokollat.

- Kansalliset ohjausmekanismit, jotka voivat sisältää henkilöiden ja organisaatioiden rooleja ja tehtäviä tarkemmin määritteleviä protokollia. Näiden protokollien tulee sisältää ohjeet lapsen asian hoitamiseen, ja niissä voidaan antaa esimerkiksi opastusta tietojenvaihdosta huolehtimiseen lapsen yksityisyyttä ja henkilötietojen suojaa vaarantamatta, esittää asiasta kussakin vaiheessa vastaavat viranomaiset ja nimetä organisaatioiden yhteyshenkilöt ja ilmoittaa, miten heidät voidaan tavoittaa kiireellisissä tapauksissa tai jos lapsi tunnustetaan yöaikaan.
- Kehityssuuntia koskeva säännöllinen tietojenvaihto ja entistä kohdennetumpien ennalta ehkäisevien toimenpiteiden kehittäminen.
- Eri organisaatioiden yhteinen valmiuksien kehittäminen ja koulutus, esimerkiksi yhteinen koulutus lapsiuhrien tunnistamisesta poliisille ja uhrien tukijärjestöille.
- Yhteiset välineet, kuten eri toimijoiden säännölliset tapaamiset tai yhteinen asianhallintajärjestelmä.
- Koordinoinnin säännölliset arviointitapaamiset, joissa ammattihenkilöt käyvät läpi, arvioivat ja kehittävät nykyisiä koordinoitimekanismeja.

Ihmiskaupan uhrien auttamiseen tarkoitetut kansalliset ohjausmekanismit

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (Etyj) on laatinut käsikirjan, joka sisältää ohjeita kestävien mekanismien ja rakenteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen ihmiskaupan vastaista työtä ja uhrien auttamista varten. Julkaisu sisältää myös tietoa eri malleista valtiollisten ja ei-valtiollisten elinten yhteistyön järjestämiseksi ihmiskaupan torjunnan alalla.

Katso lisätietoja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj) kansallisia ohjausmekanismeja koskevasta julkaisusta [National referral mechanisms – joining efforts to protect the rights of trafficked persons: A practical handbook, 2004](#).

Ihmiskaupan torjunnan tulisi kuulua tavanomaisiin lastensuojelupalveluihin lakien, lainsäädännön, politiikan ja toimintaohjeiden tasolla. EU:n jäsenvaltioiden tulee välttää ihmiskauppatapausten käsittelyä keskenään päällekkäisissä järjestelmissä. Siksi on tärkeää ohjata lapsi kansalliseen lastensuojelujärjestelmään välittömästi tunnistamisen jälkeen. Koska poliisi on todennäköisesti ensimmäinen viranomainen, joka kohtaa lapsen, sen tulee varmistaa, että asia ohjataan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kaikkien asiaankuuluvien viranomaisten ja virastojen hoidettavaksi. Tämä käsittää myös lastensuojelujärjestelmän. Näin voidaan taata asian koordinoitu ja kokonaisvaltainen käsittely. Siksi lainvalvontaviranomaisten olisi tehostettava ihmiskauppatapausten tutkintaa ja syytteiden nostamista niissä sekä valtioiden välistä

lainvalvonta- ja oikeudellista yhteistyötä sekä unionin sisällä että kolmansien maiden kanssa. Jäsenvaltioiden viranomaisten tulisi vaihtaa riskiprofiilitietoja toistensa kanssa.

LISÄTIETOJA

Kansallisten ohjausmekanismien kehitys

Jäsenvaltioissa on käytössä useita virallisia ja epävirallisia kansallisia ohjausmekanismeja, joiden toimintaa ne pyrkivät tehostamaan ja sujuvoittamaan. Jäsenvaltiot ovat kertoneet valtioiden rajat ylittävän yhteistyön lisääntyneen myös EU:n ulkopuolisten maiden, kansainvälisten organisaatioiden ja kansalaisyjärjestöjen kanssa. Lisäksi ne toteavat, että yhteistyö ja perustetut verkostot ovat lyhentäneet menettelyjen kestoa, ja korostavat EU:n tarjoaman rahoituksen merkitystä.

Katso Euroopan komission toinen kertomus edistymisestä ihmiskaupan torjunnassa, 2018, s. 9.

Kokonaisvaltainen lähestymistapa ihmiskaupan torjuntaan edellyttää laajan toimijajoukon yhteistyötä kaikilla tasoilla. Se vaatii työtä muun muassa lainvalvonnan, rajavalvonnan, työmarkkinoiden, sukupuoliasioiden, lasten oikeuksien, tietojen keruun ja EU:n ulkosuhteiden aloilla.

→ Katso EU:n 28 jäsenvaltion kansallisten raportojien tiedot [kansallisia raportoijia koskevalta EU:n sivustolta](#).

Jäsenvaltiot ovat nimittäneet kansalliset raportoijat tai vastaavat mekanismit [ihmiskaupan vastaisen direktiivin 19 artiklan](#) mukaisesti. Niiden tehtävänä on ihmiskaupan kehityssuuntien arviointi, ihmiskaupan vastaisten toimien tulosten mittaaminen, ja tilastojen kokoaminen ja raportointi. EU:n ihmiskaupan torjunnan koordinaattori edistää koordinoitua ja yhtenäistä ihmiskaupan vastaista toimintaa unionin tasolla. Hänen tehtäviinsä kuuluu EU-tason yhteistyöstä huolehtiminen [EU:n kansallisten raportojien tai vastaavien mekanismien](#), EU:n ihmiskaupan vastaisen [kansalaisyhteiskuntafoorum](#)in sekä asiaankuuluvien EU:n virastojen yhteyshenkilöiden koordinoitiverkoston puitteissa.

Tässä osiossa luetellaan ne viranomaiset, joiden toiminnan koordinoitua ihmiskaupan vastainen työ tavallisesti edellyttää, ja kullekin viranomaiselle normaalisti kuuluvat tehtävät. Nämä tehtävät eivät rajoitu välittömään reagointiin, vaan niihin kuuluu myös myöhempien toimien yhteydessä kuvattuja vaiheita. Tässä annettu organisaatioiden, roolien ja vastuiden luettelo ei ole tyhjentävä vaan on annettu vain yleisen tason ohjeeksi, jota olisi mukautettava vastaamaan kansallista tai paikallista tilannetta.

Kansallisissa ohjausmekanismeissa tulee ilmoittaa yleisestä koordinoinnista vastaava viranomainen, ottaen huomioon lastensuojeluviranomaisten ja [Bryssel II a -asetuksen](#) mukaisesti nimitetyn keskusviranomaisen mahdolliset roolit.

1. Lainvalvontaviranomaiset

- Tekevät välittömän alkuarvioinnin siitä, onko lapsi suojelun tarpeessa tai mahdollisesti jopa ihmiskaupan uhri. Jatkoarviointi on tavallisesti sosiaalitoimen tai lastensuojelun vastuulla.
- Selvittävät lapsen henkilöllisyyden, tarvittaessa niitä asiaankuuluvia laaja-alaisia tietojärjestelmiä hyödyntäen, joihin viranomaisella on käyttöoikeus.
- Keräävät tietoja lapsesta, hänen seurassaan olevista aikuisista ja muista asiaan liittyvistä olosuhteista, tarvittaessa myös muiden jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisilta, sekä harkitsevat operatiivisen jatkoyhteistyön tarvetta. Europol tarjoaa lainvalvontaviranomaisille asiantuntemusta ja tukea, keskitettyjä tietokantoja sekä viestintäkanavan.
- Tekevät riskinarvioinnin ja määrittävät tarvittaessa suojelutoimenpiteet yhdessä edunvalvojan ja lastensuojelun kanssa.
- Informoivat rikokseen syyllistynyttä lasta tämän oikeudesta ottaa yhteyttä kotimaansa konsuliedustustoon [konsulisuhteita koskevan Wienin yleissopimuksen](#) 36 artiklan mukaisesti.
- Tutkivat rikokset perusteellisesti rikosten estämiseksi ja havaitsemiseksi sekä oikeudellisten menettelyjen käynnistämiseksi ja selvittävät, aiheuttavatko ne mahdollisia riskejä muille lapsille (tai aikuisille).
- Ohjaavat lapsen lastensuojelun piiriin ja ilmoittavat asiasta lapseen liittyviin rikoksiin sekä ihmiskauppaan tai hyväksikäyttöön erikoistuneille poliisiyksiköille.
- Aloittavat mahdollisten uhrien etsinnän. Joissakin tapauksissa lainvalvontaviranomaiset ovat ehkä löytäneet vain ihmiskauppiaan, ja todisteet lapsiuhreista ovat esimerkiksi videomateriaalin tai valokuvien muodossa. Tällöin lainvalvonta- ja oikeusviranomaiset aloittavat jatkotutkimukset uhrien paikantamiseksi, usein yhteistyössä Eurojustin ja muiden jäsenvaltioiden viranomaisten kanssa.

2. Sosiaali- ja lastensuojeluviranomaiset

- Vastaanottavat kaikki tapaukset ohjausketjun ensimmäisenä lenkinä.
- Luovat jokaisen lapsen tapaukselle luottamuksellisen asiakasasiakirjan ja ylläpitävät sitä.
- Havaitsevat suojelun tarpeessa olevia lapsia ottaessaan tutkittavakseen koulu- tai terveysviranomaisten, naapureiden tai muiden tekemiä ilmoituksia.
- Tarjoavat välitöntä apua ja suojelua joko suoraan tai kansalaisjärjestöjen tai muiden sopimusorganisaatioiden kautta.
- Nimittävät lapselle väliaikaisen edunvalvojan tai pitävät huolen siitä, että edunvalvoja nimitetään.
- Arvioivat lapsen etua määrittääkseen kestävän ratkaisun yhdessä edunvalvojan ja tuomioistuimen kanssa.
- Pyytävät lapsen vakinaisen asuinvaltion sosiaaliviranomaisilta raportin [Bryssel II a -asetuksen](#) mukaisesti nimitettyjen keskusviranomaisten välityksellä.
- Kuuntelevat lasta säännöllisesti ja ottavat hänen näkemyksensä huomioon.
- Informoivat ja konsultoivat lapsen edunvalvojaa kaikkiin lapseen liittyviin toimiin ja päätöksiin liittyen.
- Ohjaavat lapsen asianmukaisen avun ja tuen piiriin. Ihmiskaupan lapsiuhrit ohjataan kansalliseen ohjausmekanismiin.

Lapsen vakinaisen asuinvaltion lastensuojeluviranomaisten tulee tehdä seuraavat toimet:

- Jäljittää perhe ja muodostaa siihen yhteys, jos se on lapsen edun mukaista.
- Arvioida perheen tilanne ja lapsen yleinen tilanne.
- Laatia lapsen oleskeluvaltion sosiaaliviranomaisille raportti, joka voidaan toimittaa [Bryssel II a -asetuksen](#) mukaisesti nimitettyjen keskusviranomaisten välityksellä.
- Keskustella tilapäisistä toimenpiteistä ja suositellusta kestävästä ratkaisusta lapsen oleskeluvaltion lastensuojeluviranomaisten kanssa.
- Seurata lapsen hyvinvointia, jos tämä palautetaan vakinaiseen asuinvaltioon, ja raportoida siitä tarvittaessa keskusviranomaiselle ja muille elimille.

- Ohjata lapsi asianmukaisen avun ja tuen piiriin. Ihmiskaupan lapsiuhrit ohjataan kansalliseen ohjausmekanismiin.

3. Edunvalvoja

- Toimii pääasiallisena yhteyshenkilönä lapsen asiassa sekä siihen liittyvien palveluiden ja henkilöiden välillä.
- Kuuntelee lasta säännöllisesti ja ottaa hänen näkemyksensä huomioon.
- Toimii lapsen pääasiallisena luottohenkilönä.
- Seuraa lapsen hyvinvointia ja varmistaa, että tämä saa tarvittavat palvelut, kuten ilmaista oikeudellista neuvontaa ja edustusta.
- Toimii lapsen laillisena edustajana tai koordinoi toimintaa, jos lapselle on nimetty asianajaja.
- Tukee lastensuojeluviranomaisia lapsen edun arvioinnissa ja kestävien ratkaisujen määrittämisessä.

→ Katso myös *toimi 2: Edunvalvojan nimittäminen*.

4. Konsuliviranomaiset

- Tarjoavat rikoksen johdosta vapautensa menettäneille lapsille oikeusapua ja muuta apua [konsulisuhteita koskevan Wienin yleissopimuksen](#) 36 artiklan c kohdan mukaisesti.
- Suojelevat erityisesti edunvalvojan nimittämiseen liittyen lapsen etua [konsulisuhteita koskevan Wienin yleissopimuksen](#) 5 artiklan mukaisesti sen jälkeen, kun heitä on informoitu yleissopimuksen 37 artiklan b kohdan mukaisesti.
- Toimivat yhteyspisteenä molempien jäsenvaltioiden viranomaisten välillä ja koordinoivat toimintansa [Bryssel II a -asetuksen](#) mukaisesti nimitettyjen keskusviranomaisten kanssa.
- Antavat (entisen) vakinaisen asuinvaltion viranomaisten yhteystietoja.
- Hakevat tietoja niistä asiaankuuluvista laaja-alaisista tietojärjestelmistä, joihin heillä on käyttöoikeudet.
- Antavat tukea lapselle tai kääntämis-/tulkkauksipalveluita tai lakiasiaainpalveluita tarjoaville organisaatioille.
- Auttavat lapsen sukulaisten etsinnässä.

- Hankkivat virallisia asiakirjoja ja myöntävät matkustusasiakirjoja.
- Antavat asiaan liittyville ammattihenkilöille tai organisaatioille tietoa lapsen (entisen) vakinaisen asuinvaltion lastensuojelulainsäädännöstä.
- Tekevät matkajärjestelyjä sekä kattavat matkakulut tai lainaavat rahaa niitä varten.

5. Bryssel II a -asetuksen mukaisesti nimitetty keskusviranomainen

- Toimii pääasiallisena yhteyspisteenä lapsen oleskelujäsenvaltion ja vakinaisen asuinjäsenvaltion välillä. Keskusviranomainen voi koordinoida kaikkien jäsenvaltioiden sosiaaliviranomaisten, tuomarien ja muiden ammattihenkilöiden välistä viestintää asetuksen mukaisesti tehtyjen pyyntöjen yhteydessä. Viranomaisen yleiset toiminnot ja tehtävät on kuvattu [Bryssel II a -asetuksen](#) 53, 54 ja 55 artiklassa.
- Välittää lapsen yleistilannetta koskevat raporttipyyntöt sosiaali- tai lastensuojeluviranomaisille.
- Toimii yhteyspisteenä ja edistää yhteydenpitoa tuomioistuinten välillä.
- Antaa vanhempainvastuunkantajille veloituksetonta tietoa ja apua silloin, kun se ei ole lapsen edun vastaista tai saata lasta vaaraan joutua uudelleen ihmiskaupan tai hyväksikäytön uhriksi.
- Välittää tietoa kansallisesta lainsäädännöstä ja kansallisista menettelyistä.
- Pitää yhteyttä lapsen edunvalvojaan ja koordinoi tarvittaessa toimintaansa tämän kanssa asetuksen mukaisesti tehtyjen pyyntöjen yhteydessä.
- Tukee asiaan liittyvien kansallisten organisaatioiden koordinoitua asetuksen mukaisesti tehtyihin pyyntöihin liittyen.

6. Oikeusviranomaiset

- Informoivat lapsen kotivaltion konsuliviranomaisia, jos sitä ei ole vielä tehty. [Konsulisuheteita koskevan Wienin yleissopimuksen](#) 37 artiklan b kohta vaa-tii viranomaisia informoimaan konsuliviranomaisia aikomuksestaan nimittää lapselle edunvalvoja.
- Nimittävät lapselle väliaikaisen edunvalvojan.
- Ottavat yhteyttä lapsen vakinaisen asuinjäsenvaltion tuomioistuimeen toimivallan selvittämiseksi. Yhteys voidaan muodostaa [Bryssel II a -asetuksen](#)

mukaisten keskusviranomaisten tai Euroopan oikeudellisen verkoston ja Haagin kansainvälisen tuomariverkoston kautta.

- Päättävät siviilituomioistuimissa määrättävistä tilapäisistä toimenpiteistä.
- Antavat ihmiskauppa- ja muita rikoksia koskevia ratkaisuja rikostuomioistuimissa.
- Pitävät huolen siitä, että lapsella on oikeusedustaja ja lapsi saa oikeudellista neuvontaa.
- Hankkivat tarvittavat todisteet, vaikka lapsi olisi jo siirretty toiseen jäsenvaltioon.

Myös erällä muilla organisaatioilla voi olla tärkeä rooli:

- **Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö (IOM)** tarjoaa ihmiskaupan lapsiuhreille monenlaista apua. Järjestö esimerkiksi tarjoaa tukea lasten siirtämiseen, ottaa lapsia vastaan lentokentällä, järjestää väliaikaista majoitusta kohde- maassa sekä tarjoaa lääketieteellistä ja psykologista neuvontaa, sosiaalista ja oikeudellista neuvontaa ja kotoutumisapurahoja.
- Kansainvälinen **International Social Service** -kansalaisjärjestö voi välittää erilaisia yhteydenottoja, laatia lapsesta ja hänen perhetaustastaan tuomioistuinten ja lastensuojeluviranomaisten pyytämiä raportteja tai tarjota tukea lapsen siirtämiseen.
- Muut kansalaisjärjestöt voivat tarjota sijaishuolto-ohjelmia tai erikoismajoitusta suojelun tarpeessa oleville lapsille. Erityisesti uhrien tukijärjestöt voivat olla avuksi tässä suhteessa. Unionin lainsäädännössä ja politiikassa tunnustetaan kansalaisyhteiskunnan arvokas panos ihmiskaupan vastaiseen taisteluun. Ihmiskaupan vastaisessa direktiivissä viitataan nimenomaisesti kansalaisjärjestöjen tärkeään rooliin ja veloitetaan jäsenvaltiot tekemään niiden kanssa yhteistyötä.

EU:n ihmiskaupan vastainen kansalaisyhteiskuntafoorumi

EU:n ihmiskaupan vastainen kansalaisyhteiskuntafoorumi perustettiin vuonna 2013 ja toimii nykyään yli 100:n EU:ssa ja muualla maailmassa toimivan, ihmiskaupan vastaista työtä tekevän kansalaisjärjestön yhteistyöalustana. Kansalaisyhteiskuntafoorumiä täydentävään sähköiseen foorumiin kuuluu vielä enemmän organisaatioita.

Katso lisätietoja Euroopan komission verkkosivuilta.

Toimi 6: Suojelutarpeisiin vastaaminen

Kun todetaan, että vailla vanhempien huolenpitoa oleva lapsi on suojelun tarpeessa, hänellä on lastensuojeluviranomaisten tekemän alkuarvioinnin ja edunvalvojan nimittämisen jälkeen oikeus useisiin suojelupalveluihin. Tämän tuen tulee kattaa lapsen perustarpeet, kuten majoitus, sekä erikoistuneempien palveluiden, kuten psykososiaalisen ja psykiatrisen tuen tai lisääntymisterveysteen liittyvien palveluiden tarpeet. Tarvittava tuki riippuu lapsen yksilöllisistä olosuhteista ja kokemuksista sekä hänen iästään ja sukupuolestaan, ja siinä on otettava lapsen kärsimän laiminlyönnin tai hyväksikäytön muodon seuraukset huomioon.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 27 artiklassa todetaan, että ”sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon”. Yleissopimus velvoittaa EU:n jäsenvaltioita turvaamaan lapsen hyvinvoinnin ja tarjoamaan kaikille vailla perheen turvaa oleville lapsille riittävää huolenpitoa ja tukea, ilman huoltajaa olevat lapset ja erityisesti hyväksikäytön uhreiksi joutuneet lapset mukaan lukien (19 ja 20 artikla).

Ihmiskaupan vastaisen direktiivin 11 artiklan 3 kohta velvoittaa EU:n jäsenvaltioiden viranomaisia toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että ihmiskaupan uhrin saavat apua ja tukea. **Ihmiskaupan vastaisen direktiivin** 11 artiklassa vaaditaan jäsenvaltioita vastaamaan uhrien erityistarpeisiin, joista osa saattaa tulla ilmi vasta myöhemmässä vaiheessa. Direktiivissä mainittuja erityistarpeita ovat raskaus, terveydentila, vammaisuus, mielenterveydelliset ja psykologiset häiriöt sekä uhrin kärsimä vakava psykologinen, fyysinen tai seksuaalinen väkivalta. **Uhrien oikeuksia koskevan direktiivin** 8 artikla edellyttää uhrien tukipalveluiden tarjoamista kaikille rikoksen uhreille. Direktiivin mukaisia apu- ja tukitoimenpiteitä on tarjottava riippumatta lasten yhteistyöhalukkuudesta tai valmiudesta nostaa virallinen kanne.

Joissakin tapauksissa apu- ja tukipalveluiden tarjoaminen voi edellyttää, että lapsi oleskelee maassa laillisesti. Vaikka EU:n kansalaisilla on **vapaan liikkuvuuden direktiivin** nojalla oikeus liikkua ja oleskella vapaasti toisessa jäsenvaltiossa, heillä on velvollisuus rekisteröityä jäsenvaltion viranomaisille, jos oleskelu kestää yli kolme kuukautta. Rekisteröityminen voi edellyttää eräiden direktiivin 7 artiklassa asetettujen ehtojen täyttämistä, mikä ei välttämättä onnistu. Henkilöltä voi esimerkiksi puuttua opiskelupaikka tai sairausvakuutus. Niin kauan kuin lapselle ei ole määritelty kestävää ratkaisua ja hänen tarvitsemiensa tukipalveluiden saaminen edellyttää rekisteröitymistä, jäsenvaltioiden vastuuviranomaisten tulisi suhtautua myönteisesti lapsen oleskeluoikeuden pidentämiseen.

Lasta tulee kaikissa tapauksissa informoida tukivaihtoehtoista ja häntä on kuul-tava hänen välittömistä tarpeistaan ja toiveistaan. Ihmiskaupan vastaisessa direk-tiivissä (14 artikla) ja lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevassa direktiivissä (19 artikla) säädetään velvollisuudesta ottaa lapsen näkemykset huomioon lapsen tarkemmista tukitoimenpiteistä päätettäessä.

Vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa muusta kuin omasta jäsenval-tiostaan tavattavan lapsen suojelu edellyttää usein kiireellistä sijoitusta koskevaa päätöstä. Tämä edellyttää Bryssel II a -asetuksen soveltamista. Bryssel II a -asetuksen 20 artiklan nojalla se jäsenvaltio, jossa lapsi oleskelee, voi toteuttaa kansallisen lainsäädännön mukaisia kiireellisiä suojatoimenpiteitä riippumatta siitä, onko jollakin toisella jäsenvaltiolla asiassa lainkäyttövalta. Välittömiin tarpeisiin vastaavia kiireel-lisiä toimenpiteitä on arvioitava säännöllisesti uudelleen ja mukautettava, erityisesti jos asianmukaista yksilöllistä arviointia ei ole heti tehty asian kiireellisyyden vuoksi tai jos olosuhteet ovat muuttuneet.

→ Katso myös *toimi 7: Toimivallan ja valtioiden välisen yhteistyön selvittäminen.*

Taulukossa 4 esitetään yleiskatsaus avusta, johon suojelun tarpeessa olevat lapset ja ihmiskaupan lapsiuhrit ovat oikeutettuja lapsen oikeuksien yleissopimuksen sekä rikoksen uhreja ja rikosoikeutta käsittelevien unionin oikeuden säädösten nojalla.

Taulukko 4: Viittaukset kansainvälisissä, alueellisissa ja EU:n oikeudellisissa välineissä

Väline	Majoi-tus	Koulutus	Tervey-den-huolto	Psyko-loginen tuki	Per-heenjä-senten jäljittä-minen	Turvalli-suus	Yksilöllii-nen arvi-ointi
Kansainväliset ja alueelliset välineet							
Yleissopi-mus lapsen oikeuk-sista	27 artikla	19 artik-la, 23 arti-klan 3 ja 4 koh-ta, 24 artiklan 2 koh-dan e ja f ala-kohta, 28, 29, 32 ja 33 artikla	17, 23, 24, 25 ja 39 artikla	23 ja 39 artikla	22 artiklan 2 kohta	3 ja 19 artikla	–

Väline	Majoitus	Koulutus	Terveydenhuolto	Psyko-loginen tuki	Perheenjä-senten jäljittäminen	Turvalli-suus	Yksilöllinen arviointi
Euroopan neuvoston ihmiskau-paan vastainen yleis-sopimus	12 artiklan 1 kohdan a alakohta	12 artiklan 1 kohdan f alakoh-ta ja 4 kohta	12 artiklan 1 kohdan b alakohta ja 2 kohta	—	10 artiklan 4 kohdan c alakohta	12 artiklan 2 kohta	12 artiklan 7 kohta
Euroopan neuvoston Lanzaroten yleissopi-mus	—	6 artikla	14 artiklan 4 kohta	14 artiklan 1 ja 4 kohta	—	5 artikla, 14 artiklan 3 kohta, 31 artiklan 1 kohdan b ja f alakohta	14 artiklan 1 kohta
EU-säädökset							
Ihmiskau-paan vastainen direk-tiivi	11 artiklan 5 kohta	Johdan-to-osan 6, 22 ja 25 kappale; 14 artiklan 1 kohta	Johdan-to-osan 12, 20 ja 25 kappale; 11 artiklan 7 kohta	Johdan-to-osan 22 kappale; 11 artiklan 5 kohta	—	Johdan-to-osan 18 kappale; 11 artiklan 5 kohta	Johdan-to-osan 18, 19, 20 ja 23 kappale; 12 artiklan 3 ja 4 kohta, 14 ja 16 artikla
Uhrien oikeuksia koskeva direktiivi	Johdan-to-osan 38 kappale; 9 artikla	Johdan-to-osan 62 kappale; 26 artiklan 2 kohta	Johdan-to-osan 9, 56 ja 64 kappale	Johdan-to-osan 38 ja 39 kappale; 4 artiklan 1 kohdan a alakohta, 9 artiklan 1 kohdan c alakohta	—	Johdan-to-osan 38 ja 52 kappale; 9 artiklan 3 kohta, 12 artikla	Johdan-to-osan 55, 56, 58, 59 ja 61 kappale; 1 artikla, 2 artiklan 2 kohdan a alakohta, 21 artiklan 1 kohta, 22 ja 23 artikla

Väline	Majoitus	Koulutus	Terveydenhuolto	Psykologinen tuki	Perheenjäsenen jäljittäminen	Turvallisuus	Yksilöllinen arviointi
Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva direktiivi	–	Johdanto-osan 34 kappale; 23 artikla	Johdanto-osan 36 kappale	Johdanto-osan 31 ja 37 kappale	–	–	19 artikla

Huomautus: – = Ei sovelleta.

Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

Majoitus

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 27 artiklassa vahvistetaan jokaisen lapsen oikeus hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon. Tämä sisältää riittävän tasoisen majoituksen.

Ihmiskaupan vastaisen direktiivin 11 artiklan 5 kohta vaatii jäsenvaltioita järjestämään ihmiskaupan uhreille asianmukaisen ja turvallisen majoituksen. Majoituksen tulee olla lapselle sopiva hänen ikänsä ja sukupuolensa, riskinsä sekä erityistarpeensa (kuten vammaisuus tai traumat) huomioon ottaen. Vailla vanhempien huolenpitoa olevia lapsia ei saa majoittaa yhdessä sellaisten aikuisten kanssa, joille he eivät ole sukua, vaikka heillä olisi samankaltaisia kokemuksia (esim. seksuaalisen riiston uhriksi joutuneet tytöt ja naiset). Majoitus voi olla esimerkiksi sijaiskodissa, palvelutalossa tai erikoistuneessa turvakodissa.

Turvallisuus on tärkeä näkökohta sopivimman majoitusvaihtoehdon valinnassa. Lapsi voi olla edelleen hyväksikäyttäjensä tai myyjänsä vaikutusvallan alla, tai hän voi pyrkiä saamaan yhteyden lapseen. Lainvalvontaviranomaisten on arvioitava tilanne ja lapsen turvallisuustarpeet. Joissakin tapauksissa voi olla tarpeen järjestää majoitus lapsiuhreihin erikoistuneesta turvakodista. Lasten suojelemiseksi rikollisilta ja heidän verkostoiltaan turvakotien sijainti on yleensä salainen. Turvakodit ovat tarkkaan valvottuja ja vartioituja.

Lapsen turvallisuuden ja edun niin vaatiessa lapsen vapautta voidaan poikkeusolosuhteissa rajoittaa majoituksen alkuvaiheessa. Lapsen suojelemisen tai karkaamisen estämisen yhteydessä on kuitenkin otettava huomioon lapsen muut

oikeudet, kuten oikeus vapauteen. Lapsen vapauden riistäminen on laillista vain hyvin poikkeuksellisissa tapauksissa.

Koulutus

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 28 artikla vahvistaa lapsen oikeuden koulutukseen. Pääsy koulutukseen tulisi järjestää mahdollisimman pian, sillä se edistää uhrin toipumista ja arkielämän palautumista normaaliksi.

Ihmiskaupan vastaisen direktiivin 14 artiklan 1 kohdassa todetaan seuraavaa: ”Jäsenvaltioiden on kohtuullisessa ajassa tarjottava kansallisen oikeutensa mukainen koulunkäyntimahdollisuus lapsiuhrille ja 11 artiklan mukaisesti apua ja tukea saavien ihmiskaupan uhrien lapsille.”

Lapsen, hänen edunvalvojansa, lastensuojeluviranomaisten ja majoituspaikan henkilökunnan tulee päättää yhdessä, onko lapsi valmis tiettyyn koulutustoimintaan tai tavalliseen kouluun. Ratkaisu riippuu lapsen psykologisesta tilasta, kielitaidosta, aiemmasta koulunkäynnistä ja oleskelun odotetusta kestosta. EU:n jäsenvaltioiden tulee kuitenkin mahdollistaa pääsy kouluun mahdollisimman nopeasti, sillä se edistää lapsen toipumista, kasvattaa hänen omanarvontuntoaan ja auttaa lasta ottamaan elämänsä ja tulevaisuutensa omiin käsiinsä.

Jos on selvää, että lapsi siirretään hänen vakinaiseen asuinjäsenvaltioonsa hyvin lyhyen ajan kuluessa (esim. kuukauden tai kahden päästä), toimenpiteiden tulee keskittyä lapsen koulunkäynnin valmisteluihin kohdemaassa. Mahdollisia toimenpiteitä ovat esimerkiksi lapsen ilmoittaminen kouluun tai ammatilliseen koulutukseen, lapsen valmisteleminen kouluun paluuta varten yhdessä lapsen vanhempien kanssa sekä muut käytännön haasteisiin, kuten koulumaksuihin, kuljetuksiin jne., liittyvät järjestelyt.

Palveluntarjoajien tulee myös edistää lapsen vapaa-ajanviettomahdollisuuksia, kuten leikkiä ja muuta lapsen ikätason, kypsyyden ja kiinnostusten mukaista vapaa-ajan toimintaa. Tämä on erityisen tärkeää sellaisten lasten kohdalla, jotka todennäköisesti siirretään lyhyen ajan kuluessa toiseen jäsenvaltioon. Vapaa-ajan toimintaa tulee tarjota lapsen majoitustiloissa tai mahdollisuuksien mukaan niiden ulkopuolella, ja sen tulee pyrkiä edistämään lapsen kommunikointia ja vuorovaikutusta ikätovereiden ja lähiympäristön kanssa. Tällaisen päiväjärjestyksen ylläpitäminen tukee lapsen toipumista.

YK:n sijaishuollon ohjeet

YK:n yleiskokous on vahvistanut ohjeet lasten sijaishuoltoa varten. Niissä on määritelty perheiden hajoamiseen, perheiden jälleenyhdistämiseen, sijaishuollon malleihin, valvontaan ja jälkihuollon tukitoimenpiteisiin liittyvät kansainväliset periaatteet. Ohjeita sovelletaan kaikkiin julkisiin ja yksityisiin yhteisöihin ja henkilöihin, jotka ovat mukana järjestämässä hoitoa sellaiselle hoitoa tarvitsevalle lapselle, joka mistä tahansa syystä oleskelee vakituisen asuinmaansa ulkopuolella (140 kohta).

Katso lisätietoja Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen julkaisusta YK:n sijaishuollon ohjeet, jota koskeva päätöslauselma annettiin 18. joulukuuta 2009.

Terveydenhuolto

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 24 artiklassa vahvistetaan lapsen oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta. Viranomaisten tulee vastata lapsen lyhyt- ja pitkäaikaisiin terveydenhuoltotarpeisiin, joihin voi sisältyä fyysinen toipuminen sekä psykologinen tai psykiatrinen apu traumaperäiseen stressihäiriöön.

Ihmiskaupan vastaisen direktiivin 11 artiklan 5 kohta velvoittaa jäsenvaltiot tarjoamaan ihmiskaupan uhreille heidän tarvitsemansa sairaanhoidon ja psykologisen tuen. Direktiivin 11 artiklan 7 kohta velvoittaa jäsenvaltioita huomioimaan myös uhrien erityistarpeet, jotka voivat johtua esimerkiksi uhrin terveydentilasta, vammaisuudesta taikka mielenterveydellisistä tai psykologisista häiriöistä.

Psykososiaalinen huolenpito on ensiarvoisen tärkeää minkä tahansa tyyppisen hyväksikäytön uhreiksi joutuneiden lasten toipumisen kannalta, erityisesti silloin, jos lapsen vanhemmat ovat olleet osallisina hyväksikäyttöön. Jäsenvaltio, josta lapsi on löytynyt, voi joutua järjestämään kiireellisinä toimenpiteinä myös muita terveydenhuolto- palveluita, kuten vieroitushoitoa huumeita käyttäville lapsille. Pitkäkestoisempia toimenpiteitä voidaan tarvita sen jälkeen, kun lapsen tilanne on vakiintunut.

Lasten psykologiset tarpeet voivat tulla ilmi vasta myöhemmässä vaiheessa, kun erikoistunut hoitohenkilökunta on saavuttanut lapsen luottamuksen ja tämä on valmis kertomaan enemmän kokemuksistaan. Käyttäytymishäiriöistä kärsivät lapset voivat vahingoittaa itseään tai käyttäytyä aggressiivisesti henkilökuntaa tai muita lapsia kohtaan. He voivat myös vastustaa kuria tai kieltäytyä kaikesta vuorovaikutuksesta muiden kanssa. Lapsille palveluita tarjoavalla ammattihenkilöstöllä tulee olla koulutus, joka mahdollistaa jatkuvan suojelun ja avun tarjoamisen tämäläyppisistä käytöshäiriöistä kärsiville lapsille.

Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa nro 15 lapsen oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta suositellaan lisääntymisterveyteen liittyvien palveluiden tarjoamista tytöille ja pojille. Tämä koskee erityisesti sukupuolitautiin ehkäisyä ja hoitoa seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneiden lasten tapauksessa. Lisääntymisterveyspalvelut ovat elintärkeitä seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneille tytöille, erityisesti jos he ovat tulleet raskaaksi. Lasten tulee saada valita heitä hoitavan terveydenhuoltohenkilökunnan sukupuoli.

Tutkimus ihmiskaupan sukupuolinäkökohdista

Ihmiskaupan sukupuolinäkökohdista tehdyssä tutkimuksessa korostettiin, että ”ihmiskauppa on vakava rikos ja ihmisoikeusloukkaus, jolla on erityisen kauhistuttavia pitkäaikaisia vaikutuksia sen uhreihin. Seksuaalista hyväksikäyttöä varten myydyt ihmiskaupan uhrit joutuvat kokemaan seksuaalista väkivaltaa, joka aiheuttaa vakavaa vahinkoa heidän terveydelleen ja hyvinvoinnilleen. Seksuaalinen väkivalta voi aiheuttaa naisille HIV:n ja muiden sukupuolitautiin tartuntariskiä lisääviä emätinvammoja, ja sen uhrit kärsivät usein traumaperäisestä stressihäiriöstä, ahdistuksesta ja masennuksesta. Pakoa yrittävät uhrit joutuvat elämään itseensä ja/tai perheisiinsä kohdistuvien kostotoimien pelossa, ja suuri osa pakoon päässeistä uhreista joutuu uudelleen ihmiskaupan uhriksi”. Lisäksi tutkimuksessa todetaan, että ”seksuaalista riistoa varten tapahtuvaan ihmiskauppaan liittyvä uhrien houkuttelu, painostaminen, uhkailu, eristäminen, normalisoitunut päivittäinen väkivalta, päihteiden käyttö ja traumatisoituminen aiheuttavat vakavaa ja pitkäkestoista vahinkoa uhrien mielenterveydelle”.

Euroopan komission tutkimus ihmiskaupan sukupuolinäkökohdista: Study on the gender dimension of trafficking in human beings, 2015.

Perheenjäsenten jäljittäminen

Perhe on yhteiskunnan perusyksikkö ja luontainen kasvu- ja hyvinvointiympäristö, erityisesti lapsille. Lapsen oikeus perhe-elämään on turvattava. Perheiden hajoamisen estäminen ja yhtenäisyyden säilyttäminen ovat jokaisen lastensuojelujärjestelmän keskeisiä osia. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 9 artiklan 3 kohdassa todetaan, että lapsella on oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä vanhempiinsa ja perheenjäseniinsä, paitsi jos se on lapsen edun vastaista. Lapsen ja hänen edunvalvojansa näkemykset on otettava prosessissa huomioon. Viranomaisten tulee lähtökohtaisesti sekä lapsen iän ja kehitystason mukaisesti pyytää lapsen suostumusta ennen yhteyden ottamista lapsen perheeseen.

Tutkimus ihmiskaupalle erityisen alttiista ryhmistä

”Lapsen ottaminen pois perheensä luota on ehdottomasti viimeinen keino, mutta jos perhe on vahingollinen ympäristö ja osallinen lapsen hyväksikäyttöön, toimenpiteiden tulee painottua varhaiseen havaitsemiseen ja sijaishuoltoratkaisuihin.”

Euroopan komission tutkimus Study on high-risk groups for trafficking in human beings, 2015, s.85.

Lapsen etu, lapsen osallisuus ja oikea-aikaisuus ovat tärkeitä periaatteita perheenjäsenten jäljittämisessä. Ennen lapsen ja perheen välisen yhteyden palauttamista viranomaisten tulee arvioida vanhempien tilanne sen varmistamiseksi, että vanhemmat eivät aiheuta lapselle riskiä eivätkä ole osallistuneet lapsen myyntiin tai hyväksikäyttöön. Perheenjäseniä jäljitettäessä on harkittava, kuinka paljon perheelle tulee kertoa lapsen ihmiskauppakokemuksesta. Jotkut tiedot voivat asettaa lapsen ja hänen perheensä vaaraan ihmiskauppiaiden taholta, kun taas muut, esimerkiksi seksuaalista hyväksikäyttöä koskevat tiedot, voivat leimata lapsen perheen ja koko yhteisön silmissä. Myös sellaiset riskialttiit tilanteet, joissa ihmiskauppiat painostavat perhettä velkojen takia, vaativat tarkkaa harkintaa.

Perheenjäsenten jäljittäminen on yleensä sosiaali- tai lastensuojeluviranomaisten vastuulla ja tehdään tiiviissä yhteistyössä lapsen edunvalvojan kanssa. Jäsenvaltioiden lastensuojeluviranomaisten on arvioitava perheen tilannetta yhteistyössä, jos lapsi ja perhe oleskelevat eri jäsenvaltioissa. Unionin sisällä liikkuvien lasten tapauksessa [Bryssel II a -asetuksen](#) mukaisesti nimitetyt keskusviranomaiset voivat muodostaa yhteyden perheeseen ja pyytää asiaankuuluvan jäsenvaltion lastensuojeluviranomaisia laatimaan raportin lapsen sosiaalisesta tilanteesta. Tietyissä tapauksissa myös perheen tiedottaminen lapsen tilanteesta voidaan antaa keskusviranomaisen tehtäväksi, ellei se ole lapsen edun vastaista. Myös lapsi tulee pitää ajan tasalla toimista hänen perheensä jäljittämiseksi.

Turvallisuus

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 19 artikla velvoittaa sopimusvaltioita suojelemaan lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö. Viranomaiset ovat vastuussa lapsen turvallisuuden varmistamisesta. Tähän vastuuseen sisältyy sekä toipumiselle otollisen ympäristön tarjoaminen että pahoinpitelyn tai hyväksikäytön toistumisen estäminen.

Ihmiskaupan vastaisen direktiivin 11 artiklan 5 kohta velvoittaa jäsenvaltioita järjestämään turvallisen majoituksen ihmiskaupan uhreille ja **uhrien oikeuksia koskevan direktiivin 9 artiklan 3 kohta** kaikkien rikosten uhreille. Korjaavan oikeuden palveluihin liittyen **uhrien oikeuksia koskevan direktiivin 12 artiklassa** säädetään uhrin suojelemisesta toissijaiselta ja toistuvalla uhriksi joutumiselta, pelottelulta ja kostotoimilta.

Lainvalvontaviranomaisten tulee tehdä alustava turvallisuusarvio yhdessä lapsen edunvalvojan ja lastensuojeluviranomaisten kanssa. Arviota varten tulee tarvittaessa konsultoida myös muita tahoja, kuten terveydenhuollon ammattilaisia ja majoituspaikan työntekijöitä. Turvallisuusarvio tulee uusia ja päivittää säännöllisin väliajoin. Kestävästä ratkaisusta päättävät viranomaiset tarvitsevat myös riskinarvioinnin lapsen vakinaisen asuinvaltion olosuhteista.

→ Katso myös *toimi 9: Kestävien ratkaisujen määrittäminen ja toteuttaminen*.

Tarkistuslista: riskinarvioinnin keskeiset osa-alueet

- ✓ Informoi lasta riskinarvioinnin tarkoituksesta ja varmista, että hän ymmärsi.
- ✓ Pidä huoli siitä, että lasta kuullaan ja hänen näkemyksilleen annetaan asianmukainen painoarvo lapsen iän ja kehitystason sekä tapauksen olosuhteiden mukaan.
- ✓ Pidä huoli sukupuolispesifisten riskien tunnistamisesta, esimerkiksi hyväksikäytön tyyppiin liittyen.
- ✓ Jos lapsi on vammainen, ryhdy hänen suuremman haavoittuvuutensa edellyttämiin lisätoimiin.
- ✓ Ota homoseksuaalisten, biseksuaalisten, transsukupuolisten ja intersukupuolisten lasten erityistarpeet huomioon.
- ✓ Kysy lapselta, haluaako hän, että riskiarvioinnin tekee mies- vai naispuolinen viranomainen, erityisesti jos lapsi on kokenut seksuaalista hyväksikäyttöä tai seksuaalista riistoa.
- ✓ Kerää tietoja tekijöistä, heidän kumppaneistaan ja lapsen verkostosta, kuten hänen mukanaan matkustaneista aikuisista, lapsen oleskelumaassa asuvista sukulaisista ja muista lapsista, joiden kanssa uhri on voinut olla tekemisissä.
- ✓ Arvioi turvallisuusuhan taso ja ehdota sen mukaisia ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä (jotka liittyvät esim. majoitukseen, lapsen tapaamisoikeuteen, yhteydenpitoon perheenjäsenten kanssa jne.).
- ✓ Arvioi lapsen karkaamisriskiä säännöllisin väliajoin ja ryhdy ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin. Luottamukseen perustuvan suhteen luominen ja laadukkaan hoidon varmistaminen on paras keino estää lapsia katoamasta.
- ✓ Jos lapsi katoaa, ilmoita asiasta välittömästi poliisille ja muille asiaankuuluville viranomaisille.
- ✓ Pidä turvallisuusarvio ajan tasalla ja dokumentoi kaikki muutokset ja uudet tiedot.

Opaskirja rikosoikeuden alan ammattilaisille

Yhdistyneiden kansakuntien huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaava toimisto (UNODC) on laatinut käytännön oppaan rikosoikeuden alan ammattilaisten tueksi ihmiskaupan estämisessä, sen uhrien suojelemisessa, syyllisten asettamisessa syytteeseen ja näiden tavoitteiden saavuttamisen edellyttämässä kansainvälisessä yhteistyössä. Opaskirja koostuu 14 moduulista. Moduuli 5 keskittyy riskinarviointiin ja sen keskeisiin osatekijöihin.

Katso lisätietoja UNODC:n julkaisusta [Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners](#), 2009.

Toimi 7: Toimivallan ja valtioiden välisen yhteistyön selvittäminen

Valtioilla on velvollisuus suojella kaikkia lainkäyttövaltansa alaisia lapsia. Tämän velvoitteen toteutuminen edellyttää sen selvittämistä, millä valtiolla on toimivalta tehdä mitään toimenpiteitä ja milloin. Se vaatii jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä.

Toimivallan määrittäminen on kuitenkin vain yksi osa-alue, jolla tarvitaan tehokkaita yhteistyömekanismeja EU:n jäsenvaltioiden välillä. Rajat ylittävän rikollisuuden tehokas torjunta edellyttää poliisi- ja oikeusviranomaisten välistä yhteistyötä. Jos jäsenvaltio, josta lapsi on löydetty, ei tee yhteistyötä lapsen vakinaisen asuinjäsenvaltion kanssa, vaikeuttaa se useimmiten lapsen edun arviointia ja lapselle sopivimman kestäväen ratkaisun löytämistä.

Lastensuojelujärjestelmät tarvitsevat valtioiden välisen yhteistyön mekanismeja

“Rajat ylittävien lastensuojelutilanteiden yleistymisen johdosta toimia on tehostettava: rooleja ja vastuita selkeyttämällä, pitämällä alkuperämaatiedot ajan tasalla, luomalla kansalliset yhteyspisteet lastensuojeluasioissa, ottamalla käyttöön menettelyjä/ohjeita/protokollia/prosesseja esimerkiksi vastuun siirtämiseksi turvapaikkamenettelyjen yhteydessä (Dublin-asetus), valtion ulkopuolista sijoitusta harkittaessa tai perheen jäljittämässä ja suojelemisessa lapsiin kohdistuneen ihmiskaupan tapauksissa.”

Euroopan komission yhdennettyjä lastensuojelujärjestelmiä koskeva pohdinta-asiakirja [Reflection paper on integrated child protection systems](#), 7. periaate.

Ammattihenkilöt voivat hyödyntää lukuisia laissa määriteltyjä tai käytännössä vakiintuneita jäsenvaltioiden välisen yhteistyön mekanismeja, jotka jakautuvat siviili- ja rikosoikeudellisiin mekanismeihin.

Siviilioikeudelliset asiat, lastensuojelu mukaan lukien

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 2 artiklan mukaan sopimusvaltioiden on kunnioitettava sopimuksessa tunnustettuja oikeuksia ja taattava ne kaikille niiden lainkäytön alaisille lapsille ilman erottelua ja lapsen asemasta riippumatta.

Lasten oikeus nauttia oikeuksistaan

”Lisäksi yleissopimuksen mukaisia valtion velvollisuuksia sovelletaan valtion rajojen sisäpuolella, mukaan lukien lapsiin, jotka tulevat valtion lainkäyttövalan alaisiksi pyrkiesään valtion alueelle. Näin ollen yleissopimuksessa määrätystä oikeuksista nauttimista ei ole rajattu lapsiin, jotka ovat sopimusvaltion kansalaisia, ja siten oikeuksien on oltava – jollei yleissopimuksessa nimenomaisesti muuta mainita – kaikkien lasten käytettävissä, mukaan lukien turvapaikanhakija-, pakolais- ja siirtolaislapset, riippumatta heidän kansalaisuudestaan, siirtolaisasemastaan tai kansalaisuudettomuudestaan.”

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 6 (2005) Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella, 12. kohta.

Se tarkoittaa, että jokaisella lapsella on oikeus välittömään suojeluun, kuten majoitukseen, ruokaan ja sairaanhoitoon, hänen oleskelujäsenvaltiossaan siihen asti, että hänen tilanteestaan tehdään jatkoarviointi ja hänelle löydetään kestävä ratkaisu.

Unionin siviilioikeudellinen lainsäädäntö – tarkemmin sanottuna [Bryssel II a -asetus](#) – ja kansainvälinen yksityisoikeus määrittävät, minkä jäsenvaltion tuomioistuimilla on lastensuojelutoimenpiteisiin liittyvä toimivalta rajat ylittävissä asioissa. Asetus noudattaa [vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen](#) periaatteita. Yleissopimuksessa on säädetty sopimusvaltioiden viranomaisten toimivallasta ryhtyä tällaisiin toimenpiteisiin tilanteissa, joihin liittyy rajat ylittävä ulottuvuus. Jos kyseessä olevan lapsen vakinainen asuinpaikka on EU:n jäsenvaltiossa, jäsenvaltioiden on sovellettava [Bryssel II a -asetusta](#) eikä [Haagin yleissopimusta](#).

Säännöt toimivallan määrittämiselle

[Bryssel II a -asetuksen](#) 8 artiklassa säädetään, että jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia lastensuojelutoimenpiteitä koskevissa asioissa, jos lapsen asuinpaikka on kyseisessä jäsenvaltiossa. Tämä säännös heijastaa [vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen](#) 5 artiklaa, jonka mukaan sen sopimusvaltion viranomaiset, jossa lapsella on asuinpaikka, ovat toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi. Jos lapsen asuinpaikkaa ei kyetä ratkaisemaan tai lapsi on pakolainen tai joutunut siirtymään maastaan, toimivalta on lastensuojeluasioissa sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsi on ([Bryssel II a -asetus](#), 13 artikla). [Vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen](#)

6 artiklassa annetaan samankaltainen peruste toimivallan määräytymiselle lapsen olinpaikan mukaan. Siten jos lapsen asuinpaikan ei voida todeta olevan EU:n jäsenvaltion alueella, sovelletaan asiassa vuoden 1996 Haagin yleissopimusta. Kuvassa 10 on lisätietoja toimivallan määräytymissäännöistä.

Ihmiskaupan vastaisen direktiivin 16 artiklan 2 kohdassa säädetään ilman huoltajaa olevista ihmiskaupan lapsiuhreista, että uhrin tunnistaneen jäsenvaltion on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin kestäväen ratkaisun löytämiseksi.

Bryssel II a -asetuksessa viitataan ”tuomioistuimen” toimivaltaan, mutta se kattaa kaikki asetuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa toimivaltaiset viranomaiset, kuten sosiaali- ja lastensuojeluviranomaiset (katso asetuksen 2 artiklan 1 kohta ja Käytännön opas Bryssel II a -asetuksen soveltamiseen).

Kuva 10: Säännöt toimivallan määrittämiseksi lastensuojeluasioissa

Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

Bryssel II a -asetuksen 15 artikla sallii poikkeustapauksissa toimivallan siirtämisen tuomioistuimeen, jolla on paremmat edellytykset asian käsittelyyn.

Siirto on laillinen vain, jos se on lapsen edun mukainen ja lapsella on erityisiä siteitä kyseiseen jäsenvaltioon. Lapsella katsotaan olevan erityisiä siteitä jäsenvaltioon, jos:

- kyseisestä jäsenvaltiosta on tullut lapsen asuinpaikka sen jälkeen kun asia on pantu vireille alkuperäisessä tuomioistuimessa; tai
- lapsen asuinpaikka oli aiemmin kyseisessä jäsenvaltiossa; tai
- lapsi on kyseisen jäsenvaltion kansalainen; tai
- lapsen vanhempainvastuunkantajan asuinpaikka on kyseisessä jäsenvaltiossa; tai
- lapsella on kyseisessä jäsenvaltiossa omaisuutta, jonka hallinnoimista, säilyttämisestä tai luovuttamista asia koskee.

Tuomareiden rajat ylittävän yhteistyön edistäminen

”Asetuksen 15 artiklassa säädetään, että tuomioistuinten on tehtävä siirron toteuttamista varten yhteistyötä joko suoraan keskenään tai keskusviranomaisten välityksellä. Tuomarien olisi hyvä arvioida yhdessä, olisiko asian käsittely kyseisessä tapauksessa siirrettävä ja erityisesti olisiko siirto lapsen edun mukainen. Jos tuomareilla on yhteinen kieli, heidän olisi parasta ottaa suoraan yhteyttä toisiinsa joko puhelimitse tai sähköpostin välityksellä. Apua voi olla myös muista nykYTEknologian apuvälineistä kuten konferenssipuheluista. Kieliongelmat voidaan resurssien sallissa ratkaista tulkkien avulla. Lisäksi tuomarit voivat saada apua keskusviranomaisilta.”

European komissio, Käytännön opas Bryssel II a -asetuksen soveltamiseen, 2016, s. 36.

On mahdollista, että eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa pannaan vireille samaa lasta koskevia kanteita. Tästä asiasta [Bryssel II a -asetuksen](#) 19 artiklan 2 kohdassa säädetään, että samaa asiaa koskevissa kanteissa se tuomioistuin käsittelee asian, jossa se ensiksi pantiin vireille. Sen tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu myöhemmin, on keskeytettävä asian käsittely ja odotettava kunnes toinen tuomioistuin päättää, onko se asiassa toimivaltainen. Jos ensimmäinen tuomioistuin katsoo olevansa asiassa toimivaltainen, toisen tuomioistuimen on luovuttava toimivallasta.

Asuinpaikan ratkaiseminen

Termiä ”asuinpaikka” ei määritellä [Bryssel II a -asetuksessa](#), vaan se on määriteltävä tapauskohtaisesti kaikkien asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella. Usein lapsen asuinpaikka on yksiselitteisesti siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsi asui ennen siirtymistään.

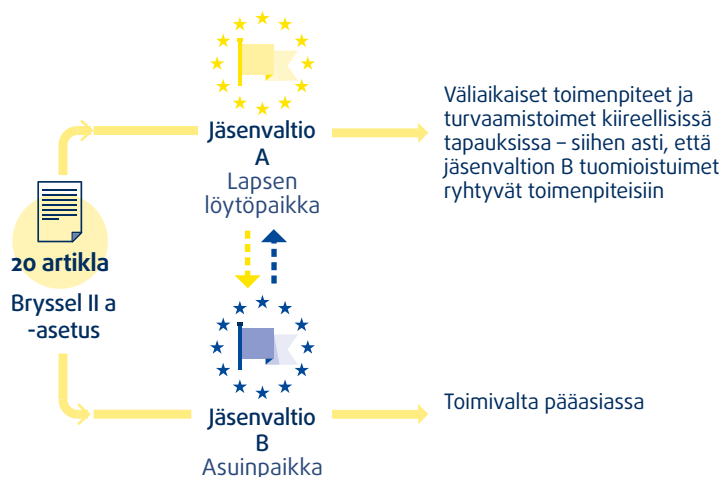
Kaikissa tapauksissa asuinpaikan toteaminen ei kuitenkaan ole niin suoraviivaista. Esimerkiksi yhdestä jäsenvaltiosta kotoisin oleva lapsi on voinut asua toisessa jäsenvaltiossa jonkin aikaa kyseisen jäsenvaltion sosiaali-, koulu- ja muiden järjestelmien ulkopuolella, tai lapsi on voinut asua viime vuosina samanaikaisesti useassa jäsenvaltiossa niiden välillä liikkuen.

Väliaikaiset suojelutoimenpiteet

[Bryssel II a -asetuksen](#) 20 artikla antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden ryhtyä väliaikaisiin toimenpiteisiin ja turvaamistoimiin, jotka koskevat valtiossa oleskelevaa henkilöä, vaikka toimivalta pääasiassa olisi toisella jäsenvaltiolla. Jäsenvaltiot voivat sen nojalla ryhtyä ensimmäisiin kiireellisiin toimiin lapsen suojelemiseksi. Tällaiset toimenpiteet ovat väliaikaisia ja ovat voimassa vain siinä jäsenvaltiossa, jossa ne tehtiin. Lapsen oleskeluvaltion viranomaisten tulee ottaa yhteyttä lapsen vakinaisen asuinvaltion viranomaisiin ja selvittää lapselle sopivimmat pitkän tähtäimen

järjestelyt. Kuva 11 esittää jäsenvaltioiden väliset suhteet tällaisessa tilanteessa. Väliaikaisten toimenpiteiden tulee pyrkiä turvaamaan lapsen hyvinvointi ja suojelu sekä olla lapsen edun mukaisia.

Kuva 11: Bryssel II a -asetuksen 20 artiklan mukaiset väliaikaiset toimenpiteet

Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

Kiireellisessä tapauksessa toteutetut väliaikaiset toimenpiteet (joihin ryhtyy se valtio, jossa lapsi oleskelee) ja pysyvät toimenpiteet (jotka ovat pääsääntöisesti lapsen vakinaisen asuinvaltion vastuulla) on erotettava selvästi toisistaan. Siksi on selvítettävä, millä valtiolla on asiassa toimivalta.

Kuvassa 12 on havainnollisia esimerkkejä eroista väliaikaisten ja pysyvien toimenpiteiden välillä. Väliaikaisia suojelutoimia ovat esimerkiksi väliaikaisen edunvalvojan nimittäminen ja sijoitus sijaisperheeseen.

Kuva 12: Havainnollistavia esimerkkejä väliaikaisista ja pysyvistä toimenpiteistä

Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

Lapsen oleskelujäsenvaltion ja vakinaisen asuinjäsenvaltion viranomaisten on ratkaistava toimivaltakysymykset ja lapsen pitkän tähtäimen suojeluun liittyvät kysymykset lapsen edun mukaisesti. Turvallisimman ja suojatuimman ympäristön löytäminen tulee asettaa etusijalle, jottei lapsi joutuisi uudelleen ihmiskaupan tai muun rikoksen uhriksi.

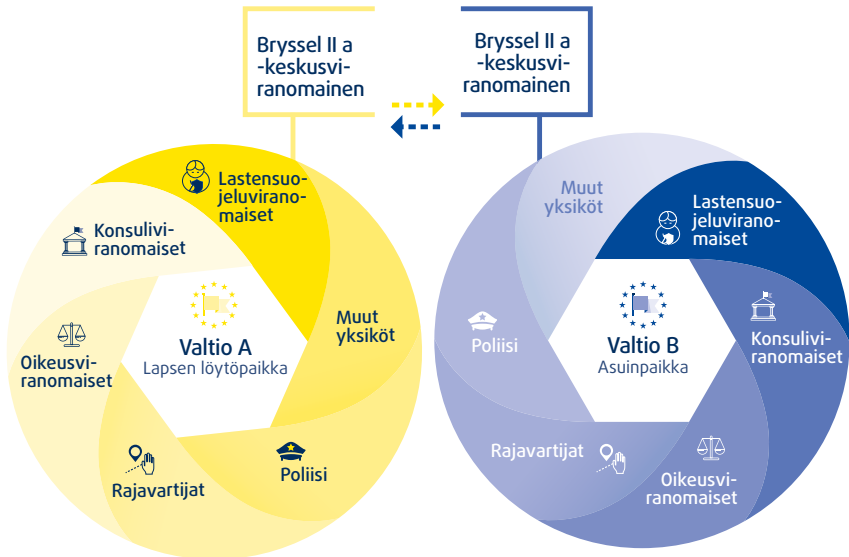
Bryssel II a -asetuksen mukaisesti nimitetyt keskusviranomaiset

Bryssel II a -asetus sisältää kokonaisen luvun jäsenvaltioiden välisestä yhteistyöstä. Asetuksen 53 artiklassa säädetään, että kunkin jäsenvaltion on nimettävä yksi tai useampi keskusviranomainen avustamaan asetuksen soveltamisessa. Jäsenvaltiot ovat jo nimittäneet keskusviranomaiset vuonna 1980 tehdyn lapsikaappauksia koskevan Haagin yleissopimuksen ja vuonna 1996 tehdyn lastensuojelua koskevan Haagin yleissopimuksen soveltamista varten. Joissakin jäsenvaltioissa samat viranomaiset tukevat Bryssel II a -asetuksen soveltamista. Haagin konferenssi on perustanut epävirallisen Haagin kansainvälisen tuomariverkoston, joka toimii kansainvälisissä lastensuojeluasioissa viestintäkanavana ja yhteyspisteenä tuomarien oman lainkäyttöalueen ja muiden sopimusvaltioiden tuomarien sekä kansallisten keskusviranomaisten välillä.

→ Liite 3: sisältää linkin keskusviranomaisten yhteystietoihin.

Keskusviranomaisten tehtävien suorittaminen edellyttää läheistä yhteydenpitoa jäsenvaltion eri organisaatioihin, kuten lastensuojeluviranomaisiin, oikeusviranomaisiin, poliisiin, syyttäjiin ja palveluntarjoajiin. Kuten kuvassa 13 on esitetty, yhteistyötä voidaan tarvita useiden eri organisaatioiden kanssa.

Kuva 13: Kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön mahdollisesti osallistuvia ryhmiä

Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

Bryssel II a -asetuksen täytäntöönpanon arvioinnissa todettiin, että joidenkin keskusviranomaisten resurssien puute oli yksi tehokkaan koordinoinnin haasteista. Keskusviranomaisten vahvistaminen sekä EU:n että jäsenvaltioiden toimesta edistäisi merkittävästi tämän käytännön oppaan kattamien lapsiryhmien suojelua.

Keskusviranomaisten ottaminen mukaan prosessiin koetaan joskus kankeaksi. Siksi viestintä hoidetaan viivästysten välttämiseksi usein suoraan keskusviranomaisten ohi. Esimerkiksi sosiaali- tai lastensuojeluviranomaiset voivat kii-reellisissä tapauksissa pyytää arviota lapsen sosiaalisesta tilanteesta suoraan lapsen alkuperämaan tai vakinaisen asuinmaan lastensuojeluviranomaisilta, tai

eri jäsenvaltioiden poliisiviranomaiset voivat olla suoraan yhteydessä toisiinsa lapsen henkilöllisyyden selvittämiseksi.

Bryssel II a -asetuksen mukaisesti nimittetyt keskusviranomaiset voivat asetuksen mukaisesti esitettyjen konkreettisten pyyntöjen toteuttamiseksi

- toimia pääasiallisena yhteyspisteenä kahden jäsenvaltion eri viranomaisten välillä tai
- mahdollistaa suoran yhteydenpidon tietystä asiasta vastaavien viranomaisten välillä.

Keskusviranomaisen tarkka rooli tulee päättää kansallisen järjestelmän, keskusviranomaisen henkilöstö- ja taloudellisten resurssien sekä tapauskohtaisten olosuhteiden mukaan. Keskusviranomaiset tavallisesti asettavat erittäin kiireelliset tapaukset etusijalle.

Keskusviranomaisilla voisi olla kattava kuva tapauksista, mukaan lukien jo loppuun käsitellyt tapaukset, joiden hoitamiseen ne ovat osallistuneet, minkä ansiosta ne tuntisivat niiden kanssa yhteistyötä tekevien viranomaisten ja virastojen roolit ja valmiudet. Jäsenvaltioiden tulee määrittää keskusviranomaisten ja muiden kansallisten viranomaisten keskinäiset viestintä- ja yhteistyömuodot.

Bryssel II a -asetuksen 55 artiklassa säädetään, että keskusviranomaisten tulee pyydettäessä kerätä ja vaihtaa tietoja lapsen tilanteesta, vireillä olevista menettelyistä ja lasta koskevista tuomioista yksittäisissä tapauksissa. Eri jäsenvaltioiden tuomioistuinten keskinäisen viestinnän helpottaminen vanhempainvastuuta koskevissa erityiskysymyksissä on yksi keskusviranomaisten keskeisistä rooleista (55 artiklan c ja d kohta). Asetuksen 56 artikla mahdollistaa lapsen väliaikaisen sijoittamisen toiseen jäsenvaltioon vastaanottavan jäsenvaltion suostumuksella.

Jäsenvaltiot voivat kestäväen ratkaisun selvitysprosessin aikana pyytää toisiltaan esimerkiksi

- lapsen sosiaalista tilannetta koskevia raportteja;
- tietoja lapsen ja perheen olinpaikasta, kun niitä tarvitaan Bryssel II a -asetuksen mukaisen konkreettisen pyynnön toteuttamiseen;
- keskustelua yksittäisestä rajat ylittävästä tapauksesta kaikkien asianosaisten kesken;

- keskustelua toimivallan siirtämisestä;
- yhteyden muodostamista perheeseen ja lapsen saattamista perhevierailuille;
- dokumenttien, kuten henkilötunnuksen, koulutodistusten tai syntymätodistuksen toimittamista;
- tietoja aiemmista vanhempainvastuuta koskevista käsittelyistä tai aiemmista rikostutkinnoista;
- tietoja sijaishuoltomahdollisuuksista, jos lapsen vanhemmat eivät kykene huolehtimaan lapsesta; ja
- välittömiin toimenpiteisiin ryhtymistä.

Valtioiden välisen ohjausmekanismin malli

Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö on perustanut verkkoalustan, joka sisältää valtioiden välisen ohjausmekanismin mallin. Se perustuu ihmiskaupan hävittämiseen tähtäävään EU:n vuosien 2012–2016 strategiaan.

Tämä väline auttaa ihmiskaupan uhreja käyttämään oikeuksiaan koko prosessin ajan erityisesti niissä tilanteissa, kun heidän asiansa käsittely siirretään toiseen valtioon. Väline yhdistää eri valtioiden viranomaiset ja asiantuntijat, jotka työskentelevät ihmiskaupan uhrien tunnistamisen, ohjaamisen, auttamisen, palauttamisen ja seurannan parissa.

Lisätietoja kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön mallista: "Transnational referral mechanism model – TRM", 2017.

Kansainvälinen lastensuojelu

Itämeren valtioiden neuvoston sihteeristö on laatinut kansainvälisiä lastensuojeluasioita varten ohjeet ja käytännön oppaan, joissa esitellään jäsenvaltioiden välisen yhteistyön käytännön ulottuvuuksia.

Lisätietoja: Itämeren valtioiden neuvoston kansainvälisiä lastensuojeluasioita varten julkaisemat, lapsen ihmisoikeuksien ja edun suojelemista koskevat ohjeet "Guidelines for promoting the human rights and the best interests of the child in transnational child protection cases", ja käytännön opas "Transnational Child Protection: Practical guide for caseworkers and case officers", 2015.

Muut jäsenvaltioiden väliset yhteistyömekanismit

Bryssel II a -asetuksen 53 artiklan mukaisesti nimitettyjen keskusviranomaisten lisäksi jäsenvaltioiden käytössä ovat muun muassa seuraavat yhteistyömekanismit:

- [Siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellinen verkosto](#) on neuvoston päätöksen N:o 2001/470/EY mukaisesti perustettu, joustava kansallisten oikeusviranomaisten yhteistyöverkosto. Verkoston päätehtäviä ovat asioiden käsittelyn edistäminen luomalla suoria yhteyksiä verkoston kansallisten yhteyspisteiden välille, oikeussuojakeinojen käytön helpottaminen rajat ylittävissä asioissa tietoa jakamalla, yhteystuomareiden nimittäminen sekä arviointi ja kokemusten jakaminen siviili- ja kauppaoikeuden alalla annettujen yksittäisten unionin säädösten toiminnasta. [Bryssel II a -asetuksen](#) 54 ja 58 artiklassa on esitetty tilanteet, joissa verkostoon kuuluvien keskusviranomaisten tulee käyttää verkostoa keskinäiseen viestintäänsä. Verkoston säännöllinen käyttö voi tehostaa yhteistyötä sekä tuomarien että tuomarien ja keskusviranomaisten välillä.
- [Euroopan siviilioikeudellinen atlas](#), joka sisältää jäsenvaltioiden toimivaltaisten siviilituomioistuinten ja viranomaisten yhteystiedot.

→ *Katso lisätietoja siviilioikeudellisesta yhteistyöstä [Euroopan oikeusportaalin](#) yksityisoikeudellista yhteistyötä koskevasta asiosta.*

Todisteiden vastaanottaminen

[Neuvoston asetus \(EY\) N:o 1206/2001](#) (jonka uudistamista Euroopan komissio ehdotti toukokuussa 2018) säätelee eri jäsenvaltioiden tuomioistuinten välistä yhteistyötä todisteiden vastaanottamisessa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa, joihin perheoikeudelliset asiat sisältyvät. Tuomioistuin voi joko pyytää toisen jäsenvaltion toimivaltaista tuomioistuinta ottamaan vastaan todisteet tai hankkimaan todisteet suoraan kyseisestä jäsenvaltiosta. Asetuksessa ehdotetaan todisteiden vastaanottamista video- ja teleneuvotteluiden välityksellä. [Euroopan oikeusportaal](#)i sisältää asiakirjoja, yhteystietoja ja hyödyllisiä kokemuksia sekä tietoja tarvittavien laitteiden kansallisesta saatavuudesta. Portaalissa on myös ohjeita [videoneuvotteluiden](#) käytöstä eri jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten välisen viestinnän helpottamiseksi ja edistämiseksi sekä siviili- että rikosoikeudellisissa asioissa.

Kahdenväliset yhteistyösopimukset

Jotkut jäsenvaltiot ovat solmineet kahdenvälisiä sopimuksia sitä tilannetta varten, että jäsenvaltion kansalaisuuden omaava lapsi on suojelun ja siirron tarpeessa toisessa jäsenvaltiossa. Kahdenvälisissä sopimuksissa ei kuitenkaan välttämättä ole riittäviä menettelytakeita, joten ne voivat estää viranomaisia suojelemasta lasta tehokkaasti. Jäsenvaltioiden tulisi mieluummin käyttää kaikkien jäsenvaltioiden yhdessä luomia ja kaikkia jäsenvaltioita varten tarkoitettuja rakenteita unionin lainsäädännön kehyksessä. Jäsenvaltioiden tulee välttää päällekkäisten rakenteiden luomista. Päällekkäisten rakenteiden vaarana on, että ne kattavat vain osan tapauksista ja osa lapsista jää niiden ulkopuolelle, mikä puolestaan johtaa kaksoisnormeihin ja heikentää Bryssel II a -asetuksen sekä vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen mukaisesti luotuja mekanismeja.

Rikosoikeudelliset näkökohdat

Unionin oikeudessa on sääntöjä toimivallan määräytymisestä tiettyjen rikosten tapauksissa, kuten ihmiskaupan kohdalla. Ihmiskaupan vastaisen direktiivin 10 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen lainkäyttövaltansa rikoksiin

- jotka on tehty kokonaan tai osittain sen alueella; tai
- joiden tekijä on jäsenvaltion kansalainen.

Direktiivin 10 artiklan 2 ja 3 kohdassa annetaan jäsenvaltioille lisäksi vaihtoehtoja niiden lainkäyttövallan ulottamisesta jäsenvaltion rajojen ulkopuolella tehtyihin rikoksiin.

Oikeudenkäyntiin joko uhreina tai todistajina osallistuvilla lapsilla on joka tapauksessa oikeus erityisiin suoja- ja tukitoimiin, oikeudelliseen apuun ja edustukseen sekä korvauksiin.

→ Lisätietoja, ks. myös *toimi 8: Lapsen tukeminen oikeuskäsittelyn aikana.*

EU on kehittänyt eri tasoilla toimivia yleisiä yhteistyövälineitä poliisi- ja oikeusviranomaisille. Erilaiset EU:n virastot, kuten Europol ja Eurojust, tarjoavat jäsenvaltioille operatiivista ja muuta tukea rajat ylittävissä tapauksissa.

Eurojustin tuki oikeusviranomaisille

Eurojust helpottaa jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten yhteistyötä sekä tutkintojen ja oikeudenkäyntien koordinoimista vakavan rajat ylittävän ja järjestäytyneen rikollisuuden tapauksissa, joihin myös ihmiskauppa lukeutuu. Rajat ylittävien ihmiskauppatapausten moniulotteisuudesta ja niiden uhrien – erityisesti lasten – tunnistamisen sekä suojelun kiireellisyydestä johtuen Eurojust kehottaa kansallisia viranomaisia kääntymään sen puoleen kaikissa tällaisissa tapauksissa. Eurojustin tavoitteena on aina saada koko ihmiskaupan ketju syytteeseen ja hajotettua.

Eurojust on nimittänyt lastensuojeluasioiden yhteysviranomaisen, joka muun muassa i) pitää huolen siitä, että Eurojustilla on alan parhaat käytännöt käytettävissä; ii) seuraa kansallisten viranomaisten, lainvalvontaorganisaatioiden ja muiden lastensuojelun alan toimijoiden työtä; sekä iii) kokoaa tilastollisia katsauksia kaikista Eurojustin käsittelemistä tämän aihepiirin tapauksista.

Eurojustin koordinaatiokokoukset kokoavat eri valtioiden kansallisia oikeusviranomaisia saman pöydän ääreen edistämään tietojenvaihtoa sekä oikeusapupyyntöjen tai pakokeinojen (kotietsintälupien ja pidätysmääräysten) toimeenpanoa. Kokouksissa myös ennaltaehkäistään tai ratkaistaan toimivaltaan liittyviä ristiriitoja sekä muita oikeudellisia tai todistusaineistoon liittyviä ongelmia. Koordinaatiokokouksissa viranomaisten on helppo keskustella ja sopia tutkintatoimista ja oikeudenkäyntistrategioista.

Eurojustin koordinaatiokeskus palvelee monimutkaisia tapauksia, joissa tarvitaan reaaliaikaista tietojenvaihtoa samanaikaisesti useassa valtiossa toteutettavia laajamittaisia toimia varten (esim. pidätykset, kotietsinnät sekä todistusaineiston tai varojen takavarikointi). Koordinaatiokeskukset pitävät kaikki osallistuvat viranomaiset jatkuvassa yhteydessä toisiinsa suljettujen puhelin- ja tiedonsiirtolinjojen avulla, ja Eurojust välittää tiedot nopeasti viranomaiselta toiselle.

Jäsenvaltioiden toimivaltaiset kansalliset viranomaiset voivat pyytää omalta Eurojustin kansalliselta osastoltaan apua yksittäisissä rikosasioissa. Pyyntöön saatuaan kansallinen osasto ottaa asian hoitaakseen kaikkien asiaan liittyvien jäsenvaltioiden ja tarvittaessa myös kolmansien maiden kanssa.

Katso lisätietoja Eurojustin verkkosivuilta.

Europolin tuki lainvalvontaviranomaisille

Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirasto Europol auttaa jäsen-

valtioiden lainvalvontaviranomaisia ehkäisemään ja torjumaan vakavaa kansainvälistä järjestäytyneitä rikollisuutta kaikissa sen muodoissa. Europol tukee jäsenvaltioita muun muassa mahdollistamalla suojatun tietojenvaihdon, tekemällä operatiivisia ja strategisia analyyseja sekä tarjoamalla asiantuntemusta ja operatiivista tukea rikostutkinnoissa.

Europol tukee jäsenvaltioiden lainvalvontatoimintaa helpottamalla tietojenvaihtoa Europolin ja jäsenvaltioiden sekä Europolin yhteistyövaltioiden lähettämien yhteyshenkilöiden välillä. Yhteyshenkilöt toimivat jäsenvaltion tutkijoiden ja Europolin asiantuntijoiden

välisenä solmukohtana; tarjoamalla jäsenvaltioiden operaatioille operatiivisia analyysseja ja tukea; tarjoamalla asiantuntemusta ja teknistä tukea EU:n sisällä suoritettaviin tutkintoihin ja operaatioihin jäsenvaltioiden valvonnan ja oikeudellisen vastuun alaisuudessa sekä laatimalla strategisia raportteja (esim. uhka-arvioita) ja rikosanalyysseja jäsenvaltioiden toimittamien tai muista lähteistä kerättyjen tietojen pohjalta.

Analyysihanke Phoenix on Europolin operatiivinen ihmiskaupan vastainen projekti Euroopan vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntakeskuksessa. Phoenix-hankkeella on erityinen mandaatti tukea jäsenvaltioiden toimivaltaisia viranomaisia sekä EU:n elimiä, assosioituneita valtioita ja kansainvälisiä organisaatioita Europolin mandaatin alaisen, ihmiskauppaan liittyvän rikollisuuden torjunnassa. Lapsiin kohdistuva ihmiskauppa on yksi Phoenix-hankkeen painopistealueista. Hanke mahdollistaa ihmiskaupan aikuis- ja lapsiuhrien sekä ihmiskaupasta epäiltyjen henkilöiden henkilö- ja rikosrekisteritietojen säilyttämisen ja käsittelyn operatiivisia tarkoituksia varten.

Tietoja, kuten epäiltyjen ja uhrien henkilötietoja, voi vaihtaa turvallisesti Phoenix-hankkeen ja muiden asiaankuuluvien sidosryhmien kanssa kaikkien jäsenvaltioiden käytävissä olevalla Europolin virallisella SIENA-viestintätyökalulla (Secure Information Exchange Network Application). Tietojen keskittämällä Europolin tietokantaan on ilmeisiä ja välittömiä hyötyjä *ad hoc*-tutkinnoille. Lisäksi se mahdollistaa täydellisen ja perusteellisen tilannekuvan muodostamisen tästä ilmiöstä koko Euroopan alueella.

Europol voi tukea jäsenvaltioiden toimivaltaisia viranomaisia useita jäsenvaltioita koskevien vakavien rikosten ehkäisemisessä ja torjunnassa. Tällä hetkellä Europol tarjoaa tukeaan jäsenvaltioiden pyynnöstä. Europol voi kuitenkin Europolin perustamisesta annetun neuvoston asetuksen 6 artiklan nojalla myös pyytää jäsenvaltioiden toimivaltaisia viranomaisia aloittamaan tutkintoja.

Katso lisätietoja Europolin verkkosivuilta.

CEPOLin tuki lainvalvontaviranomaisille ja muille viranomaisille

Euroopan unionin lainvalvontakoulutusviraston (CEPOL) tehtävänä on lainvalvontaviranomaisten koulutuksen kehittäminen, toteuttaminen ja koordinointi. CEPOL tarjoaa ihmiskaupaa käsittelevää lähiopetusta, verkkomuuleja ja yhden verkkokurssin, joka keskittyy myös lapsiin kohdistuvaan ihmiskauppaan. CEPOLilla on myös Erasmus-ohjelman kaltainen vaihto-ohjelma, jossa lainvalvontaviranomaiset voivat viettää yhden viikon toisessa jäsenvaltiossa toimivan kollegan vieraana ja vaihtaa tietoja ja hyviä käytäntöjä.

Katso lisätietoja CEPOL:in verkkosivuilta.

EU:n virastojen tarjoaman tuen lisäksi unionin lainsäädännössä on useita välineitä, jotka tehostavat ja helpottavat lainvalvontaviranomaisten ja tuomioistuinten välistä yhteistyötä, kuten eurooppalainen pidätysmääräys ja eurooppalainen tutkintamääräys. Euroopan unionin jäsenvaltioiden välinen yleissopimus keskinäisestä oikeusavusta määrittelee jäsenvaltioiden yhteistyön muodot ja menetelmät

rikosoikeudellisissa menettelyissä. Jäsenvaltioiden käytettävissä on muun muassa seuraavat yhteistyötä edistävät resurssit:

- **Euroopan rikosoikeudellinen verkosto:** Tämän kansallisten yhteysviranomaisten verkoston tarkoituksena on helpottaa oikeudellista yhteistyötä rikosasioissa. Jäsenvaltiot ovat nimittäneet verkostoon yhteyshenkilöinä toimivat tuomarit.
- **Euroopan oikeudellinen kartasto:** Kartasto sisältää jäsenvaltioiden toimivaltaisten rikostuomioistuinten ja viranomaisten yhteystiedot.
- **Yhteiset tutkintaryhmät (JIT):** Yhteiset tutkintaryhmät perustetaan kahden tai useamman jäsenvaltion toimivaltaisten oikeusviranomaisten (eli tuomarien, syyttäjien tai lainvalvontaviranomaisten) välisellä sopimuksella. Tutkintaryhmät ovat määräaikaisia ja ne perustetaan aina tiettyä kyseisissä jäsenvaltioissa suoritettavaa rikostutkintaa varten. Yhteiset tutkintaryhmät mahdollistavat suoran tietojenvaihdon ja todisteiden keruun perinteisten oikeusapukanavien ohitse. Ne ovat tehokas yhteistyöväline, joka helpottaa useassa jäsenvaltiossa samanaikaisesti käynnissä olevien tai rajat ylittävien tutkintojen ja oikeudenkäyntien koordinointia. Eurojust ja Europol voivat osallistua yhteisiin tutkintaryhmiin joko yhdessä tai erikseen.

Yhteisten tutkintaryhmien käytännön opas

Yhteisten tutkintaryhmien verkosto on yhdessä Europolin ja Eurojustin kanssa laatinut käytännön oppaan yhteisiä tutkintaryhmiä varten. Opas sisältää neuvoja, ohjeita, hyödyllistä tietoa ja vastauksia usein esitettyihin kysymyksiin. Eurojustin tiloissa Haagissa toimiva yhteisten tutkintaryhmien verkoston sihteeristö tukee kansallisia JIT-asiantuntijoita.

Katso lisätietoja Euroopan unionin neuvoston julkaisusta Yhteiset tutkintaryhmät – Käytännön opas, 2017. Julkaisu on saatavilla Europolin verkkosivuilta kaikilla unionin virallisilla kielillä.

- **Eurooppalainen rikosrekisteritietojärjestelmä (ECRIS):** Järjestelmä tarjoaa tuomareille, syyttäjille ja asiaankuuluville hallintoviranomaisille helpon pääsyn kaikkien EU:n kansalaisten rikosrekisteritietoihin tuomion langettaneesta jäsenvaltiosta riippumatta.
- **Kolmansien maiden kansalaisia ja kansalaisuudettomia koskeva eurooppalainen rikosrekisteritietojärjestelmä (ECRIS-TCN):** Tämä kehitteillä oleva tietojärjestelmä tulee täydentämään olemassa olevaa, EU:n kansalaisia koskevaa eurooppalaista rikosrekisteritietojärjestelmää (ECRIS) antamalla Euroopan unionin rikostuomioistuimissa tuomittujen kolmansien maiden kansalaisten,

Euroopan talousalueen kansalaisten ja Sveitsin kansalaisten henkilöllisyyttä koskevat tiedot kansallisten toimivaltaisten viranomaisten käyttöön. Tällaisiin henkilöllisyyden määrittämistä koskeviin tietoihin sisältyvät sekä alfanumeeriset tiedot että sormenjälkitiedot.

Yhteistyöpöytäkirjan malli

Itämeren valtioiden neuvoston (CBSS) ihmiskaupan vastainen työryhmä on laatinut yhteistyöpöytäkirjan mallin lainvalvontaviranomaisten sekä palveluntarjoajien tai kansalaisjärjestöjen välisen yhteistyön kehittämiseksi. Jäsenvaltiot voivat muokata omaan tilanteeseensa sopivan pöytäkirjan mallin pohjalta.

Katso lisätietoja Itämeren valtioiden neuvoston julkaisusta [Model memorandum of understanding, 2011](#).

→ *Katso lisätietoja rikosoikeudellisesta yhteistyöstä [Euroopan oikeusportaalin](#) rikosoikeudellista yhteistyötä koskevasta osiosta.*

Salassapito, tietosuoja ja tietojen jakaminen

Lapsella on oikeus yksityisyyteen ja henkilötietojen suojaan, mutta lasten tietoja on toisinaan välttämätöntä jakaa viranomaisten kesken sekä jäsenvaltion sisällä että jäsenvaltioiden välillä. Viranomaisten on siis käytettävä sellaisia tiedonjakomenettelyjä, joilla varmistetaan lapsen yksityisyyden kunnioittaminen ja luottamuksellisten tietojen suojaaminen.

[Euroopan unionin perusoikeuskirjan](#) 8 artiklassa vahvistetaan jokaisen oikeus henkilötietojen suojaan ja 7 artiklassa oikeus yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen. Unionin lainsäädännössä on kaksi tämän oppaan kannalta oleellista säädöstä, joista molemmat astuivat voimaan toukokuussa 2018: [yleinen tietosuoja-asetus](#) (asetus (EU) 2016/679) ja [poliisi- ja rikosoikeusviranomaisia koskeva tietosuojadirektiivi](#) (direktiivi (EU) 2016/680, josta käytetään myös nimitystä ”lainvalvontatarkoituksessa käsiteltynä henkilötietojen suojaava direktiivi”).

Kuten [kuvassa 14](#) on esitetty, [direktiiviä \(EU\) 2016/680](#) sovelletaan aina, kun toimivaltainen viranomainen käsittelee henkilötietoja rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia varten. Toimivaltaisten viranomaisten muuhun tietojenkäsittelyyn sovelletaan [yleistä tietosuoja-asetusta](#).

Kuva 14: Yleisen tietosuojaa-asetuksen ja lainvalvontatarkoituksessa käsiteltyjen henkilötietojen suojaa koskevan direktiivin soveltamisalat

Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

Osa säädösten säännöksistä on samoja tai samankaltaisia. Henkilötietojen käsittelyä koskevat lainmukaisuuden ja kohtuullisuuden, käyttötarkoitussidonnaisuuden, tietojen minimoimisen, säilytyksen rajoittamisen, täsmällisyyden, eheyden ja luottamuksellisuuden periaatteet muodostavat perustan kaikelle tietojen käsittelylle (yleinen tietosuojaa-asetus, 5 artikla; lainvalvontatarkoituksessa käsiteltyjen henkilötietojen suojaa koskeva direktiivi, 4 artikla). Myös suurinta osaa rekisteröityjen oikeuksista sovelletaan molemmissa käsittely-ympäristöissä (katso yleisen tietosuojaa-asetuksen 12–23 artikla ja lainvalvontatarkoituksessa käsiteltyjen henkilötietojen suojaa koskevan direktiivin 12–18 artikla). Rikosten ennalta estämisessä ja tutkinnassa yksilöiden oikeuksille on asetettu tiettyjä rajoitteita, koska ne voisivat vaarantaa käynnissä olevia tutkintoja ja menettelyjä. Tietoturvaloukkauksia koskevat rekisterinpitäjien ilmoitusvelvollisuudet (yleinen tietosuojaa-asetus, 33 ja 34 artikla; lainvalvontatarkoituksessa käsiteltyjen henkilötietojen suojaa koskeva direktiivi, 30 ja 31 artikla) ja käsittelytoimista laadittavia selosteita koskevat velvollisuudet (yleinen tietosuojaa-asetus, 30 artikla; lainvalvontatarkoituksessa käsiteltyjen henkilötietojen suojaa koskeva direktiivi, 24 artikla) ovat samankaltaisia molemmissa yhteyksissä.

Erityisesti lasten henkilötietoja on pyrittävä suojaamaan, koska he eivät välttämättä ole kovin hyvin perillä henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä riskeistä ja seurauksista. Kun käsittelyä koskevat tiedot on tarkoitettu erityisesti lapselle, ne tulee esittää selkeällä ja yksinkertaisella kielellä, jota lapsen on helppo ymmärtää (yleinen tietosuojasetus, 12 artikla).

Käsikirja Euroopan tietosuojaoikeudesta

Perusoikeusviraston, Euroopan tietosuojavaltuutetun ja Euroopan neuvoston laatimassa käsikirjassa esitetään yleiskatsaus EU:n ja Euroopan neuvoston vahvistamista tietosuojan oikeudellisista kehyksistä, yleinen tietosuojasetus ja lainvalvontatarkoituksessa käsiteltyjen henkilötietojen suoja koskeva direktiivi mukaan lukien. Käsikirjassa myös esitellään keskeistä oikeuskäytäntöä ja annetaan tiivistelmiä eräistä Euroopan unionin tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen merkittävistä päätöksistä. Käsikirja käännetään kaikille EU-kielille.

Katso lisätietoja perusoikeusviraston julkaisusta [Handbook on European data protection law](#), 2018.

Salassapitoa, yksityisyyttä ja tietosuojaa koskevien sääntöjen noudattaminen ei kuitenkaan estä tietojen jakamista lapsen suojelemiseksi niin kauan kuin siinä noudatetaan tiettyjä suojoimenpiteitä. [Yleisen tietosuojasetuksen](#) mukaan tietojen jakaminen on lainmukaista rekisteröidyn (tässä tapauksessa lapsen) elintärkeiden etujen suojaamiseksi, yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi (yleinen tietosuojasetus, 6 artikla).

Vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevien lasten auttamisessa oikeus yksityiselämän kunnioittamiseen, henkilötietojen suojaan ja luottamuksellisuuteen tarkoittaa käytännössä seuraavaa.

- Kun viranomaiset keräävät tietoa lapsesta, lapselle on kerrottava siitä tiiviissä, läpinäkyvässä, ymmärrettävässä ja helposti saatavilla olevassa muodossa sekä yksinkertaisella ja selkeällä kielellä.
- Kerättyjen tietojen tulee olla tapauksen ja käsittelyn tarkoituksen kannalta riittäviä, tarpeellisia ja määrältään asianmukaisia.
- Tietoja ei koskaan saa jakaa muiden kuin tapaukseen liittyvien henkilöiden kanssa. Medialle tai suurelle yleisölle ei tule kertoa tietoja, joista lapsen voi tunnistaa.
- Rekisteröityjen tietojen tulee olla täsmällisiä ja ajantasaisia.

- Lapsille on ilmoitettava, mitä heidän tietojaan jaetaan, sekä tietojen vastaanottajat ja jakamisen syy. Lastensuojelun työntekijöiden tulee hankkia tietojen jakamiseen lapsen suostumus edunvalvojan välityksellä, kunhan se on turvallista ja asianmukaista.
- Tietoja voidaan jakaa myös ilman lapsen suostumusta, jos se on tarpeen lapsen tai muun henkilön elintärkeiden etujen suojelemiseksi. Tällöin on laadittava seloste luovutetuista tiedoista ja niiden vastaanottajasta.
- Asiaa hoitavat lastensuojeluviranomaiset voivat antaa keskusviranomaisille ohjeet henkilötietojen suojaamisesta toisen jäsenvaltion kanssa käytävässä tietojenvaihdossa (esim. nimien korvaaminen koodeilla).
- Viranomaisten on noudatettava kansallisia sääntöjä tietojen säilyttämisestä, eikä heidän tule säilyttää tietoja kauemmin kuin on välttämätöntä.
- Tietojen tietoturva on varmistettava ja niiden katoaminen, tuhoutuminen tai vahingoittuminen estettävä asianmukaisilla toimenpiteillä. Tapaukseen liittyvissä asiakirjoissa voi esimerkiksi käyttää koodia lapsen nimen sijasta. Paperidokumentit tulee säilyttää lukitussa ja turvallisessa paikassa. Sähköiset tiedostot on suojattava yksilöllisillä salasanoilla ja pääsy niihin on rajoitettava. Tiedostot on säilytettävä turvallisilla palvelimilla, ei koskaan yksityisillä tietokoneilla, USB-muistitikuilla tai muilla muistilaitteilla.

Toimi 8: Lapsen tukeminen oikeuskäsittelyn aikana

Ihmiskaupan tai hyväksikäytön uhriksi joutunut tai muuten suojelun tarpeessa oleva lapsi voi olla osallisena erilaisissa siviilioikeudellisissa menettelyissä. Hän voi olla uhri tai todistaja rikosoikeudellisissa menettelyissä niitä henkilöitä vastaan, jotka ovat myyneet tai hyväksikäyttäneet lasta. Lapsi voi kuitenkin olla osallisena myös siviilioikeudellisissa tai hallinnollisissa menettelyissä, jotka koskevat esimerkiksi korvauksia, koulunkäyntiä, vanhempainvastuuta, iän arviointia, edunvalvojan nimitämistä tai sijoitusta sijaishuoltoon tai lastenkotiin.

Unionin lainsäädäntö antaa rikoksen uhriksi joutuneille lapsille erityisiä oikeuksia ja takeita ja tarjoaa eräiden rikosten, kuten seksuaalisen hyväksikäytön tai ihmiskaupan, lapsitodistajille joitakin suojakeinoja. Unionin lainsäädäntöön sisältyy yksityiskohtaisia suojakeinoja, jotka koskevat rikosoikeudellisiin menettelyihin osallistuvia lapsia, mutta vastaavista takeista ei säädetä hallinnollisiin eikä erityisesti

siviilioikeudellisiin menettelyihin osallistuvien lasten osalta, vaan ne kuuluvat pääosin kansallisen lainsäädännön piiriin.

Rikosasiain käsittely

Uhrina tai todistajana esiintyminen rikostuomioistuimessa voi olla stressaava kokemus kenelle tahansa, ja on sitä vielä suuremmassa määrin lapselle. Lapset tarvitsevat oikeudellista ja sosiaalista tukea ennen oikeudenkäyntiä, sen aikana ja sen jälkeen. Se myös helpottaa heidän osallistumistaan, riittävän todistusaineiston kokoamista ja tekijöiden syytteeseen asettamista. Lisäksi asianmukainen tuki vähentää lapsen kohdistuvia riskejä.

Ihmiskauppaan liittyvän rankaisemattomuuden kulttuurin murtaminen

”Ihmiskauppaan liittyvä rankaisemattomuuden kulttuuri syntyy, kun rikolliseen liiketoimintamalliin ja/tai ihmiskaupan ketjuun sekaantuneet eivät kärsi mitään seuraamuksia teoistaan. Pidätykset, syytteet ja tuomiot – tekijöiden saattaminen vastuuseen – kasvattaa sekä yleistä että spesifistä pelotevaikutusta, mikä toimii ennalta ehkäisevänä elementtinä. Tämä ei koske pelkästään ihmiskauppiaita itseään vaan myös heidän rikoskumppaneitaan ja niitä, jotka tietoisesti käyttävät uhrien palveluita. Lainsäädännön aukot ja voimassa olevien lakien häilyvä soveltaminen ruokkivat rankaisemattomuuden kulttuuria. Rankaisemattomuuden kulttuurin murtaminen ja entistä useamman syyllisen saattaminen vastuuseen vaatii paitsi ihmiskauppiaiden myös näistä rikoksista hyötyvien ja uhrien hyväksikäyttäjien tutkintojen, syytteiden ja tuomioiden määrän kasvattamista.”

Euroopan komissio, Working together to address trafficking in human beings: key concepts in a nutshell, 2018, s. 5.

Lapsiuhreja koskevat suojakeinot unionin oikeudessa

Lasten suojelemiseksi ja uhrien lisäksi rikosten ehkäisemiseksi EU on useissa säädöksissä vahvistanut kattavat menettelytakeet rikosten lapsiuhreille. Taulukossa 5 esitetään yleiskatsaus ihmiskaupan vastaisessa direktiivissä, lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevassa direktiivissä ja uhrien oikeuksia koskevassa direktiivissä määritellyistä takeista. Taulukko osoittaa, että nämä ihmiskaupan tai seksuaalisen riiston lapsiuhreja koskevat menettelytakeet ovat varsin samankaltaisia kuin unionin oikeudessa rikosten lapsiuhreille yleensä säädetyt takeet.

Taulukko 5: EU:n lainsäädännön mukaiset lasten suojelutoimet rikosasioiden käsittelyssä

Toimet	EU:n säädös		
	Ihmiskaupan vastainen direktiivi	Uhrien oikeuksia koskeva direktiivi	Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva direktiivi
Maksuton oikeudellinen neuvonta	15 artiklan 2 kohta	9 artiklan 3 kohdan b alakohta	20 artiklan 2 kohta
Maksuton oikeudellinen edustus	15 artiklan 2 kohta	24 artiklan 1 kohdan c alakohta	20 artiklan 2 kohta
Ei perusteetonta viivästystä kuulustelujen järjestämisessä	15 artiklan 3 kohdan a alakohta	20 artiklan a alakohta	20 artiklan 3 kohdan a alakohta
Kuulusteluja varten suunnitellut tilat	15 artiklan 3 kohdan b alakohta	23 artiklan 2 kohdan a alakohta	20 artiklan 3 kohdan b alakohta
Lapsiuhria kuulustelevat koulutetut ammattihenkilöt	15 artiklan 3 kohdan c alakohta	23 artiklan 2 kohdan b alakohta	20 artiklan 3 kohdan c alakohta
Sama henkilö hoitaa kaikki lapsiuhrin kuulustelut	15 artiklan 3 kohdan d alakohta	23 artiklan 2 kohdan c alakohta	20 artiklan 3 kohdan d alakohta
Kuulustelujen lukumäärän pitäminen mahdollisimman pienenä	12 artiklan 4 kohdan a alakohta ja 15 artiklan 3 kohdan e alakohta	20 artiklan b alakohta	20 artiklan 3 kohdan e alakohta
Oikeus edustajan tai muun aikuisen läsnäoloon	15 artiklan 3 kohdan f alakohta	3 artiklan 3 kohta ja 20 artiklan c alakohta	20 artiklan 3 kohdan f alakohta
Kuulustelujen videointi	15 artiklan 4 kohta	24 artiklan 1 kohdan a alakohta, 23 artiklan 3 kohdan a alakohta	20 artiklan 4 kohta
Suullinen käsittely ilman yleisöä	15 artiklan 5 kohdan a alakohta	23 artiklan 3 kohdan d alakohta	20 artiklan 5 kohdan a alakohta

Toimet	EU:n säädös		
	Ihmiskaupan vastainen direktiivi	Uhrien oikeuksia koskeva direktiivi	Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva direktiivi
Kuuleminen oikeudessa videoyhteydellä	15 artiklan 5 kohdan b alakohta	23 artiklan 3 kohdan b alakohta	20 artiklan 5 kohdan b alakohta
Todistajansuojeluohjelmat	12 artiklan 3 kohta	–	–

Huomautus: – = Ei sovelleta.

Lähde: Perusoikeusvirasto, 2019.

Uhrien oikeuksia koskevassa direktiivissä määritellään useita suojelumekanismeja, jotka koskevat kaikkia rikosten uhreja, myös lapsia. Direktiivi sisältää myös erityisiä lapsia koskevia takeita. Direktiivissä todetaan, että koska lapset ovat erityisen alttiita toissijaiselle uhriksi joutumiselle, heidän erityiset suojelutarpeensa on määritettävä henkilökohtaisella arvioinnilla (22 artikla). Lapsiuhrien oletetaan direktiivin 22 artiklan 4 kohdan mukaan olevan erityissuojelun tarpeessa johtuen heidän alttiudestaan toissijaiselle ja toistuvalla uhriksi joutumiselle, pelottelulle ja kostotoimille. Tämä antaa heille rikosoikeudellisten menettelyjen aikana oikeuden kaikkiin 23 artiklan mukaisiin erityissuojelun tarpeessa olevien uhrien suojelutoimiin sekä 24 artiklan mukaisiin, erityisesti lapsille suunnattuihin suojelutoimiin.

Rankaisemattomuusmääräykset

Hyväksikäytön tai riiston lapsiuhri on voinut syyllistyä esimerkiksi varkauksiin, prostituutioon liittyviin rikoksiin, väärennettyjen henkilöllisyysasiakirjojen hallussapitoon tai sosiaalietuuksiin liittyviin petoksiin.

Kun viranomaiset tai muut organisaatiot kohtaavat vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevan lapsen, heidän tulee aina asettaa lapsen turvallisuuden varmistaminen, suojelun tarjoaminen, lapsen edun huomiointi sekä lapsen oikeuksien ja lasta koskevien menettelytakeiden toteutuminen etusijalle.

Unionin oikeus mahdollistaa ihmiskaupan ja seksuaalisen riiston lapsiuhreille määrättyjen seuraamusten soveltamatta jättämisen. Ihmiskaupan vastaisen direktiivin 8 artiklan ja lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan direktiivin 14 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaisilla kansallisilla viranomaisilla on mahdollisuus jättää ihmiskaupan uhrit syyttämättä tai seuraamuksetta. Nämä seuraamuksista vapauttavat säännökset koskevat rikollista toimintaa,

johon uhrit on pakotettu heidän itsensä kärsimän rikoksen suorana seurauksena. Rankaisemattomuusmääräys on vahvistettu myös Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen yleissopimuksen 26 artiklassa.

Velvollisuus olla rankaisematta lasta perustuu siihen tosiseikkaan, että ihmiskaupan tai seksuaalisen riiston lapsiuhrilla ei ole itsemääräämisoikeutta eikä mahdollisuutta tehdä harkittuja tai tietoon perustuvia päätöksiä tai vastustaa, kun heidät pakotetaan tekemään rikoksia. Rankaisemattomuusvelvoitteen lapset huomioon ottava tulkinta tarkoittaa sitä, että syytteet tulee jättää nostamatta tai hylätä aina, kun lapsiuhrin tekemän rikoksen ja ihmiskaupan tai hyväksikäytön välillä on selvä yhteys.

LISÄTIETOJA

Rankaisemattomuussäännöksen soveltaminen käytännössä

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (Etyj) on laatinut rankaisemattomuuden periaatetta laissa ja sen käytännön soveltamisen haasteita tarkastelevan julkaisun. Julkaisun lopussa annetaan käytännön ohjeita ja hahmotellaan poliittisia sekä lainsäädännöllisiä suosituksia.

Katso lisätietoja rankaisemattomuussäännöksen soveltamista ihmiskaupan uhreihin koskevasta Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön julkaisusta "Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking", 2013.

Lapsia kohtaavien ammattihenkilöiden tulee osata yhdistää lasten mahdollisesti tekemät rikokset ihmiskauppaan tai seksuaaliseen riistoon liittyviin rikoksiin ja saada tähän asianmukainen koulutus. Heidän tulee pitää mielessä, että ihmiskaupan vastaisen direktiivin 2 artiklan 5 kohdan mukaan lapsiin kohdistuvan ihmiskaupan tapauksessa ei ole tarvetta todistaa, että ihmiskauppiat ovat uhkailleet uhria tai käyttäneet väkivaltaa tai muita pakottamisen muotoja.

Ammattihenkilöiden on vältettävä stereotyyppistä ajattelua ja tiettyjen lapsiryhmien, kuten tietyn etnisen taustan tai kansalaisuuden omaavien lasten, yhdistämistä tiettyntyyppisiin rikoksiin tai rikollisuuteen yleisemmin. Jokainen lapsi ansaitsee tarkan ja puolueettoman arvioinnin tunnistamisensa aikana. Asianmukainen tunnistaminen voi estää rikosoikeudelliseen järjestelmään syytettynä joutumisen mahdollisesti aiheuttamaa toissijaista traumatisoitumista.

Lakia rikkoneet lapset

Kansalliset viranomaiset voivat joissakin tilanteissa aloittaa rikosoikeudellisia menettelyjä lasta vastaan ja ohjata lapsen tavanomaisiin nuoriso-oikeuden kanaviin. Näihin tapauksiin sovelletaan lapsia koskevista menettelytakeista annettua direktiiviä.

Lasta ei tule ohjata nuoriso-oikeusjärjestelmään liian varhaisessa vaiheessa, koska se voi estää hänen tunnistamisensa ihmiskaupan uhriksi, sillä lapset voivat kertoa kokemuksistaan vasta prosessin myöhemmässä vaiheessa. Viranomaisten tulee ottaa huomioon lapsen menneisyys, sosiaalinen tausta ja perhetausta sekä velvollisuus suojella kaikkia lapsia ketään syrjimättä. Lapsia koskevista menettelytakeista annetun direktiivin johdanto-osan 9 kappaleen mukaan rikosoikeudellisissa menettelyissä epäiltyihin tai syytettyihin lapsiin olisi kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta voitaisiin vaalia heidän mahdollisuuttaan kehittyä ja sopeutua takaisin yhteiskuntaan.

LISÄTIETOJA

Rikosoikeudellisen vastuun alaikäraja

Lasten oikeuksien kansainväliseltä verkostolta (Child Rights International Network, CRIN) saa tietoa rikosoikeudellisen vastuun ikärajasta EU:n jäsenvaltioissa ja muissa Euroopan maissa.

Katso lisätietoja CRIN-verkoston verkkosivuilta "Minimum ages of criminal responsibility in Europe".

Siviilioikeudelliset menettelyt

Bryssel II a -asetusta sovelletaan, jos lapsi sijoitetaan sijaisperheeseen tai laitokseen, joko 20 artiklan mukaisena väliaikaisena toimenpiteenä tai pitkäaikaisena toimenpiteenä, kun lapsi on siinä jäsenvaltiossa, joka on asiassa toimivaltainen. Asetus ei sisällä mitään erityisiä menettelytakeita lasten suojelemiseksi siviilioikeudellisten menettelyjen aikana, vaan tässä noudatetaan kansallista lainsäädäntöä. Ainoan poikkeuksen edellä mainittuun muodostaa 11 artiklan 2 kohdassa säädetty lapsen oikeus tulla kuulluksi kansainvälisissä lapsikaappaustapauksissa. **Bryssel II a -asetusta** ollaan kuitenkin uudistamassa, ja tulevaisuudessa asetuksessa edellytetään lapsen kuulemista kaikissa vanhempainvastuuseen liittyvissä tapauksissa.

Ihmiskaupan vastaisen direktiivin 17 artiklassa vaaditaan jäsenvaltioita varmistamaan, että ihmiskaupan uhrit pääsevät väkivaltarikosten uhreille maksettavia korvauksia koskevien olemassa olevien järjestelmien piiriin. Direktiivin 15 artiklan

z kohta antaa uhreille oikeuden saada maksutonta lainopillista neuvontaa viipymättä ja maksuttoman oikeudellisen edustuksen, myös korvausten vaatimista varten.

LISÄTIETOJA

Käytäntöjä lasten tukemiseen oikeudellisissa menettelyissä

Lasten kohtelua jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmissä koskevan perusoikeusviraston tutkimuksen mukaan rikosoikeudellisten menettelyiden menettelytakeet vaikuttaisivat olevan siviilioikeudellisia menettelytakeita tarkempia mitä oikeusavun saatavuuteen, lapsen kuulemisesta vastaavaan viranomaiseen, lapsen kuulemisympäristöön ja lapselle annettavan tiedon määrään tulee. Siviilioikeudellisissa menettelyissä käytännöt ovat hajanaisempia: lapsen kuuleminen voi käsiteltävästä asiasta riippuen olla pakollista tai vapaaehtoista, tai sitä ei välttämättä ole säädelty lainkaan. Tutkimuksen mukaan menettelytakeiden käyttö myös jää liian usein tuomarien tai muiden toimijoiden harkinnan varaan eikä perustu lapsen yksilöllisten tarpeiden arviointiin.

Katso lisätietoja perusoikeusviraston 10 jäsenvaltiota kattavasta tutkimuksesta "Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States", 2015.

Menettelytakeet lapsen tukena

Kaikkien asian käsittelyyn osallistuvien ammattihenkilöiden on sovellettava kaikkia unionin oikeudessa ja kansallisessa lainsäädännössä säädettyjä menettelytakeita. Lisäksi tässä oppaassa ehdotetaan lisätoimenpiteitä, jotka eivät ole pakollisia, mutta voivat tukea lasta oikeudellisten menettelyjen aikana.

Lapsen suojelemiseen ja uudelleen traumatisoitumisen estämiseen tähtäävät menettelytakeet ovat rikosoikeudellisten menettelyjen lisäksi tärkeitä myös siviilioikeudellisissa menettelyissä, jottei lapsiuhri joutuisi kohtaamaan tekijöitä. Tämä on erityisen tärkeää silloin, kun vanhemmat ovat olleet osallisia lapsen kauppaamiseen tai hyväksikäyttöön. Euroopan neuvoston suuntaviivat lapsiystävällisestä oikeudenkäytöstä sisältävät suosituksia kaikkia lapsiin liittyviä rikosoikeudellisia, siviilioikeudellisia ja hallinnollisia menettelyjä varten.

Barnahus

Islanti perusti vuonna 1998 Euroopan ensimmäisen Barnahus-keskuksen ("lastenasiantalon") varmistaakseen, että väkivaltarikosten lapsiuhreja ja -todistajia suojellaan lapsiystävällisellä tavalla ja että heille on tarjolla nopeaa oikeusapua ja huolenpitoa. Vuonna 2019 arviolta 20 maassa on vähintään yksi Barnahus. Alueelliset instituutiot sekä Euroopan Barnahus-liike ja PROMISE-verkosto pyrkivät edistämään uusien, eurooppalaisten standardien mukaisten Barnahus-lastenasiantalojen perustamista.

Barnahus-menettelyn keskeisiä periaatteita ovat lapsen osallisuus, oikeus tulla kuuluksi ja saada riittävästi tietoa. Monialainen ja virastojen välinen yhteistyö, esimerkiksi lainvalvonta-, rikosoikeus-, lastensuojelu-, sosiaali- ja terveydenhuoltoviranomaisten kesken, on toinen tärkeä periaate, jota sovelletaan uudelleentraumatisoitumisen välttämiseksi ja lapsen edun mukaisten tulosten saavuttamiseksi tutkintojen, diagnoosien, tarvearviointien ja lapselle tarjottavien palvelujen kaikissa vaiheissa. Lapsen lausunto on tutkinnan kannalta keskeisen tärkeä, ja on erittäin tärkeää, että kuulustelu suoritetaan näyttöön perustuvalla menetelmällä ja että lapsen lausunnon annetaan asianmukainen todistusarvo. Tavoitteena on myös varmistaa, ettei lapsen tarvitse antaa lausuntoaan uudelleen oikeudenkäynnissä. Useimmissa Barnahus-lastentaloissa käytetään PROMISE-hankkeen kehittämiä laatustandardeja.

Katso lisätietoja [Promise-hankkeen](#) verkkosivuilta.

Perusoikeusviraston lapsiystävällistä oikeudenkäyttöä koskevaa tutkimusta varten haastatellut oikeus- ja sosiaalialan ammattilaiset kertoivat useista huolenaiheista sekä siviili- että rikosoikeudellisissa menettelyissä. Myös haastatellut lapset kertoivat samoista ongelmista. Ammattihenkilöt suosittelivat menettelytakeiden soveltamista kaikkiin lapsiin tasapuolisesti, myös siviilioikeudellisissa menettelyissä. Sekä rikos- että siviilioikeudellisiin menettelyihin esimerkiksi perheväkivaltaan liittyvissä huoltajuustapauksissa osallistuneiden lasten mielestä oli valitettavaa, että rikosoikeudellisten menettelyjen takeita ei ole käytettävissä siviilioikeudellisissa menettelyissä.

Useat tutkimuksen tulosten pohjalta tehdyt suositukset ylittävät unionin oikeuden yksittäisten säädösten vaatimukset, mutta ne voitaisiin sisällyttää kansalliseen lainsäädäntöön.

Lasten kanssa siviili- tai rikosoikeudellisissa menettelyissä työskentelevät viranomaiset voivat pitää unionin oikeuden vaatimuksia lähtökohtana ja paikata perusoikeusviraston tutkimuksen paljastamat aukot täydentävillä toimenpiteillä. Tätä varten viranomaisten olisi harkittava seuraavia toimia.

- ✓ **Käyttäydy ammattimaisesti.** Ammattihenkilöiden kunnioittava, ystävällinen ja empaattinen käyttäytyminen on merkittävin yksittäinen tekijä lapsen kokemuksen parantamisessa. Työntekijät tarvitsevat tähän koulutusta ja käytännön ohjeita. Samaa asiaa hoitaville eri alojen ammattihenkilöille tulee kehittää koordinoituneita mekanismeja.
- ✓ **Pidä kuulustelujen lukumäärä mahdollisimman pienenä.** Lapset stressaantuvat, jos he joutuvat todistamaan useamman kerran ja useiden ihmisten edessä. Lasta tulisi voida kuulustella vain kerran ja kuulustelun tallennetta käyttää tutkinnassa. Lapsen videoitu todistajanlausunto voisi myös korvata lapsen kuulemisen oikeudessa, mutta yleensä vain siinä tapauksessa,

että vastaajalla ja hänen edustajallaan on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä videon kuvaamisen aikana.

- ✓ **Rajoita läsnä olevien henkilöiden määrää.** Lapset yleensä haluavat, että heidän kuulemisissaan on läsnä mahdollisimman vähän ihmisiä. Lisäksi he haluavat tietää läsnä olevien roolit. Oikeudenkäynnissä lapsia tulee kuulla suljetuin ovin.
- ✓ **Lyhennä menettelyjä.** Menettelyt tuntuvat lapsista usein pitkiltä. He eivät pidä viiveistä kuulemisten välillä menettelyn eri vaiheissa eivätkä useista kuulusteluista ja haastatteluista eri ammattihenkilöiden kanssa, joissa usein toistetaan samoja asioita. Monet lapset ovat myös kertoneet, että itse kuulemistilaisuudet olivat liian pitkiä. Tämä johtuu usein osaksi siitä, että myös odotus ennen todistajanlausunnon antamista oli liian pitkä.
- ✓ **Vältä kontaktia vastaajan ja hänen perheensä kanssa.** Tätä periaatetta tulee noudattaa paitsi oikeussalissa kuulemisen aikana, myös oikeustalon käytävillä, odotushuoneissa ja wc-tiloissa.
- ✓ **Kysy lapsen mielipidettä käytettävistä menettelytakeista.** Jotkut rikosoikeudellisiin menettelyihin osallisina olevat lapset pitävät hyvin tärkeänä sitä, että he voivat tehdä tietoon perustuvia päätöksiä käytettävissä olevista menettelytakeista ja ovat tietoisia valintojensa mahdollisista seurauksista, kun he valitsevat esimerkiksi videoyhteyden ja näkösuojan välillä välttääkseen katsekontaktin vastaajaan.
- ✓ **Pyydä mahdollisuuksien mukaan lasta päättämään,** kuuleeko häntä mies vai nainen.
- ✓ **Kysy lapselta, haluaako hän luotetun henkilön** olevan läsnä kuulemisessa koko ajan tai osan aikaa. Tämä henkilö voi olla tukihenkilö, kuten sosiaalityöntekijä, tai luotettu aikuinen, esimerkiksi vanhempi, sijaisvanhempi tai muu hoitaja.
- ✓ **Järjestä kuuleminen lapsiystävällisessä tilassa.** Lapset pitävät oikeussaleja ja muita virallisia ympäristöjä usein uhkaavina ja pelottavina ja yhdistävät ne rikollisuuteen. Siksi he haluavat mieluummin, että kuulemiset järjestettäisiin joko lapsiystävällisissä tiloissa tai oikeustalon ulkopuolella – edellyttäen, että he kokevat henkilökunnan käyttäytymisen lapsiystävälliseksi.
- ✓ **Pidä huoli, että lapsi saa oikeudellista apua ja edustusta.** Perusoikeusviraston haastattelemat lapset kertovat vain harvoin saaneensa oikeudellista tukea. Jotkut lapset eivät koe juristeja tai oikeudellisia edustajia tukena, koska nämä eivät heidän mielestään ole antaneet lapselle riittävästi tietoa menettelystä. Haastatellut ammattihenkilöt ovat maininneet useita ongelmia oikeusavun saatavuudessa, esimerkiksi maksuttoman oikeusavun anomiseen ei ole ollut saatavilla ohjeita, lasten edustamiseen erikoistuneiden juristien koulutuksessa

tai saatavuudessa on ollut puutteita ja oikeudellisten edustajien nimittäminen ei ole ollut oikea-aikaista tai järjestelmällistä.

- √ **Varmista, että lasta on informoitu.** Lapset pitävät tiedonsaantia erittäin tärkeänä. Perusoikeusviraston haastattelemat lapset valittavat usein sitä, että heille ei ole kerrottu heidän asiansa etenemisestä menettelyn aikana, kuten vastaajan olinpaikasta rikosoikeudellisen menettelyn aikana. Lapset ovat ehdottaneet, että heille pitäisi antaa tietoa riittävän aikaisessa vaiheessa, jotta he ehtisivät valmistautua käsittelyihin. Sen jälkeen he haluaisivat säännöllisiä tilannepäivityksiä menettelyn aikana. Lapset haluaisivat myös kohtuullisessa ajassa tietoa mahdollisista odotusajoista ennen kuulemisia, käsittelyn kestosta sekä tuomiosta ja sen seurauksista. Ammattihenkilöiden tulee informoida lasta tämän osaamalla kielellä ja käyttää tarvittaessa tulkkauspalveluita.
- √ **Vältä lasta pelottavia tilanteita.** Useat perusoikeusviraston haastattelemat lapset ovat kertoneet joutuneensa kohtaamaan vastaajan, koska menettelytakeet ovat olleet riittämättömiä. Tällaiset ei-toivotut kohtaamiset vastaajien ja näiden sukulaisten kanssa, usein ennen käsittelyä tai sen jälkeen, ovat lasten pääasiallinen pelon aihe. Myös erillisten sisäänkäyntien puute ja/ tai huonot turvallisuusjärjestelyt oikeustalolla, kuten vastaajan kohtaaminen osapuolten saapumis- ja poistumisaikojen puutteellisen koordinoinnin takia, heikentävät lasten turvallisuudentunnetta. Lapset kokevat pelottavina myös ammattihenkilöiden asiattoman käyttäytymisen, uhkaavat ympäristöt ja yleisen luottamuksellisuuden puutteen, kuten heidän tietojensa jakamisen ilman heidän suostumustaan. Oikeudenkäynnit ovat lapsista joskus niin ahdistavia, että he haluaisivat niiden vain loppuvan, vaikka se ei ole heidän etujensa mukaista. Ammattihenkilöiden on pyrittävä estämään tämä.
- √ **Pidä huoli yksityisyydestä ja tietosuojasta.** Perusoikeusviraston haastattelemat lapset ovat kertoneet olleensa peloissaan ja stressaantuneita puutteellisen luottamuksellisuuden ja tietosuojan takia. He pelkäävät, että heidän tapaustensa ja oikeudenkäynnin yksityiskohdat voivat päätyä julkisuuteen. Lapset kertovat ahdistuvansa, kun ihmiset heidän ympärillään tietävät heidän roolistaan oikeudenkäynnissä, perhetilanteestaan tai tuomioistuimen päätöksistä. Joskus lapset kertovat myös tulleen ikätovereiden tai paikallisyhteisönsä kiusaamiksi tai leimaamiksi opettajien, vanhempien, sukulaisten, ammattihenkilöiden tai median paljastamien tietojen takia.

Tarkistuslistoja oikeudenkäyntimenettelyihin osallistuville ammattihenkilöille

Perusoikeusvirasto on laatinut ammattihenkilöiden tueksi käytännön tarkistuslistan toimista oikeudenkäyntimenettelyjen lapsiystävällisyyden varmistamiseksi. Lista perustuu kattaviin, oikeudenkäyntimenettelyihin osallistuneita ammattihenkilöitä ja lapsia koskeviin tutkimuksiin.

Katso lisätietoja perusoikeusviraston julkaisusta [Lapsiystävällinen oikeudenkäyttö - Tarkistuslista ammattilaisille, 2017](#).

Toimi 9: Kestävien ratkaisujen määrittelemine ja toteuttaminen

Toimessa 4 esitetyn lapsen edun arvioinnin jälkeen viranomaisten pitäisi pystyä ehdottamaan kestävää ratkaisua lapselle ja toteuttamaan se. Muusta kuin omasta jäsenvaltiostaan tavattavien, vailla vanhempien huolenpitoa ja suojelun tarpeessa olevien lasten sekä ihmiskaupan lapsiuhrien auttamiseen on yleensä kolme mahdollista kestävää ratkaisua:

1. palautus lapsen vakinaiseen asuinjäsenvaltioon;
2. kotouttaminen siihen jäsenvaltioon, jossa lapsi oleskelee; tai
3. siirto kolmanteen maahan (EU:n sisä- tai ulkopuolella).

Unionin oikeus asettaa nimenomaisen velvollisuuden ryhtyä tarvittaviin toimiin kestävä ratkaisun löytämiseksi vain ihmiskaupan lapsiuhrien kohdalla. [Ihmiskaupan vastaisen direktiivin](#) 16 artiklan 2 kohdassa painotetaan, että tällaisen kestävä ratkaisun on perustuttava lapsen edun yksilölliseen arviointiin.

Lapsen oikeuksien komitea suosittelee [lapsen etua koskevassa yleiskommentissaan nro 14](#) (97. kohta), että kaikkien lasta koskevien päätösten tulisi olla selkeästi perusteltuja. Kestävästä ratkaisusta tehtävän päätöksen tulee siis olla virallinen, kirjallinen asiakirja, josta toimitetaan kopiot lapselle, hänen väliaikaiselle edunvalvojalleen, vanhempainvastuunkantajille (jos se on asianmukaista) ja keskusviranomaisille (jos ne osallistuivat asian käsittelyyn). Virallinen päätös vähentää hyväksikäytön tai ihmiskaupan uusiutumisen riskiä ja varmistaa lapsen tilanteen tehokkaamman seurannan. Päätöksen tulee sisältää oikeudelliset perustelut ja tarkistamismekanismit (98. kohta). Lapsella ja hänen edunvalvojallaan sekä muilla asianosaisilla, kuten vanhempainvastuunkantajilla, tulee olla oikeus pyytää päätöksen tarkistamista tai valittaa

päätöksestä. Jos kestävä ratkaisun toteuttaminen ei onnistu kohtuullisessa ajassa, päätös tulee ottaa uudestaan käsittelyyn ja lapselle tulee löytää uusi kestävä ratkaisu.

EU:n jäsenvaltioiden tulee päättää, mikä kansallinen viranomainen sopii kestävästä ratkaisusta lastensuojeluviranomaisten kanssa. Joissakin tapauksissa [Bryssel II a -asetuksen](#) nojalla toimivaltainen viranomainen voi tehdä lopullisen päätöksen, mutta tapaus voi olosuhteista riippuen edellyttää tuomioistuinkäsittelyä. Toimivallan siirtäminen [Bryssel II a -asetuksen](#) 15 artiklan tai vuoden 1996 [Haagin yleissopimuksen](#) 8 ja 9 artiklan mukaisesti voi olla tarpeen, jos ehdotettu ja jäsenvaltioiden asianosaisten sopima ratkaisu on lapsen siirtäminen kolmanteen valtioon tai kotouttaminen siihen jäsenvaltioon, jossa lapsi oleskelee, eikä palautus siihen jäsenvaltioon, jossa lapsen (entinen) vakinainen asuinpaikka sijaitsee ja joka yleensä on toimivaltainen asiassa.

Seuraavat osa-alueet tulee ottaa huomioon jokaisen kestävä ratkaisun toteutuksessa.

- **Lapsen suostumus:** Kaikki kestävät ratkaisut tulisi toteuttaa lapsen suostumuksella. Lapsi, joka on vahvasti eri mieltä esitetystä ratkaisusta, ei tee yhteistyötä sen toteuttamisessa ja voi altistua uusille riskeille tai karata viranomaisten luota. Ammattitaitoisen henkilökunnan tulee tukea lasta tässä prosessissa, selittää päätöksen taustalla olevat syyt ja selvittää, miksi lapsi vastustaa päätöstä. Lasta ei tule pakottaa jäämään oleskeluvaltioon tai palaamaan vakinaiseen asuinvaltioonsa tai kolmanteen maahan. [Vapaan liikkuvuuden direktiivin](#) mukainen yleissääntö on, ettei EU:n kansalaisia voi karkottaa EU:n jäsenvaltiosta, ellei karkotus ole tarpeen lapsen edun toteutumiseksi (28 artiklan 3 kohta) tai perustu yleistä turvallisuutta koskeviin pakottaviin syihin.
- **Sukupuolinäkökohdat:** Poikien ja tyttöjen erilaiset tarpeet ja lapseen kohdistuneen hyväksikäytön muoto tulee huomioida kaikissa kestävä ratkaisun toteuttamisen vaiheissa. Tämä voi vaikuttaa esimerkiksi majoituksen valintaan, sopeutumis- ja muun tuen tyyppiin tai siihen, saattaako lasta mies vai nainen.
- **Huolenpitoon liittyvät järjestelyt:** Vailla vanhempien huolenpitoa oleva lapsi tulee pyrkiä kaikin keinoin palauttamaan vanhempiansa luo, ellei se ole lapsen edun vastaista. Viranomaisten tulee arvioida vanhempien tilanne sen varmistamiseksi, että vanhemmat eivät aiheuta lapselle riskiä eivätkä ole osallistuneet lapsen kauppaamiseen tai hyväksikäyttöön. Jos lapsen palauttaminen perheensä luo ei ole mahdollista, hänelle on löydettävä sijaishuoltoratkaisu, mieluiten perheenkaltaisessa ympäristössä, kuten sijaisperheessä. Sijoitus pieneen lastenkotiin voi olla väliaikainen ratkaisu. [Lapsen oikeuksien yleissopimuksen](#) 20 artiklan 3 kohdan mukaan sijaishuoltoratkaisun valinnassa on kiinnitettävä

asianmukaista huomiota lapsen etniseen, uskonnolliseen, sivistykselliseen ja kielelliseen taustaan.

- **Yksilöllinen suunnitelma:** Riippumatta siitä, mihin jäsenvaltioon lapsi asettuu, hänen tulee saada yksilölliseen tarvearviointiin perustuvaa apua ja sopeutumistukea. Jokaiselle lapselle tulee laatia yksilöllinen suunnitelma yhteiskuntaan sopeutumisen edistämiseksi. Lapsi voi tarvita sairaanhoitoa, vakuutusturvaa, psykologista tukea, oikeudellista apua, tulohankintamahdollisuuksia tai tukea koulujärjestelmään sopeutumiseen (lukukausimaksut, kuljetusmaksut, oppimateriaalit).
- **Matkustusasiakirjat:** Lapsille tulee myöntää tarvittavat matkustusasiakirjat ja oleskeluluvat kyseiseen jäsenvaltioon matkustamista ja/tai asettumista varten.
- **Edunvalvonta:** Edunvalvojan tulee jatkaa lapsen edustamista siihen asti, että lapsi palaa vanhempainvastuunkantajien luo tai hänelle nimitetään uusi edunvalvoja. Tällöin edunvalvoja voi koordinoida tehtäviensä päättämistä ja luovuttamista keskusviranomaisten kautta.
- **Perheen tuki:** Kestävän ratkaisun valinta riippuu perheen tilanteesta ja siitä, kykeneekö ja haluaako perhe huolehtia lapsesta. Perhe voi tarvita lapsesta huolehtimiseen lisätukea, kuten lastenhoitojärjestelyjä, sosiaalietuuksia tai tulohankintamahdollisuuksia.
- **Seuranta:** Sosiaaliviranomaisten tulee seurata lapsen elinolosuhteita perheen yhdistämisen ja/tai sijaishuoltoon sijoittamisen jälkeen yhdessä muiden tahojen, kuten kansalaisjärjestöjen, kanssa. Lapsi voi täysi-ikäiseksi tultuaan tarvita sosiaalisen suojelun toimenpiteitä. Yksilöllisen suunnitelman tulee sisältää myös perustiedot siitä, kuinka suunnitelman toteutumista seurataan.

→ Katso myös *toimi 10: Lapsen hyvinvoinnin tarkkaileminen*.

Palautus lapsen vakinaiseen asuinjäsenvaltioon

Lasta ei tule automaattisesti palauttaa vakinaiseen asuinjäsenvaltioon, vaan palautuksen on perustuttava lapsen edun arviointiin ([lapsen oikeuksien yleissopimus](#), 3 artikla). Tämä on erittäin tärkeää, jotta lasta voitaisiin suojella joutumasta uudelleen hyväksikäytön tai ihmiskaupan uhriksi, mutta myös sen varmistamiseksi, että viranomaisten toimet ovat tehokkaita ja kestäviä.

[Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaista toimintaa koskevan yleissopimuksen](#) 16 artiklassa annetaan useita palauttamiseen liittyviä määräyksiä ja todetaan muun

muassa, että ”lapsiuhreja ei saa palauttaa valtioon, jonne palauttaminen ei riski- ja turvallisuusarvion perusteella olisi lapsen edun mukaista” (16 artiklan 7 kohta). Ihmiskaupan vastainen direktiivi ei käsittele vakinaiseen asuinvaltioon palauttamista. Bryssel II a -asetuksessa määritellään vain menettelyt pikaisen palautuksen varmistamiseksi lapsikaappaustapauksissa (joissa kaappaaja on useimmiten lapsen vanhempi).

Edellä esitettyjen, kaikkien kestävien ratkaisujen toteutuksen kannalta olennaisten näkökohtien lisäksi lapsen palauttamisessa vakinaiseen asuinjäsenvaltioon on huomioitava eräitä erityisiä näkökohtia.

- **Koordinointi:** Molempien jäsenvaltioiden viranomaisten tulee keskustella ja sopia kaikista lapsen siirron ja luovutuksen yksityiskohdista, kuten lapsen saattajasta, lapsen vastaanottajasta lentokentällä, lapsen ja hänen saattajansa majoitusjärjestelystä sekä lapsen virallisen luovuttamisen edellyttämistä asiakirjoista.
- **Siirron valmistelut:** Lasta tulee valmistella vakinaiseen asuinvaltioon paluuta varten kertomalla ainakin perustiedot prosessista ja hänen elämästään kotimaassa. Viranomaisten tulee varata riittävästi aikaa lapsen siirron valmisteluun, kuitenkin prosessia kohtuuttomasti viivyttämättä.

Jos lapsi on oleskellut pitkän aikaa ulkomailla, hän voi tarvita perustietoja asuin-kaupungistaan, koulustaan, perhetilanteestaan jne. Lapselle tulee antaa niiden järjestöjen yhteystiedot, jotka voivat avustaa häntä kohdemaassa. Lapsi voi tarvita myös psykososiaalista tukea esimerkiksi perheeseensä sopeutumiseen. Viranomaisten tulee myös kertoa lapsen vanhemmille tai muille hänestä huolehtiville perheenjäsenille tarvittavat tiedot lapsesta. Vanhemmille tulee myös järjestää tarvittava tuki lapsesta huolehtimiseen, lapsen mahdolliset traumaattiset kokemukset huomioon ottaen.

- **Siirron kustannukset:** Matkakustannusten kattamiseen tulee laatia selvät menettelyt. Perhe voi maksaa lapsen matkakustannukset, joko itse tai viranomaisten tuella, tai lapsen asuinmaan konsuliedustusto voi kattaa ne. Kustannuksia voi syntyä esimerkiksi lennoista, juna- tai linja-autolipuista, matkan aikaisista aterioista sekä lapsen ja hänen saattajansa majoituksesta.
- **Saattaja:** Lapsen edunvalvojan tai tutun sosiaalityöntekijän tulee saattaa lapsi kohdemaahan matkustusmuodosta riippumatta.
- **Turvallisuus matkan aikana:** Lapsen karkaaminen tai kaapatuksi tuleminen matkan aikana tulee pyrkiä estämään asianmukaisilla varotoimenpiteillä. Saattaja on vastuussa lapsen turvallisuudesta eikä saa jättää lasta yksin missään

tilanteessa, ennen kuin tämä on luovutettu vastuuhenkilölle lapsen vakinaisessa asuinvaltiossa.

- **Saapuminen:** Lapsi tulee ottaa vastaan kohdemaassa. Parasta olisi, jos häntä vastassa olisivat sosiaalityöntekijä ja vanhemmat sikäli kuin se on lapsen edun mukaista. Saattajan ja lapsen tulee tavata vastaanottajat henkilökohtaisesti, ja saattajan tulee luovuttaa vastuu lapsesta sekä lapsen asiakirjat heille.
- **Huolenpitoa koskevat järjestelyt:** Jos lapsen vanhemmat tai muut perheenjäsenet eivät kykene huolehtimaan lapsesta, lasta ei tule siirtää, ennen kuin lapsen hoito ja huoltajuus on järjestetty turvallisesti.
- **Palautusohjelmat:** Lapsi tulee liittää esimerkiksi kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön tai jonkin muun organisaation paluuojelmaan, jos se vain on mahdollista. Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö tukee lasten paluuta ja voi mahdollisesti tukea myös lapsen perhettä tulonhankintamahdollisuuksilla.

Kotouttaminen siihen jäsenvaltioon, jossa lapsi oleskelee

Joissakin tapauksissa viranomaiset voivat todeta, että on lapsen edun mukaista kotouttaa hänet siihen jäsenvaltioon, josta hänet löydettiin. Jäsenvaltioon, josta lapsi löydettiin, ja lapsen vakinaisen asuinjäsenvaltion viranomaisten tulee tehdä yhteistyötä arvioinnissa ja päätöksenteossa.

Jos kukaan lapsen vakinaisesta asuinjäsenvaltiosta ei pyydä lapsen palautusta, lapsen oleskelujäsenvaltio voi ryhtyä väliaikaisiin lastensuojelutoimenpiteisiin ([Bryssel II a -asetuksen](#) 20 artikla) ja jatkaa näiden toimenpiteiden voimassaoloa siihen asti, että lapsen oleskelujäsenvaltiosta tulee hänen uusi vakinainen asuinjäsenvaltionsa. Jos asiaa ei ole pantu vireille missään tuomioistuimessa lapsen edellisessä vakinaisessa asuinjäsenvaltiossa, uudella vakinaisella asuinjäsenvaltiolla on asiassa toimivalta [Bryssel II a -asetuksen](#) 8 artiklan nojalla ilman, että sen täytyy pyytää toimivallan siirtoa [Bryssel II a -asetuksen](#) 15 artiklan mukaisesti.

→ *Lisätietoja toimivallasta, ks. myös [toimi 7](#).*

Päätös sijoittaa lapsi siihen jäsenvaltioon, jossa hän fyysisesti oleskelee, voidaan tehdä myös väliaikaisena, esimerkiksi jos perheen yhdistäminen vakinaisessa asuinjäsenvaltiossa ei ole sillä hetkellä mahdollista, eikä lapselle ole muuten pystytty järjestämään asianmukaista hoitoa. [Bryssel II a -asetuksen](#) 56 artikla antaa vakinaisen asuinjäsenvaltion viranomaisille mahdollisuuden sijoittaa lapsi väliaikaisesti toiseen

jäsenvaltioon kyseisen jäsenvaltion suostumuksella. Kyseisen artiklan mukaisesti tehtävää väliaikaista sijoittamista toiseen jäsenvaltioon voidaan käyttää mahdollisen kestäväen ratkaisun testaamiseen. Jos asiassa toimivaltainen tuomioistuin katsoo, että voisi olla lapsen edun mukaista sijoittaa hänet toiseen jäsenvaltioon, mutta ei ole asiasta varma, se voi 56 artiklan mukaisesti tehdä päätöksen väliaikaisesta sijoittamisesta. Sijoittamisen onnistumista ja lapsen hyvinvointia tulee seurata väliaikaisen sijoittamisen aikana. Jos sijoittaminen osoittautuu onnistuneeksi ja jos sen muuttaminen kestäväksi ratkaisuksi ennen sijoitusjäsenvaltion muuttamista lapsen uudeksi vakinaiseksi asuinjäsenvaltioksi olisi lapsen edun mukaista, tuomioistuin voi siirtää toimivallan asiassa lapsen sijoitusvaltion toimivaltaiselle tuomioistuimelle.

Lapsen uudella vakinaisella asuinjäsenvaltiolla on automaattisesti toimivalta tulevissa päätöksissä. Jos se jäsenvaltio, jossa lapsi aikaisemmin oleskeli, on tehnyt konkreettisia päätöksiä asiassa, ne pysyvät voimassa, kunnes jompikumpi asiaan liittyvistä jäsenvaltioista kumoaa ne tai lapsen uusi vakinainen asuinjäsenvaltio muuttaa niitä. Vuoden 1996 [Haagin yleissopimuksen](#) 15 artiklan 3 kohdan ja 17 artiklan nojalla päätöksiä sovelletaan jäsenvaltiossa sen kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Kaikki edellä esitetyt kestäväen ratkaisun yleiset osa-alueet pätevät myös silloin, kun lapsi jää siihen jäsenvaltioon, jossa hänet tunnistettiin: lapsen tulee antaa suostumuksensa ratkaisulle, lapselle tulee laatia yksilöllinen suunnitelma ja hoitojärjestelyissä tulee mahdollisuuksien mukaan välttää laitoshoidon ja suosia sijaisperheitä sekä perheenkaltaisia ympäristöjä jne. Adoptio ei yleensä ole sopiva vaihtoehto ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle, ja sitä voidaan harkita vasta, kun kaikki mahdollisuudet lapsen palauttamiseksi vanhemmilleen tai sukulaisilleen on käytetty.

Jos lapsi jää oleskelujäsenvaltioonsa, hänellä tulee olla kaikki [lapsen oikeuksien yleissopimuksessa](#) vahvistetut oikeudet, kuten oikeus koulunkäyntiin, koulutukseen, työllistymiseen ja terveydenhuoltoon, samalla tavoin kuin lapsilla, jotka ovat asianomaisen jäsenvaltion kansalaisia. Edunvalvoja on vastuussa lapsesta siihen asti, että asiaankuuluva tuomioistuin nimittää lapselle pysyvän laillisen edunvalvojan. Viranomaisten tulee myös varmistaa, että lapselle myönnetään kansallisen lainsäädännön edellyttämät asiakirjat jäsenvaltiossa asumista varten.

Päätöstä lapsen jäämisestä oleskelujäsenvaltioonsa ei pidä koskaan tehdä esimerkiksi vain siitä syystä, että viranomaiset haluavat saada rikolliset syytteeseen. EU:lla on riittävät mekanismit oikeudelliseen yhteistyöhön jäsenvaltioiden välillä.

→ Katso myös [toimi 7: Toimivallan ja valtioiden välisen yhteistyön selvittäminen](#).

Siirto kolmanteen maahan

Siirto kolmanteen maahan voi merkitä lapsen siirtämistä toiseen jäsenvaltioon tai harvemmin EU:n ulkopuoliseen valtioon. Jos lapsi siirretään EU:n ulkopuolelle ja vastaanottajavaltio on allekirjoittanut vuoden 1996 [Haagin yleissopimuksen](#), sitä sovelletaan lapsen siirtoon.

Lapsen siirtäminen kolmanteen maahan voi olla perusteltua erityisistä turvallisuusyistä (jos lapsi on esimerkiksi todistajansuojeluohjelmassa) tai jos on lapsen edun mukaista palauttaa hänet perheelleen, jonka asuinpaikka on kolmannessa maassa. Vanhempien asuinpaikka toisessa jäsenvaltiossa katsotaan ”erityiseksi siteeksi” ja mahdollistaa näin ollen toimivallan siirtämisen [Bryssel II a -asetuksen](#) 15 artiklan nojalla.

Kaikki edellä luetellut kestävien ratkaisujen yleiset näkökohdat pätevät myös silloin, kun lapsi siirretään toiseen jäsenvaltioon tai kolmanteen maahan. Sama koskee edellä mainittuja erityisiä näkökohtia, kuten matkajärjestelyjä, saattajaa, matkan aikaista turvallisuutta, luovutusta, yksilöllistä suunnitelmaa ja oleskelulupaa.

Jos kolmas maa on EU:n jäsenvaltio, sen keskusviranomainen voi pyydettyessä onnistua jäljittämään lapsen perheen [Bryssel II a -asetuksen](#) nojalla. Jos maa ei ole EU:n jäsenvaltio, mutta on allekirjoittanut vuoden 1996 [Haagin yleissopimuksen](#), sen keskusviranomainen voi jäljittää perheen yleissopimuksen mukaisesti. Myös International Social Service -järjestö, Punaisen Ristin kansainvälinen komitea tai konsuliviranomaiset voivat olla avuksi.

Toimi 10: Lapsen hyvinvoinnin seuranta

Seuranta on tärkeä osa-alue lapsen hyvinvoinnin varmistamisessa sekä toimenpiteiden arvioinnissa ja muokkaamisessa tai muuttamisessa tarpeen vaatiessa. Kun mikä tahansa kestävä ratkaisu on toteutettu, lastensuojeluviranomaisten tulee seurata lapsen tilannetta ja tehdä tässä asiassa yhteistyötä esimerkiksi kansalaisjärjestöjen tai lainvalvontaviranomaisten kaltaisten toimijoiden kanssa. Perheen yhdistämistä tai lapsen sijaishuoltoon sijoittamista oleskelujäsenvaltiossaan, vakinaisessa asuinvaltiossaan tai kolmannessa maassa seurataan, jotta voidaan varmistaa lapsen sopeutuminen ja estää uudelleen uhriksi joutuminen.

Tapauksen rajat ylittävästä luonteesta ja mahdollisista toimivaltakysymyksistä johtuen kaikkien asiaan liittyvien jäsenvaltioiden viranomaisten tulee yhdessä sopia, kuka tapausta seuraa, miten se tehdään, kuinka usein ja kuinka pitkään.

Seurantajärjestelmät

Seurantaa voidaan kestävästi ratkaisun täytäntöönpanon yhteydessä toteuttaa kahdella tavalla:

- 1. Lapsen oleskelupaikan viranomaiset toteuttavat seuranta:** Perheen tilanteen, kouluun ja yhteisöön sopeutumisen sekä yleisen hyvinvoinnin jne. arvioinnissa noudatetaan samankaltaisia prosesseja kuin kansallisissa lastensuojelutapauksissa. Alla on annettu eräitä osa-alueita koskevia tarkempia suosituksia.
- 2. Lapsen siirtäneet viranomaiset toteuttavat seuranta ja pyytävät tietoja lapsen tilanteesta:** Sillä EU:n jäsenvaltiolla, joka tunnisti lapsen omalla alueellaan, johti lapsen edun arviointia ja päätti kestävästi ratkaisusta yhdessä toisen asiaan liittyvän jäsenvaltion kanssa, tulisi olla oikeus saada tietoa lapsen tilanteesta ja sopeutumisesta ainakin jonkin aikaa lapsen siirtämisen jälkeen. Tämä myös auttaisi jäsenvaltiota sen toimenpiteiden tehokkuuden arvioinnissa ja niiden muokkaamisessa tulevia tapauksia silmällä pitäen. Jotkut jäsenvaltiot ovat sopineet seuranta- ja raportointijärjestelmästä ja saavat raportin lapsen tilanteesta esimerkiksi puolen vuoden kuluttua lapsen siirrosta. Jos tällaista kahdenvälistä käytännön sopimusta ei ole, yleinen tietosuojasetus ja lapsen asuinjäsenvaltion kansallinen lainsäädäntö määrittävät, mitä tietoja lapsesta voidaan toiselle jäsenvaltiolle antaa ja missä olosuhteissa.

Tapauksen tarkkailua ja seuranta tarvitaan erityisesti silloin, jos lapsen oleskelujäsenvaltiolla ei ole asiassa toimivaltaa. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun [Bryssel II a -asetuksen](#) 56 artiklan mukaisesti väliaikaisesti sijoitetun lapsen vakinainen asuinpaikka on edelleen hänet sijoittaneessa jäsenvaltiossa. Vaikka lapsen vakinaisen asuinjäsenvaltion viranomaiset ovat tässä tapauksessa yhä toimivaltaisia lapsen suhteen, lapsen vastaanottavan valtion viranomaisilla voi olla paremmat mahdollisuudet seurannan toteuttamiseen. Jos toimivalta on siirretty [Bryssel II a -asetuksen](#) 15 artiklan nojalla, edellisellä toimivaltaisella tuomioistuimella ei ole enää valtuuksia pyytää tietoja tapauksesta tai seurata lapsen hyvinvointia.

Lapsen tilanteen seurannassa tulee huomioida esimerkiksi seuraavat osa-alueet:

- **Tietolähteet:** Lapsen itsensä tulee olla seurannan pääasiallinen tietolähde. Myös lapsen perhettä, edunvalvojaa tai hoitajia voidaan haastatella. Viranomaiset voivat tehdä sekä ennalta sovittuja käyntejä että yllätysvierailuja lapsen perheen tai suvun luo, sijaishuoltopaikkaan tai lapsen muuhun asuinyksikköön. Yksilöllisen suunnitelman ja lapselle tarjottavien palveluiden toteutumista voidaan arvioida haastattelujen avulla.
- **Asiaan liittyvät ammattihenkilöt:** Lastensuojelu- tai sosiaaliviranomaisilla (mieluiten lapsen asiasta vastaavilla sosiaalityöntekijöillä) tulisi olla päävastuu seurannasta. Turvallisuusnäkökohdat voivat kuitenkin edellyttää myös lainvalvontaviranomaisten osallistumista. [Bryssel II a -asetuksen](#) mukaiset keskusviranomaiset voivat pyydettäessä välittää tiedot toiselle jäsenvaltiolle.
- **Valitusmekanismi:** Lapsen ja hänen vanhempiansa tai edunvalvojansa käytävissä tulee olla valitusmekanismi sen varalta, että lapsen saama tuki ei ole riittävää tai asianmukaista. Valitusmekanismiin tulee olla lapsiystävällinen.
- **Luottamuksellisuus:** Seuranta ei saisi vaikuttaa lapsen ja hänen perheensä oikeuteen nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta. Seurantaan osallistuvien tulee myös noudattaa salassapitovelvollisuuttaan. Seurantaviranomaisten tulee tiedostaa lapsiuhrien leimautumisen riski heidän yhteisössään ja pitää matalaa profiilia vieraillessaan lapsen luona (esim. lapsen kouluun ei pidä mennä poliisiautolla tai virkapuvussa).
- **Täysi-ikäisyyden saavuttaminen:** Lapsi voi menettää joitakin etuuksia, kun hän täyttää 18 vuotta. Viranomaisten tulee varmistaa, että lapsi on itsenäinen ja valmis aikuisuuteen, ja häntä tulee tukea tässä siirtymävaiheessa. Tapauksesta riippuen viranomaiset voivat harkita joidenkin suojelutoimien jatkamista niiden lasten kohdalla, jotka eivät ole voineet palata perheidensä luo (esimerkiksi sosiaaliviranomaisten tuen jatkaminen 21 ikävuoteen, jos se on kansallisen lainsäädännön puitteissa mahdollista). Kun lapsi saavuttaa aikuisiän, hänellä on edelleen oikeus useisiin [uhrien oikeuksia koskevan direktiivin](#) ja [ihmiskaupan vastaisen direktiivin](#) tai uhrien suojelua koskevan kansallisen lainsäädännön mukaisiin suojelutoimiin.
- **Yksilöllisen suunnitelman muokkaaminen:** Seurannan tulee perustua sopeutumisvaiheen alussa sovittuun yksilölliseen suunnitelmaan. Seurannassa tulee selvittää, onko kaikki toimenpiteet toteutettu ja tulisiko yksilöllistä suunnitelmaa päivittää.

- **Seurantasuunnitelman muokkaaminen:** Seurantatoimenpiteiden kestoja voi olla tarpeen pidentää, käyntien tiheyttä muuttaa tai toiseen jäsenvaltioon keskusviranomaisten kautta lähetettävää raporttia korjata seurannan tulosten pohjalta.

Liite 1: Viittaukset lainsäädäntöön

EU:n välineet	
EU:n perusoikeuskirja	Euroopan unionin perusoikeuskirja, EYVL C 364, 18.12.2000.
Ihmiskaupan vastainen direktiivi (2011/36/EU)	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU, annettu 5 päivänä huhtikuuta 2011, ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2002/629/YOS korvaamisesta, EUVL L 101, 2011, s. 1.
Neuvoston direktiivi (2003/81/EY)	Neuvoston direktiivi 2003/81/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, oleskeluluvasta, joka myönnetään yhteistyötä toimivaltaisten viranomaisten kanssa tekeville kolmansien maiden kansalaisille, jotka ovat ihmiskaupan uhreja tai jotka ovat joutuneet laittomassa maahantulossa avustamisen kohteiksi, EUVL L 261, 6.8.2004, s. 19.
Uhrien oikeuksia koskeva direktiivi (2012/29/EU)	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU, annettu 25 päivänä lokakuuta 2012, rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta, EUVL L 315, 14.11.2012, s. 57.
Lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston torjumista koskeva direktiivi (2011/93/EU)	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/93/EU, annettu 13 päivänä joulukuuta 2011, lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2004/68/YOS korvaamisesta, EUVL L 335, 17.12.2011, s. 1.
Bryssel II a -asetus (asetus (EY) N:o 2201/2003)	Neuvoston asetus (EY) N:o 2201/2003, annettu 27 päivänä marraskuuta 2003, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta, sellaisena kuin se on muutettuna Pyhän istuimen kanssa tehtyjen sopimusten osalta 2 päivänä joulukuuta 2004 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 2116/2004, EUVL L 367, 14.12.2004, s.1.

Vapaan liikkuvuuden direktiivi (2004/38/EY)	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/38/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta, EUVL L 158, 30.4.2004, s. 77.
Direktiivi rikoksesta epäiltyjä tai syytettyjä lapsia koskevista menettelytakeista rikosoikeudellisissa menettelyissä (2016/800/EU)	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/800, annettu 11 päivänä toukokuuta 2016, rikoksesta epäiltyjä tai syytettyjä lapsia koskevista menettelytakeista rikosoikeudellisissa menettelyissä, EUVL L 132, 21.5.2016, s. 1.
Schengenin rajasäännöstö (asetus (EU) N:o 2016/399)	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/399, annettu 9 päivänä maaliskuuta 2016, henkilöiden liikkumista rajojen yli koskevasta unionin säännöstöstä (Schengenin rajasäännöstö), EUVL L 77, 23.3.2016, s. 1.
Schengenin tietojärjestelmä (asetus (EU) 2018/1862)	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1862, annettu 28 päivänä marraskuuta 2018, Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta, EUVL L 312, 7.12.2018, s. 56.
Palauttamista koskeva direktiivi (direktiivi 2008/115/EY)	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/115/EY, annettu 16 päivänä joulukuuta 2008, jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi, EUVL L 348, 24.12.2008, s. 98.
Työnantajiin kohdistettavia seuraamuksia koskeva direktiivi (direktiivi 2009/52/EY)	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/52/EY, annettu 18 päivänä kesäkuuta 2009, maassa laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten työnantajiin kohdistettavia seuraamuksia ja toimenpiteitä koskevista vähimmäisvaatimuksista, EUVL L 168, 30.6.2009, s. 24.

Dublin-asetus (asetus (EU) N:o 604/2013)	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 604/2013, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön johonkin jäsenvaltioon jättämän kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämisperusteiden ja -menettelyjen vahvistamisesta, EUVL L 180, 29.6.2013, s. 31.
Neuvoston päätös 2001/470/EY Euroopan oikeudellisen verkoston perustamisesta	Neuvoston päätös 2001/470/EY, tehty 28 päivänä toukokuuta 2001, siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston perustamisesta, EYVL L 174, 27.6.2001, s.25.
Neuvoston asetus (EY) N:o 1206/2001 jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisestä yhteistyöstä siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa tapahtuvassa todisteiden vastaanottamisessa	Neuvoston asetus (EY) N:o 1206/2001, annettu 28 päivänä toukokuuta 2001, jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisestä yhteistyöstä siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa tapahtuvassa todisteiden vastaanottamisessa, EYVL L 174, 27.6.2001, s. 1.
EU:n tekemät sopimukset	
EU:n yleissopimus keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa	Neuvoston säädös, annettu 29 päivänä toukokuuta 2000, Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 34 artiklan mukaisen yleissopimuksen tekemisestä keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä, EYVL C 197, 12.7.2000, s. 1.
ETA-sopimus	Sopimus Euroopan talousalueesta, 2.5.1992, EYVL L 1, 3.1.1994, s. 3.
Euroopan yhteisön ja Sveitsin sopimus	Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin valaliiton sopimus henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta, Luxemburg, 21.6.1999, EUVL L 114, 30.4.2002, s.6.
Yleissopimus vuoden 1985 Schengenin sopimuksen soveltamisesta	Schengenin säännöstö – Tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehty yleissopimus, 19.6.1990, EYVL L 239, 22.9.2000, s. 19.
Kansainväliset välineet	
Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista	Yleissopimus lapsen oikeuksista, Yhdistyneet kansakunnat, New York, 20.11.1989, Sops 59/1991.

Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista, valinnainen pöytäkirja lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta	Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta, 25.5.2000, SopS 40 ja 41/2012.
Euroopan ihmisoikeussopimus	Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi, Rooma, 1950.
Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastainen yleissopimus	Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta, Varsova, 2005.
Vuoden 1996 Haagin yleissopimus	Yleissopimus toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa, tehty 19 päivänä lokakuuta 1996.
Vuoden 1980 Haagin yleissopimus kansainvälisestä lapsikaappauksesta	Yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus kansainvälisestä lapsikaappauksesta, tehty 25 päivänä lokakuuta 1980.
Ei-sitovat oikeudelliset lähteet	
YK:n lapsen oikeuksien komitea, yleiskommentti nro 6	Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitea, yleiskommentti nro 6, Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella, 1.9.2005, CRC/GC/2005/6.
YK:n lapsen oikeuksien komitea, yleiskommentti nro 12	Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitea, yleiskommentti nro 12, Lapsen oikeus tulla kuulluksi, 1.7.2009, CRC/C/GC/12.
YK:n lapsen oikeuksien komitea, yleiskommentti nro 13	Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitea, yleiskommentti nro 13, Lapsen oikeus olla joutumatta minkäänlaisen väkivallan kohteeksi, 18.4.2011, CRC/C/GC/13.
YK:n lapsen oikeuksien komitea, yleiskommentti nro 14	Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitea, yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon, 29.5.2013, CRC/C/GC/14.
YK:n lapsen oikeuksien komitea, yleiskommentti nro 15	Yleiskommentti nro 15 lapsen oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta, 17.4.2013, CRC/C/GC/15.
Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous, Sijaishuollon ohjeet	Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous, päätöslauselma 64/142, Sijaishuollon ohjeet, 24.2.2010, A/RES/64/142.
Euroopan neuvosto, Lapsiystävällisen oikeudenkäytön suuntaviivat	Euroopan neuvosto, Euroopan neuvoston ministerikomitean suuntaviivat lapsiystävällisestä oikeudenkäytöstä, hyväksytty ministerikomiteassa 17. marraskuuta 2010, 1098:nnessa ministerivaltuutettujen kokouksessa.

Euroopan neuvosto, Life projects for unaccompanied migrant minors	Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation CM/Rec(2007)9 of the Committee of Ministers to member states on life projects for unaccompanied migrant minors, 12.7.2007.
---	--

Liite 2: Poimintoja kirjallisuudesta ja oikeuskäytännöstä

Anti-Slavery International, *Trafficking for forced criminal activities and begging in Europe*, 2014, <https://www.antislavery.org/european-states-fail-protect-thousands-people-trafficked-forced-crime/>

Beth Hurley, Mandy John-Baptiste ja Swati Pande, National Society for the Prevention of Cruelty to Children (NSPCC), *Free to move, invisible to care*, Lontoo, 2015, <https://library.nspcc.org.uk/HeritageScripts/Hapi.dll?search2?CookieCheck=43536.4907562384&searchTermo=C5717>

Child Rights International Network (CRIN), *Minimum Ages of Criminal Responsibility in Europe*, <https://archive.crin.org/en/home/ages/europe>

CONNECT, *Identifying good practices in, and improving, the connections between actors involved in reception, protection and integration of unaccompanied children in Europe*, 2014, katso lisätietoja Connect-verkkosivuston kohdasta "Connect Tools", <http://www.connectproject.eu/tools.html>

Etyjin demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimisto (ODIHR), *Guiding principles on human rights in the return of trafficked persons*, ODIHR, Varsova, 2014, <https://www.osce.org/odihr/124268>

Eurojust, *Yhteiset tutkintaryhmät. Käytännön opas*, neuvoston pääsihteeristö, 2017, <http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/JITs/JITs%20oframework/JITs%20Practical%20Guide/JIT-GUIDE-2017-FI.pdf>

Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus (EMCDDA), *Pregnancy, childcare and the family: Key issues for Europe's response to drugs*, EMCDDA, 2012, http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues/children_bg

Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus (EMCDDA), *Health and social responses to drug problems: A European guide*, EMCDDA, 2017, <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/health-and-social-responses-to-drug-problems-a-european-guide>

Euroopan komissio, *Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Ihmiskaupan hävittämiseen tähtäävä EU:n strategia vuosiksi 2012–2016*, COM(2012) 286 final, Bryssel, 19.6.2012, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=CELEX:52012DCo286>

Euroopan komissio, *Ihmiskaupan uhrien oikeudet EU:ssa*, julkaisutoimisto, Luxemburg, 2013, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/eu-rights-victims-trafficking-now-available-all-european-languages_en

Euroopan komissio, *Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings*, julkaisutoimisto, Luxemburg, 2013, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/guidelines-identification-victims_en

Euroopan komissio, *Coordination and cooperation in integrated child protection systems*, Reflection paper given at the *9th European Forum on the rights of the child*, 30.4.2015, https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/child-protection-systems_en

Euroopan komissio, *Study on high-risk groups for trafficking in human beings*, loppuraportti, Euroopan unionin julkaisutoimisto (julkaisutoimisto), Luxemburg, 2015, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/study-high-risk-groups-trafficking-human-beings_en

Euroopan komissio, *Käytännön opas Brussels II a -asetuksen soveltamiseen*, julkaisutoimisto, Luxemburg, 2016 <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f7d39509-3f10-4ae2-b993-53ac6b9f93ed/language-fi>

Euroopan komissio, *Komission kertomus Euroopan parlamentille ja neuvostolle sen arvioimisesta, missä määrin jäsenvaltiot ovat toteuttaneet tarvittavat toimenpiteet ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin 2011/36/EU noudattamiseksi, annettu direktiivin 23 artiklan 1 kohdan mukaisesti*, COM(2016) 722 final, Bryssel, 2.12.2016, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2016:0722:FIN:FI:PDF>

Euroopan komissio, *Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle. Selonteko ihmiskaupan hävittämiseen tähtäävän EU:n strategian jatkotoimista ja uusien konkreettisten toimien määrittelystä*, COM (2017) 728 final, Bryssel, 4.12.2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:52017DC0728>

Euroopan komissio, *A Europe that protects: Commission calls for continued action to eradicate trafficking in human beings*, Bryssel, 4.12.2018, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/ip_18_6639

Euroopan komissio, *Commission Staff working document accompanying the document Report from the Commission to the European Parliament and the Council Second report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (2018) as required under Article 20 of Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims*, SWD (2018) 473 final, Bryssel, 3.12.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2018:473:FIN>

Euroopan komissio, *Komission kertomus Euroopan parlamentille ja neuvostolle. Toinen kertomus edistymisestä ihmiskaupan torjunnassa (2018) (ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin 2011/36/EU 20 artikla artiklassa edellytety)*, COM(2018) 777 final, Bryssel, 3.12.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=COM:2018:0777:FIN>

Euroopan komissio, *Working together to address trafficking in human beings: key concepts in a nutshell*, 4.12.2018, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/working-together-to-address-trafficking-in-human-beings-concepts-in-a-nutshell_en

Euroopan neuvosto, *Euroopan neuvoston ministerikomitean suuntaviivat lapsiystävällisestä oikeudenkäytöstä*, Council of Europe Publishing, Strasbourg Cedex, 2010, <https://rm.coe.int/16806a453d>

Euroopan neuvosto, *Handbook for frontline professionals on how to convey child-friendly information to children in migration*, Council of Europe Publishing, Strasbourg Cedex, 2018, <https://rm.coe.int/how-to-convey-child-friendly-information-to-children-in-migration-a-ha/1680902f91>

Euroopan tasa-arvoinstituutti (EIGE), *Gender-specific measures in anti-trafficking actions*, Vilna, 2018, <https://eige.europa.eu/publications/gender-specific-measures-anti-trafficking-actions-report>

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (Etyj), *National Referral Mechanisms – Joining efforts to protect the rights of trafficked persons: a practical handbook*, Etyj, 2004, <https://www.osce.org/odihr/13967>

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (Etyj), *Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking*, Etyjin ihmiskaupan torjunnan alalla toimivan erityisedustajan ja koordinaattorin toimisto, Wien, 2013, <https://www.osce.org/secretariat/101002>

Euroopan turvapaikka-asioiden tukivirasto (EASO), *EASO Practical Guide on age assessment*, Second edition, Valletta, 2018, <https://www.easo.europa.eu/news-events/easo-publishes-practical-guide-age-assessment>

Euroopan turvapaikka-asioiden tukivirasto (EASO), *EASO Training Curriculum*, 2018, <https://www.easo.europa.eu/training>

Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtiva virasto (Frontex), *VEGA käsikirja: Lapset lentokentillä – Riskiryhmään kuuluvat matkaa tekevät lapset: ohjeita rajavalvojille*, Frontex, Varsova, 2015, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/General/VEGA_children/FI.pdf

Euroopan unionin perusoikeusvirasto, *Certification and accreditation procedures for professionals*, 2014, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu/certification>

Euroopan unionin perusoikeusvirasto, *Turvapaikkaa, rajoja ja maahanmuuttoa koskevan eurooppaoikeuden käsikirja*, julkaisutoimisto, Luxemburg, 2014, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/handbook-law-asylum-migration-borders_fi.pdf

Euroopan unionin perusoikeusvirasto, *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children’s participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*, julkaisutoimisto, Luxemburg, 2015, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-professionals-childrens> ja <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-children-and-professionals>

Euroopan unionin perusoikeusvirasto, *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union*, julkaisutoimisto, Luxemburg, 2015, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/guardianship-children-deprived-parental-care>

Euroopan unionin perusoikeusvirasto, *Mapping child protection systems in the EU*, 2015, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu>

Euroopan unionin perusoikeusvirasto, *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States*, julkaisutoimisto, Luxemburg, 2017, <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/child-friendly-justice-childrens-view>

Euroopan unionin perusoikeusvirasto, *Lapsiystävällinen oikeudenkäyttö – Tarkistuslista ammattilaisille*, julkaisutoimisto, Luxemburg, 2017, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly-justice-checklist-for-professionals_fi.pdf

Euroopan unionin perusoikeusvirasto, *Handbook on European data protection law – 2018 edition*, julkaisutoimisto, Luxemburg, 2018, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/handbook-european-data-protection-law>

Euroopan unionin perusoikeusvirasto, *Preventing unlawful profiling today and in the future: a guide*, julkaisutoimisto, Luxemburg, 2018, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/prevent-unlawful-profiling>

Euroopan unionin tuomioistuin, C-435/06, C. vastaan Suomi, 27.11.2007.

Euroopan unionin tuomioistuin, C-92/12 PPU, Health Service Executive vastaan S.C. ja A.C., 26.4.2012.

Europol, *Child trafficking for exploitation in forced criminal activities and forced begging*, Haag, 2014, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/child-trafficking-for-exploitation-in-forced-criminal-activities-and-forced-begging>

Europol, *Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of underage victims in the EU*, situation report, Ref. No 1001370, Haag, 2018, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/criminal-networks-involved-in-trafficking-and-exploitation-of-underage-victims-in-eu>

Europol, *Internet organised crime threat assessment (IOCTA)*, Haag, 2018, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2018>

Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssi (HCCH), *Guide to good practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part III – Preventive measures*, Jordan Publishing, Bristol, 2005, <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=3639>

Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssi (HCCH), *Käytännön käsikirja toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa 19 päivänä lokakuuta 1996 tehdyn Haagin yleissopimuksen toiminnasta*, HCCH Publications, 2014, <https://assets.hcch.net/docs/f83cf858-f788-4fac-bcb8-b84acdo2bodd.pdf>

Ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä (GRETA), *Report on the implementation of the Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/general-reports>

Invernizzi Antonella ja ARSIS, *Vulnerability to exploitation and trafficking of Bulgarian children and adolescents in Greece: A case study of street-based survival strategies in Thessaloniki*, MARIO Project, ARSIS Thessaloniki, 2011, <https://resourcecentre.savethechildren.net/publishers/mario-project>

Itämeren valtioiden neuvoston sihteeristön ihmiskaupan vastainen työryhmä, *Model Memorandum of Understanding (MoU) for law enforcement agencies and specialist service providers working with victims of human trafficking for sexual exploitation in the Baltic Sea Region*, Tukholma, 2011, <http://www.cbss.org/safe-secure-region/tfthb/>

Itämeren valtioiden neuvoston sihteeristö, *Kansainvälinen lastensuojelu: käytännön opas sosiaali-, terveydenhuolto-, maahanmuutto- ja oikeusalan ammattilaisille*, Tukholma, 2015, https://www.childrenatrisk.eu/public/PROTECT/PROTECT_Practical_Guide_Finnish.pdf

Itämeren valtioiden neuvoston sihteeristö, *Guidelines promoting the human rights and the best interests of the child in transnational child protection cases*, Tukholma, 2016, https://www.cbss.org/wp-content/uploads/2013/01/Guidelines_-_promoting_the_Human_Rights_and_the_Best_Interest_of_the_Child_in_Transnational_Child_Protection_Cases.pdf

Itämeren valtioiden neuvoston sihteeristö, *Listen Up! Creating conditions for children to speak and be heard, Professional communication with children at risk of exploitation and trafficking – Experience and lessons learned from the Baltic Sea Region*, Tukholma, 2019, <http://www.childrenatrisk.eu/projects-and-publications/protect-children-on-the-move/>

Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö (IOM), *Enhancing the Safety and Sustainability of the Return and Reintegration of Victims of Trafficking*, 2017, <https://publications.iom.int/books/enhancing-safety-and-sustainability-return-and-reintegration-victims-trafficking>

Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö (IOM), "IOM, EU Aid Victims of Human Trafficking through New Online Platform", lehdistötiedote, 4.12.2017, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/transnational-referral-mechanism-model---trm_en

Promise 2 (2017–2019), The European Barnahus Movement, katso lisätietoja sivustolta: <https://www.childrenatrisk.eu/promise/>

Save the Children, *Young invisible enslaved: The child victims at the heart of trafficking and exploitation in Italy*, Save the Children Italy, 2016, <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/young-invisible-enslaved-child-victims-heart-trafficking-and-exploitation-italy>

Terre des Hommes, *Entrusted children: A study on the legal requirements and procedures concerning the exit and re-entry of Romanian minors in the context of human trafficking: the role of Public Notaries*, 2015, <http://tdh-europe.org/library/entrusted-children/7233>

Unicef, *Reference guide on protecting the rights of child victims of trafficking in Europe*, 2006, <https://www.refworld.org/docid/49997af7d.html>

Unicef, Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisvaltuutetun toimisto (UNHCR), *Safe and sound: what States can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe*, UNHCR, 2014, <https://www.refworld.org/docid/5423da264.html>

Yhdistyneiden kansakuntien lastenrahasto (Unicef), *Let's talk – Developing effective communication with child victims of abuse and human trafficking*, Unicef, Pristina, 2004, http://www.childtrafficking.org/cgi-bin/ct/main.sql?ID=1326&file=view_document.sql&TITLE=-1&AUTHOR=-1&THESAURO=-1&ORGANIZATION=-1&TYPE_DOC=-1&TOPIC=-1&GEOG=-1&YEAR=-1&LISTA=No&COUNTRY=-1&FULL_DETAIL=Yes

Yhdistyneiden kansakuntien huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaava toimisto (UNODC), *Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners*, UNODC, 2009, <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2009/anti-human-trafficking-manual.html>

Liite 3: Yhteystietoluettelo

Organisaatio/verkosto	Verkkosivu
Kansalliset yhteystiedot	
Bryssel II a -asetuksen mukaisesti nimitetyt keskusviranomaiset	Euroopan oikeusportaali
Haagin lapsia koskevien yleissopimusten mukaisesti nimitetyt keskusviranomaiset	Haag-yhteystiedot
Ihmiskauppaan liittyvien asioiden kansalliset raportit tai vastaavat mekanismit	Kansallisten raporttien yhteystiedot
Ihmiskaupan vastainen kansalaisyhteiskuntafoorumi	Kansalaisyhteiskuntafoorumi
Aiheeseen liittyvät EU:n virastot	
Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirasto Europol	Lainvalvontaviranomaisten yhteystiedot
Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön virasto Eurojust	Rikosoikeuden ammattilaisten yhteystiedot
Euroopan unionin lainvalvontakoulutusvirasto CEPOL	CEPOL

Liite 4: Yleiskatsaus toimijoiden vastuista

Toimija	Mahdolliset toimet
Poliisi	Suojelun tarpeessa olevan lapsen havaitseminen Henkilöllisyyden määrittäminen Riskiarvioinnin toteuttaminen Lapsen turvallisuudesta huolehtiminen Tutkinta ja oikeudellisten menettelyjen aloittaminen Lasten ja ihmiskaupan lapsiuhrien ohjaaminen lastensuojelun piiriin Lapsen informointi Lapsen kuuleminen ja hänen näkemystensä huomioiminen
Rajavartijat	Suojelun tarpeessa olevan lapsen havaitseminen Lasten ja ihmiskaupan lapsiuhrien ohjaaminen lastensuojelun piiriin Lapsen informointi Lapsen kuuleminen ja hänen näkemystensä huomioiminen
Lastensuojelu-/ sosiaaliviran- omaiset	Suojelun tarpeessa olevan lapsen havaitseminen Lapsen asiakasasiakirjan laatiminen ja ylläpito Välittömän avun ja suojelun tarjoaminen Ihmiskaupan lapsiuhrien ohjaaminen asiaankuuluvalla taholle ja kansalliseen ohjausmekanismiin (NRM) väliaikaisen edunvalvojan nimittäminen Lapsen edun arviointi Lapsen informointi Lapsen kuuleminen ja hänen näkemystensä huomioiminen Perheen jäljittäminen ja perheen tilanteen arviointi Lapsen hyvinvoinnin seuranta kestävän ratkaisun toteuttamisen jälkeen
Edunvalvoja	Lapsen pääasiallisena yhteyshenkilönä toimiminen Lapsen hyvinvoinnin seuranta Lapsen edustaminen Lapsen etujen suojeleminen Lapsen informointi Lapsen kuuleminen ja hänen näkemystensä huomioiminen
Oikeusviran- omaiset	Edunvalvojan nimittäminen ja lapsen oikeudellisesta edustuksesta huolehtiminen Oikeudellisten menettelyjen toteuttaminen (hallinnollinen menettely, siviili- ja rikosoikeudellinen menettely) Toimivallan määrittäminen Yhteydenpito toisten jäsenvaltioiden tuomioistuimiin Lapsen kuuleminen ja hänen näkemystensä huomioiminen
Bryssel II a -ase- tuksen mukai- sesti nimitetyt keskusviran- omaiset	Jäsenvaltioiden välisen viestinnän koordinointi asetuksen puitteissa, kun sitä yksittäistapauksissa pyydetään Yhteyspisteenä toimiminen ja tuomioistuinten välisen yhteydenpidon helpottaminen Lapsen yleistilannetta koskevien raporttipyyntöjen välittäminen sosiaali- tai lastensuojeluviranomaisille Vanhempien informointi

Kotijäsenvaltionsa ulkopuolella EU:ssa ilman vanhempiaan oleskelevat lapset

Toimija	Mahdolliset toimet
Konsuliviranomaiset	Vapautensa menettäneen lapsen avustaminen Yhteysviranomaisena toimiminen jäsenvaltioiden välillä Matkajärjestelyjen tekeminen Lapsen informointi Lapsen kuuleminen ja hänen näkemystensä huomioiminen

Yhteydenotot EU:hun

Käynti tiedotuspisteessä

Euroopan unionin alueella toimii yhteensä satoja Europe Direct -tiedotuspisteitä. Lähimmän tiedotuspisteen osoite löytyy verkosta: https://europa.eu/european-union/contact_fi

Yhteydenotot puhelimitse tai sähköpostitse

Europe Direct -palvelu vastaa Euroopan unionia koskeviin kysymyksiin. Palveluun voi ottaa yhteyttä

- soittamalla maksuttomaan palvelunumeroon 00 800 678 910 11 (jotkin operaattorit voivat periä puhelumaksun),
- soittamalla puhelinnumeroon +32 22999696 tai
- sähköpostitse: https://europa.eu/european-union/contact_fi

Tietoa EU:sta

Verkkosivut

Tietoa Euroopan unionista on saatavilla kaikilla EU:n virallisilla kielillä Europa-sivustolla https://europa.eu/european-union/index_fi

EU:n julkaisut

EU:n ilmaisia ja maksullisia julkaisuja voi ladata tai tilata osoitteesta <https://op.europa.eu/fi/publications>. Ilmaisia julkaisuja on mahdollista saada usean kappaleen erinä ottamalla yhteyttä Europe Direct -palveluun tai paikalliseen tiedotuspisteeseen (ks. https://europa.eu/european-union/contact_fi).

EU:n lainsäädäntö ja siihen liittyvät asiakirjat

EU:n koko lainsäädäntö vuodesta 1952 ja muuta tietoa EU:n oikeudesta on saatavilla kaikilla virallisilla kielillä EUR-Lex-tietokannassa osoitteessa <http://eur-lex.europa.eu>

EU:n avoin data

EU:n avoimen datan portaalin (<http://data.europa.eu/euodp/fi>) kautta on saatavilla EU:n data-aineistoja. Data on ilmaiseksi ladattavissa ja uudelleenkäytettävissä sekä kaupallista että ei-kaupallista käyttöä varten.

Kotijäsenvaltionsa ulkopuolella EU:ssa ilman vanhempiaan oleskelevat lapset -käsikirjan tarkoituksena on tehostaa lastensuojelusta vastaavien tahojen toimintaa heidän kohdatessaan tällaisia lapsia. Näiden tyttöjen ja poikien suojelu on ensiarvoisen tärkeää. Se on myös EU:n jäsenvaltioiden velvollisuus kansainvälisen ja eurooppalaisen lainsäädännön nojalla. Oppaassa keskitytään ihmiskaupan lapsiuhreihin ja vaarassa oleviin lapsiin komission vuonna 2017 antamassa, ihmiskaupan vastaisten toimien tehostamista koskevassa tiedonannossa vahvistetun tavoitteen mukaisesti. Siinä käsitellään myös tämän rikollisuuden muodon tunnistettuja malleja ja sukupuolispesifisiä piirteitä.

Oppaassa esitettyjen 10 toimen avulla annetaan käytännön suosituksia lasten tunnistamiseen, ohjaamiseen avun piiriin ja tukemiseen. Lisäksi siinä kuvataan yksityiskohtaisesti, kuinka toimien yhteydessä toteutetaan esimerkiksi lapsen oikeus tulla kuulluksi ja miten varmistetaan lapsen edun huomioon ottaminen kestävästä ratkaisusta päätettäessä. Opas tarjoaa käytännön tietoa kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön tehostamiseksi EU:n sisällä. Lisäksi siinä esitellään tukea, jota unionin virastot voivat tarjota esimerkiksi lasten ihmiskauppaa edistävän rankaisemattomuuden kulttuurin murtamiseen. Ohjeista on hyötyä usean alan ammattihenkilöille, kuten lainvalvonta- ja oikeusviranomaisille, sosiaalityöntekijöille, terveydenhuollon ammattilaisille, lastensuojeluviranomaisille, edunvalvojille, tuomareille, juristeille ja Bryssel II a -asetuksen mukaisesti nimitetyille keskusviranomaisille, mutta myös menettelyjen ja protokollien määrittämisestä vastaaville viranomaisille. Unionin sisäisen yhteistyön tehostaminen ja perusoikeuksiin pohjautuvan lähestymistavan edistäminen kaikkien toimijoiden keskuudessa on omiaan parantamaan kaikkien vailla vanhempien huolenpitoa olevien lasten ja ihmiskaupan lapsiuhrien suojelua. Se myös tukee ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä.

FRA – EUROOPAN UNIONIN PERUSOIKEUSVIRASTO

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wien – Itävalta

Puh. +43 158030-0 – Faksi: +43 158030-699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

Euroopan unionin
julkaisu toimisto